

ALLAH'IN DİNİ TEKDİR

Yazar Adı: Mahmud Ebu Reyve

Genel Yayın Yönetmeni:

Haldun ŞEKER

ISBN : 978-975-96676-5-8

Copyright © 2023, Ortak Akıl Yayınları

“Ortak Akıl” Eriha Basım Yayın Matbaacılık

Kitap ve Reklam Ajansı Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Ağustos, 2023

Editör: Haldun ŞEKER

Mizanpaj & Kapak: Eriha

Baskı Mücellit: Eriha Basım Yayın Matbaacılık

Matbaa Sertifika: 50502

ORTAK AKIL YAYINLARI

Mimar Sinan Mh. Selmanı Pak Cd. Demircioğlu İşhanı

No: 48/413 Üsküdar/İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 50502

ALLAH'IN DİNİ TEKTİR

MÜELLİF:
MAHMUD EBU REYYE

TERCÜME:
SİNAN DOLAYMAN

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü.....	9
Yazarın Önsözü.....	23
1. Allah'ın Dini Tektir	39
2. Sizin Ümmetiniz Tek Bir Ümmettir	42
3. Tüm Elçilerin Davetinin Temeli.....	43
4. Allah'ın Tüm Elçilerinin Sözlerinde Dinin Temelleri.....	45
5. Allah Katında Din İslam'dır	51
6. Göklerde ve Yerde Olanların İslamı (Teslimiyeti)	54
7. İbrahim Milleti	55
8. Dinde Bölünme Cehalet ve Taassuptan Kaynaklanır	57
9. İbrahim ve Çocuklarının Sözlerinde İslam	58
10. Bugünkü Kültürümüzde İslam.....	59
11. Kur'an'dan Önce Gelen Kitaplarda Özellikle de Eski Ahit'teki Allah'ın Dini	61
12. İbrahim, İshak, Yakub (Aleyhimüsselam)	62
13. Hz. Musa'ya 10 Emir.....	63
14. Tekrar Kitabı.....	65
15. İşaya Kitabı.....	66
16. Gerçek Din.....	67
17. Davut'un İlahilerinden	68
18. Yeremya	69
19. İsa'nın (a.s.) Elçiliği	70
20. İsa'nın Tamamlamak İçin Getirdiği Kanun	71
21. Markos İncili'nde Gelen Kanun	72
Tek Gerçek Tanrı Olan Seni ve Gönderdiğin İsa Mesih'i Tanımaları	72
22. Benim ve Sizin Babanız, Benim ve Sizin İlahınız	74
Tanrının Yehova'ya Tapınacak ve Yalnız O'na İbadet Edeceksin Diye Yazılmıştır.....	74

İsa Aleyhisselam'ın Çarmıha Götürülürken Söyledikleri.....	74
23. Peygamber Muhammed (s.a.v)'in	
Kendinden Öncekilere Tabi Olması.....	76
Onlar Allah'ın Hidayet Ettiği Kimselerdir,	
Sen de Onların Hidayetine Uy	76
Elçilerin Kitapları Hidayet ve Nurdur	78
Tevrat ve İncil İnsanlar İçin Hidayetti.....	78
Tevrat'ta Hidayet ve Nur Vardır	79
İncilde Hidayet Nur ve Muttakiler İçin Öğüt Vardır	79
İsa (a.s.) Belgeler ve Hikmetle Gelmiştir	79
Kur'an Tevrat ve İncil'i Tasdik Eder.....	79
24. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Elçiliği.....	81
Allah'ın İndirdiği Bütün Kitaplara ve	
Gönderdiği Bütün Elçilere İman Etmek	82
Hz. Muhammed (s.a.v)'in Ehli Kitaba Daveti.....	84
Bu Âyet Sağlam Dinin Esasdır	87
Allah Bizim de Rabbimizdir Sizin de,	
Bizim Amellerimiz Bize, Sizin Amelleriniz de Size	89
Allah Tüm İnsanların Arasında Hükmedendir	91
Ehli Kitapla En Güzel Bir Şekilde Mücadele Etmek	92
Ehli Kitaba İyilik Yapıp Onlara Adaleti Uygulamak	92
Rasulullah'ın Genel Daveti.....	93
Müşriklerin Sapkınlığını En İyi Açıklayan Örnek.....	94
Allah Kendisine Şirk Koşulmasını Affetmez,	
Bunun Dışındakileri Bağışlar	95
Hikmetle, Güzel Öğütlerle ve	
Güzel Bir Mücadeleyle Davet Yapmak.....	95
Davette Özgürlük.....	96
25. Yahudi ve Hristiyanlar Kâfir Veya Müşrik Değil Ehli Kitaptır	98
Size Bugün Temiz Şeyler Helal Kılındı	100
Âyetinin Tefsiri:.....	100
Menar Tefsiri:	100
Müminler İffetli Kadınlarla ve Sizden Önce Kendilerine	
Kitap Verilenlerden İffetli Kadınlarla Evlenmeniz Size Helaldir ...	101

Şeyhülislam İbni Teymiye'nin Ehli Kitap'a	
Karşı Muamele Konusundaki Tahkiki	102
Allahu Teâlâ'nın İndirdiği Kitaplardaki	
Dinin Aslında Şirk Yoktur	103
Mâide Âyeti Özeldir.....	104
26. Allah Âlemlerin Rabbidir	105
Allah'ın Nimet Verdiği Kişiler Kimlerdir?.....	105
Nimet Verdiklerinin Yolu:	106
Bütün Milletlerde Allah'ın Dini Tekdir	107
Eşit Değillerdir	108
Kimler Bir Hayır İşlerse.....	109
O Hayırdan Mahrum Edilmeyenler	109
Sizin Arzu ve Kuruntularınıza Göre ve	
Ehli Kitabın Arzu ve Kuruntularına Göre Değildir	109
27. Üç Din Ehlinin Birliği	112
1- Büyük Hahamın Sözü:.....	112
2- Te'lif ve Takrib Cemiyeti	114
Papaz Isaac Taylor'un İslam ve Müslümanlar	
Hakkındaki Sözleri	115
Kur'an ve İndirilmiş Kitaplar.....	118
Bu Değerli Papazın Yazdıkları	124
Üzerine Bir Değerlendirme	124
Cemiyet-i Telif ve Takrib (Kaynaşma ve Yaklaşma Derneği)	126
28. Üç Din İlke ve Amaçlarda İttifak Etmiştir	127
İsa Mesih'in Sözlerinden Ahlaki Dersler	131
Güzel Bir Örnek	132
1- İsa Mesih ve Havarilerine Verilen	
Yeni Ahit'teki Tevrat Âyetleri:	134
İsa Mesih'in Dağ Vaazı:	136
2- Kur'an-ı Kerim Âyetleri:	143
Elçilerin Daveti.....	143
Her Ümmet İçin Bir Elçi Vardır.....	143
Ancak Tebliğ Yapıldıktan Sonra Hesaba Çekilir	143
Allah'ın Elçilerini (Sayısını) Kimse Bilemez.....	143

Allah'ın İsrailoğulları'ndan Aldığı Söz	144
Muhammed (s.a.v.) Peygamberlerden	
Yenilik Çıkaran Biri Değildir.....	144
Onun Görevi Sadece Tebliğdir, O İnsanlar	
Üzerine Bir Vekil Bir Gözetleyici Değildir	144
Hikmetle Çağırarak, Güzel Öğüt Vermek ve	
En Güzel Bir Biçimde Mücadele Etmek.....	145
Dinde Zorlama Yoktur	145
Peygamberin Elinde Bir Şey Yoktur	145
Kur'an ve Geçmiş Kitaplar	145
Kur'an'ın Adap ve Öğütlerinden Bölümler	146
29. Gelecekte Din	151

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Din kelimesi deyn (borç) kökünden gelir, Allah'ın bizlere verdiği sayısız nimetler karşısında görevini yerine getirmek yani O'na sevgiyle itaat etmek anlamlarına gelir. Hayat ve onunla birlikte bize emanet edilenler Rabbimizin verdiği güzel bir borçtur.

Kur'an'da din kelimesi tekil olarak geçer, çoğul olarak geçen bir yer yoktur. Fakat biz daha sonra akaid kitaplarına kelimcilerin dinin çoğulu edyan (dinler) kelimesini eklediklerini ve bunun üzerinden bazı subjektif yorumlar yaptıklarını görüyoruz. Dinleri hak ve batıl, semavi (gökten) ve semavi olmayan, ilahi ve ilahi olmayan dinler gibi ayrımlara tabi tuttuklarını görüyoruz. İlahi dinleri de kendi içerisinde üç temel kısma ayırıp Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet diye ayrı üç tane dinden bahsederler. Kur'an'da tekil olarak kullanılan "din" artık kelimcilerin dilinde çoğul anlamındaki "dinler"e dönüşmüştür. Aslında Allah'ın dini tektir, dinler diye bir kavram doğru değildir.

Kur'an da din kelimesi üç şekilde ifade edilir:

- 1- Dinu'l-Hak (Hakk'ın dini, Tevbe suresi, 29)
- 2- Dinullah (Allah'ın dini, Âl-i İmran suresi, 83)
- 3- Dinu'l-Melik (Melik'in dini, Yusuf suresi, 76)

Bu üç ayrı kategoride ifade edilen din kelimesi hep tekil halinde kullanılmıştır. Çünkü insanın Allah'a hak olarak kul-luğunu ifade eden din ile sultana boyun eğip onun önünde

köleleştiren dinin kaynağı aynıdır. Yani hak din de batıl din de kalbin korku ve ümit ile boyun eğmesinden kaynaklanır. Bu durumda insan ya Allah'a kuldur ya da Allah'ın dışındakilere kuldur, sonuçta din tektir.

Kur'an'da nitelikleri belirtilen 'Hakkın dini' Yaratıcı tarafından insanlığın dini olarak seçilip onaylanmıştır. Önceki kutsal kitaplarda bu dinin nitelikleri, hedefleri bildirilmeye başlanmış ve Kur'an'la tamamlanmıştır. Tüm kutsal kitaplar Allah'ın belirlediği bir program olarak gönderilmiştir. Hepsi birbirini tamamlayan ilahi bir halkadır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı (Allah'a teslim olmayı) seçtim.”**¹

Merhum Yaşar Nuri Öztürk, Kur'an'da anlatılan dinin bu üç kategorisini şu şekilde izah ediyor: 'Allah'ın dini' veya 'Hakkın dini' kolaylaştırılmış dindir. Kur'an'la tamamlanan bu dinin karşısında, genel anlamıyla bir tek din vardır: Şirk dini veya 'melikin/kralın dini'. Yusuf suresi 76. âyette anılan bu din, aynı surenin 39. âyetinde deşifre edilmiştir. Melikin dini, parçalara bölünmüş, fırkalaşmış sürülerin rableri tarafından kotarılan bir dindir.²

İnsanlar durmadan ilerleyen bir medeniyeti ileri götürmek için yaratılmışlardır. Allah'ın peygamberlerinin öğretileri toplum düzenini tarih boyunca hep daha ileri düzeyde bir birliğe doğru yöneltmiş, bunun sonucu olarak insanlık aileden kabileye, şehir devletlerinden ulus devletlerine doğru gelişim göstermiştir. Bu uzun süreç bugün bizleri tüm insan ırkının birliğinin eşğine getirmiştir. Artık dünyada toplumlar yeniden şekillenmekte yeni bir dünya medeniyeti kurulmaktadır. Bu yeni

1 Mâide,3

2 Yaşar Nuri Öztürk, Kur'an'ı Tanıyor musunuz?, s. 176

medeniyet insanlığın bu dünya hayatında ulaşması gereken en üstün mertebesi olacaktır.

Bu medeniyet çeşitli dini metinlerde de asırlar öncesinden müjdelenmiştir. Nitekim insanlık binlerce yıl boyunca Dünya üzerinde gerçek kardeşliğin olacağı, insanların kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri yapacakları³ ve dünyanın Rabbin bilgisi ile dolacağı⁴, Allah'ın nurunu tamamlayacağı⁵ muhteşem bir günün hayalini kurmuştur.

İlahi yasanın birbirini tamamlayan iki yönü vardır. Birincisi: Allah'ın tüm elçiler aracılığıyla gönderdiği, her dönemdeki dininin özü olan evrensel ve değişmez manevi yasalarıdır. Diğeri ise insanların toplumsal ve manevi yaşamını düzenlemeye hizmet ederken çağın özel ihtiyaç ve koşullarına göre değişebilen yasalar (şeriatlar)'dır. Yani ilahi yasanın bir değişir bir de değişmez yönü vardır. Dinlerin esası birdir, değişmez fakat şeriatlar zamanın şartlarına göre değişirler.

Allah'ın gönderdiği dinlerin şeriatlarının değişebileceğine dair birçok örnek gösterilebilir. Kur'an'dan bu konuyla ilgili bir örnek verelim: **“Allah, yakılarak sunulan bir kurban getirmediğe, hiçbir elçiye inanmamamızı bize emretmiştir” iddiasında bulunanlara gelince, [Ey Peygamber, onlara] de ki: “Benden önce de peygamberler size hakikatin tüm kanıtlarını ve o hakkında konuştuğunuzu getirmişlerdi: Peki,**

3 Tanrı milletler arasında hüküm verecek, halklarla ilgili meseleleri halledecek. Kılıçlarını çekiçle dövüp saban demiri, mızraklarını da bağı bıçağı yapacaklar. Millet millete kılıç kaldırmayacak, artık savaşı öğrenmeyecekler. (İşaya, 2:4)

4 Kutsal dağımın hiçbir yerinde zarara, yıkıma yol açmayacaklar; çünkü sular deniz yatağını nasıl kaplıyorsa, Yehova bilgisi de yüzünü öyle dolduracak. (İşaya,11:9)

5 Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. İnkârcılar ne kadar istemeseler de Allah nurunu (dinini) tamamlayacaktır. (Saf,61)

söylediğinizde samimi idiyeniz neden onları katlettiniz?”⁶

Hız. Musa şeriatına göre yanık kurbanlar kutsal ayinlerin temel bir unsuruydu. Hız. Musa şeriatının bu yönü, Kudüs'teki ikinci mabedin yıkılmasından beri uygulanamaz durumda olduğundan, Talmud sonrası Yahudileri, kendilerine vaat edilen Mesih'in Musevî ayinlerini eski bütünlüğü içinde yeniden hayata geçireceğine kaniydiler ve bu yüzden Tevrat'a dayalı Hız. Musa şeriatına uymayan birini peygamber olarak kabul etmeyi reddettiler. Fakat Yahudiler Musa şeriatına tamamen uygun hükümlerle gelen yeni bir şeriat getirmeyen Hız. Yahya ve Zekeriya'yı şehit etmişlerdir. Bu olay onların şeriatlarında tutucu davranmalarının samimiyetsizce bir davranış olduğunu gösterdiği gibi dinlerdeki şeriatların da zamanla değişebileceğini ortaya koymaktadır. Bir sonraki âyette şöyle buyuruluyor: **“Ve şayet seni yalanlıyorlarsa –(bil ki) aynı şekilde, senden önce hakikatin tüm kanıtlarını, ilahî hikmet yüklü kitapları ve aydınlık saçan vahyi getiren [diğer] peygamberler de yalanlanmış bulunuyorlar.”** Bu âyetten Hız. Muhammed'i kabul etmeyenlerin aslında ilahi kitapların ruhu aynı olduğu için geçmiş kitapları da kabul etmedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Allah'ın dininin her çağda ortak bir adı vardır ki bu Allah'a teslim olmak (İslam)'dır. Kutsal kitapların inananları olan Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların dinini bir bütün olarak görmek durumundayız. Sadece kutsal kitaplar geldikleri dönem ve toplumun ihtiyacına göre değişiklikler göstermiştir. Bunu şöyle bir örnekle anlatabiliriz. Yahudilik insanlığın çocukluk devresiydi. O dönemde insanlık ilköğretim çağındaki bir öğrencinin kuralları benimseyip davranışa dönüştürmesi gerektiği gibi Tevrat'ta da birçok kural ve sorumluluk gerektiren davranışlar emredilmişti. Bu sayede bir arada yaşamının, sos-

6 Âl-i İmrân, 183

yal hayatın, medeniyetin temeli atılmış oldu. Asırlar boyunca İsrailoğulları aracılığıyla süregelen bu hak din, üzerinden zaman geçtikçe artık şekilci din adamlarının, baskıcı uygulamaları altında topluma zor gelmeye başladı. Tam bu noktada Hz. İsa, insanlara şekilcilik değil maneviyatı esas alan öğretisini içeren Allah'ın kitabı İncil ile geldi. Bu dönem insanlığın lise çağına benzetilebilir. Lise çağında gençler artık ilköğretimde edindiği kurullarla sıkı sıkıya yürümek istemez. O çağında bir genç biyolojik olarak değişim yaşadığı gibi, zihinsel ve maneviyat anlamında da bir gelişim yaşar. Hz. İsa'nın yoğun maneviyat ve sevgi içeren mesajının ardından Hz. Muhammed insanlığa son mesaj olan Kur'an ile Allah tarafından gönderildi. Kur'an'ın çağı insanlığın üniversite çağına benzetilebilir. Kur'an birçok âyette akla vurgu yapar. İnsanlık artık Kur'an'ın gösterdiği yolda aklını kullanarak yürürse mucizelere ihtiyaç duymaz. Kur'an, Tevrat'taki ilkeli yaşam ile İncil'deki sevgi ve maneviyatı akilla bir adım ileri taşımıştır. Bu sayede aşama aşama gelişen medeniyetin olgunluk evresine gelinmiştir.

Dinler tarihi açısından bu konu şöyle de izah edilebilir: Tüm zamanlarda Allah'ın dini belirli bir bölgede ilk geldiğinde o bölgenin yapısına uygun kanunlar, uygulamalar ve emirlerle gelir. Zamanla bu kurullar tutucu, gelenekçi din adamları kendi dini yorumlarıyla zahiri yani özün dışında olan ritüellere dönüşür, ibadetlerin ruhu değil görünür kısmı esas alınır. Bunun üzerine Yüce Allah bu dinin içerisinden batını bir yorum yani dinin ruhunu esas alan yeni bir din ortaya çıkarır. Ardından bu iki dini sentezleyen yeni bir din Allah tarafından gönderilir.

Yukarıda ifade ettiğimiz dinler tarihinin yaklaşımını yaşayan dinler açısından şöyle açıklayabiliriz: Yahudilik'in geldiği Ortadoğu toplumunda o zamanlar Kenaniler denilen kavimler etkindi. Bunlar çok sert, katı ve acımasızdılar. Hukukları da

bu katılık üzerine şekillenmişti. Bu putperest, katı Kenaniler karşısında Yahudilikte de kendini koruyabilmek için sert bazı kurallar konulmuştu. Yahudilikteki bazı sert görünen kurallar zamanın ihtiyacı ve savunma amaçlıdır. Yahudilik içerisinde çıkan Hıristiyanlık Yahudilik'in batını yönüne denk gelmektedir. Yani Hz. İsa kuralların arkasında yatan ilkeleri ve o ilkelerin ruhunu esas almayı öğütlemiştir. Daha sonra gelen İslam ise her ikisini birleştiren yani hem zahiri hem de batını esas alan ilkeler ve emirlerle gelmiştir.⁷

İlahi mesajların birçoğu her dinde aynıdır. Dikkatli bir şekilde incelenecek olursa farklı dini sistemlerin aralarındaki ortak noktaların, farklılıklardan çok daha fazla olduğu görülecektir. Bir başka deyişle bütün peygamberlerin getirdiği öğretiler özleri itibariyle tektir ve hepsi doğrudur. Bu öğretilerin tümü insanlığa hizmet etmiş ve mükemmelliğe ulaşma yolunda insana rehber olmuştur. Fakat insanlar bazı şekil farklılıklarına bağlanarak inançlar arasında bölünmüştür. Bu farklılıklar hiçbir şekilde dinlerin temeli ve esası değildir.

Dinin mesajlarından ve peygamberlerin getirdiği öğretilerden uzaklaşılması anlaşmazlık, önyargılar, çekişme ve savaşlara neden olmuştur. Dinlerin öğretilerinde yapay bazı farklılıklar vardır ki bunların çoğu atalardan taklit yoluyla miras kalan, dinin âlimler tarafından yorumlanmasıyla ortaya çıkmış şekilci, gelenekçi uygulamalardır. Öte yandan dinî öğretiler arasında bazı doğal farklılıklar da vardır. Bu farklılıklar peygamberlerin makamlarından ve önem seviyelerinden dolayı değildir. Zuhur ettikleri çağın ihtiyaç ve kapasitelerinden kaynaklanan doğal farklılıklardır. Örneğin Hz. İsa'nın kendi dönemindeki göstermiş olduğu mucizeleri çağın ihtiyacıydı. İnsanlık o çağ-

7 Bu konuyla ilgili Dinler Tarihi Uzmanı Prof. Kürşat Demirci'nin Dinler Tarihi ile ilgili kitap ve YouTube videolarına bakılabilir.

da bu manevi ilaca muhtaçtı. O dönemde tıp ilmi insanların gözünde revaçta olduğu için Allah bu şekil bir mucize ile Hz. İsa'yı destekledi. Ancak Kur'an'ın indiği çağda mucizeler değil artık insanın aklıyla kavrayacağı şekilde öğretilere ihtiyaç vardı. Onun için Hz. Muhammed (s.a.v.)'in getirdiği Kur'an, onun gerçek mucizesidir ve insan aklına hitap eder. Bizim burada söylemek istediğimiz dinlerin evrimini kabul edenlerin söyledikleri ile tamamen farklıdır. Sosyal Darwinizm'i savunan evrimci düşünürler canlılar gibi dinleri de evrime tabi tutarlar. Bu evrimleşme aşamalarını doğanın bir gereği olarak görürler. Hayvandan insana doğru canlılarda bir gelişme olduğu gibi dinlerde de ilkelden medeniye doğru bir gelişme olduğunu iddia ederler. Hâlbuki bilimsel araştırmalar canlıların doğası gereği tesadüflerle bir türden başka türe dönüşerek gelişmediğini, dinlerinde yapılan kazı ve incelemelerle ilk insanla beraber tek tanrıcı olduğunu ispat etmektedir. Dinler ilk zamanlardan beri aynı esaslara sahiptir fakat dönemin şartlarına uygun olarak şeriatları (kuralları) değişebilmektedir.

İnsanlık çocukluk dönemini geride bırakıp olgunluk döneminin eşiğinde durmaktadır. Buna göre günümüzde yaşanan tüm devrimsel ve kapsamlı değişim ve çalkantılar bir insanın ergenlik dönemine benzetilebilir. Bu geçiş döneminin kendine has özellikleridir. Bu dönemde insanlığın eskiden gelen düşünceler, tutumlar ve alışkanlıkları ortadan kalkmakta ve yaklaşan olgunluğu simgeleyen yeni düşünce ve hareket modelleri gitgide kök salmaktadır.

Dünyada yaşanan ve çoğu zaman ızdırap verici olan birçok problemin temel sebebi, bir zamanlar çok yararlı olmuş olsalar da artık çağın ihtiyaçlarına cevap veremeyen sistem ve anlayışlarda ısrar edilmesidir. İnsan için ilk dönemlerde ihtiyaçlarına uygun olan şey günümüz modern dünyasının ihtiyaçlarına ne

cevap verebilir ne de yeterli olabilir. İnsanoğlu artık mutlaka yeni değerler ve becerilerle donatılmalıdır. İnsanlığın gençlik çağındaki yetenekleri ergenlik çağına uygun ve yeterli iken olgunluk çağının gerekliliğini karşılayamaz. Bediüzzaman'ın da dediği gibi: **“Eski hal muhal, ya yeni hal; ya izmihlal!”** (Geçmişe dönmek mümkün değil ya yeni dönemi kavrarsın ya da kaybedersin). Yaklaşan bu olgunluk çağının ayırt edici özelliği ise insan ırkının birleşmesidir. Yüce Allah bir Kur'an âyetinde şöyle buyuruyor:

“Ey insanlar! Bakın, Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık, (1) ve sizi kavimler ve kabileler haline getirdik ki birbirinizi tanıyabilesiniz. (2) Şüphesiz, Allah katında en üstün olanınız, O'na karşı derin bir sorumluluk bilincine sahip olanınızdır. Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır.”

Yukarıda çevirisini alıntıladığımız **“Kur'an Mesajı”** isimli meal-tefsirin sahibi meşhur merhum **Muhammed Esed** bu âyetin açıklamasında şunları söyler:

(1) Yani, “her birinizi bir anne ve babadan yarattık” (Zemahşeri, Râzî, Beydâvi) -biyolojik orijindeki bu eşitliğin bütün insanlar için geçerli olan insan onurundaki eşitliğe yansıdığına işaret.

(2) Yani, hepiniz birbiriniz üzerinde hiçbir kalıtsal üstünlüğe sahip olmadan tek bir insanlık ailesine mensup olduğunuzu bilirsiniz (Zemahşeri). Bu, önceki iki âyette geçen, insanların birbirlerinin onurunu koruma ve gözetmeleri tavsiyesi ile bağlantılıdır. Başka bir deyişle, insanların “kavimler ve kabileler”e dönüşmesi, görünürdeki farklılıklarının ardındaki temel insanî birliği/birlikteliği anlama ve takdir etme eğilimini azaltmayı değil, tersine bu eğilimi

arttırmayı amaçlamaktadır. Ve bunun karşılığında da bütün ırkçı, milliyetçi/kavmiyetçi veya kabilevî önyargılar (‘asabiyye) kınanmıştır. Kur’an’da zımnen, Hz. Peygamber tarafından ise daha açık bir şekilde kınanmıştır (bkz. 28:15, not 15’in ikinci bölümü). Ayrıca, Hz. Peygamber, insanların kavmî veya kabilevî geçmişlerini yüceltmeleri konusunda şunları söylemiştir: “Bakınız, Allah, atalarımı yüceltmeye dayanan cahiliyye şirkinin kibrini sizden uzaklaştırdı. İnsan, ya Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde olan bir mümin yahut çaresiz bir günahkârdır. Bütün insanlar Hz. Âdem’in evlatlarıdır ve Hz. Âdem balçıktan yaratılmıştır” (Ebû Hureyre’nin rivayetiyle Tirmizî ve Ebû Dâvûd’da nakledilen Hadisin bir bölümü).⁸

Dinlerin birliği insanlığın birliğine götürecektir. Bunun anlamı tüm insanlığın tek bir ağaç, tüm ulusların ve toplumların bu ağacın dalları ve her bireyin bu dallardaki yapraklar veya meyveler olduğu gerçeğidir. Dinlerin asıllarda birlikteliği sağlandığında o dinin mensuplarının da birleşmeleri mümkündür. Eğer niyetler doğru olursa taassup ve hevadan uzak, insaf ve ilim gözüyle bakılırsa birleşmek mümkündür.

Yine bir Kur’an âyetinde Yüce Allah şöyle buyuruyor:

De ki: “Ey geçmiş vahyin izleyicileri! Sizinle bizim aramızdaki şu ortak ilkeye (1) gelin: Allah’tan başka kimseye kulluk etmeyeceğiz, O’ndan başka hiçbir şeye ilahlık yakıştırmayacağız ve Allah ile birlikte insanları rab edinmeyeceğiz.” (2) Ve eğer yüz çevirirlerse de ki: “Şahit olun ki biz kendimizi O’na teslim etmişiz!”

(1) Lafzen, “sizinle bizim aramızda adil (olan) bir kelimeye”. Esas anlamı “kelime” veya “söz” olan kelimeh terimi, çoğun-

8 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, Hucurat suresi, 13. âyet ve tefsiri

lukla felsefi olarak “öneri” veya “ilke” anlamında kullanılır. (2) Lafzen, “Allah’ın yanısıra başka birini rabler olarak kabul etmeyeceğiz”. “Biz” şahıs zamiri, burada bariz bir şekilde insanoğlu için kullanıldığından “başka biri” ifadesi, zorunlu olarak aynı anlama gelir. Daha geniş anlamıyla yukarıdaki çağrı, sadece Hz. İsa’ya tam bir uluhiyet ve azîzlerine de o’nun belli bazı özelliklerini atfeden Hristiyanları değil, aynı zamanda Üzeyr’e (Ezra) ve hatta bazı büyük Talmud bilginlerine yarı tanrısal bir otorite izafe eden Yahudileri de kapsar (karş. 9:30-31).⁹

Dinin özü Allah’ı canından çok sevmek ve tüm insanları kendin gibi sevmektir. Kutsal Kitap’ta bu konuyu anlatan bir âyet şöyledir: “Aralarından Kanun uzmanı olan biri İsa’yı denemek için bir soru sordu: “Öğretmen, Kanundaki en büyük emir hangisidir?” İsa da şöyle dedi: “**Tanrın Yehova’yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün zihninle seveceksin. Birinci ve en büyük emir budur. Buna benzeyen ikincisi ise, ‘Komşunu kendin gibi seveceksin’ emridir. Tüm Kanun ve Peygamberlerin yazdıkları bu iki emre dayanır.**”¹⁰

Kur’an kendisinden önce gönderilmiş olan kitapları tasdik etmektedir. Bu konuda şu üç âyeti örnek verebiliriz:

“Ey kendilerine kitap verilmiş olanlar! Sizin beraberinizde bulunamı musaddık (tasdik edici, doğrulayıcı) olarak indirmiş olduğumuza imân edin..” (Nisâ, 47) Bu âyette açıkça Kur’an’ın beraberlerinde, şu an ellerinde olanı tasdik ettiği anlaşılıyor.

“Sana da (Ey Muhammed,) önündeki kitap(lar)ı musaddık (doğrulayıcı) ve ona müheymîn (güvenen, şahit) olarak Kitab’ı (Kur’an’ı) indirdik.” (Mâide, 48) Bu âyette de Kur’an’ın

9 Muhammed Esed, Kur’an Mesajı, Âl-i İmrân Suresi 64. âyet ve tefsiri

10 Matta 22: 35-40

önceki kitapları hem tasdik ettiği hem de geçmiş kitaplara güvendiği anlatılıyor.

“İçinde Allah’ın hükmü bulunan Tevrat yanlarında olduğu halde, nasıl seni hakem kılıyorlar da sonra, bunun arkasından yüz çevirip gidiyorlar? Onlar, inanmış kimseler değildir.” (Mâide, 43) Burada da Hz. Muhammed’in ehli kitaba kendi kitaplarıyla hüküm verip hakemlik yaptığı dolayısıyla Hıristiyan ve Yahudilerin kutsal kitaplarını kabul ettiğini görüyoruz.

Kur’an’da ehli kitap âlimlerinin kitaplarını tahrif ettiği anlatılmaktadır fakat burada bahsedilen tahrif belirli bazı olaylar ile ilgilidir yoksa kitabın tahrifi anlamına gelmemektedir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Onlar Allah’ın sözlerini tahrif ediyorlar (asıl bağlamlarından kopararak çarpıtıyorlar).”**¹¹ Âyette anlatılan tahrif Yahudi din âlimlerinin çıkar ve diğer bazı sebeplerle Tevrat âyetlerindeki bazı hükümleri çarpıtmalarını, yanlış yorum ve tevillerle insanları yanıltmalarını anlatmaktadır.

Bazıları Yahudi ve Hristiyan âlimlerinin Hz. Muhammed’i öven kutsal kitaptaki âyetleri silip yerlerine aksini yazdıklarını iddia ederler. Bu son derece anlamsız ve asılsız bir iddiadır. Bir kitaba inanıp onun Allah’ın katından inmiş olduğunu kabul eden bir kimsenin onda tasarruf etmesi hiç akla sığar mı? Ayrıca Tevrat dünyanın her tarafında vardı. O zaman Tevrat sadece Mekke’de ve Medine’de bulunmuyordu. Eğer orada tasarruf yapıp bozsalar dahi diğer birçok bölgede bulunan Tevrat’ın hepsi birden nasıl aynı şekilde değiştirilmiş olabilirdi ki! Kur’an’da tahriften bahsedilen âyetler genelde Tevrat ile ilgilidir. Burada bahsedilen tahrif bugün Kur’an’ın ilimleriyle de uğraşan bazı kişilerin yaptığı gibi manayı bozmak yani manevi tahriftir. Lafzi tahrif değildir. Bu gibi kişiler kendi arzu, heves ve kendilerinin

11 Mâide,13

veya yöneticilerin çıkarlarına göre kitabı yorumlarlar. İşte böylece kitap tahrif olmuş olur. Kitabı bozamazlar, onun anlamını bozarlar. Çünkü tüm kutsal kitaplar Allah'ın katındandır ve Allah her üç kutsal kitapta da sözünün korunacağını bildirmiştir.¹²

Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanındaki Yahudiler Tevrat'tan Hz. Muhammed'in zuhuruna işaret eden âyetleri kendi arzularına göre tefsir edip Resulullah'ın açıklamalarına razı olmadıklarından tahrif hükmü o zamanki Yahudi âlimleri hakkında sadır olmuştur.

Başka bir Kur'an âyetinde Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Onlardan bir topluluk vardır ki Allah'ın sözünü işitip anladıktan sonra onu bile bile değiştirirlerdi.”**¹³

Bu âyet dahi kelimelerin değil kelimelerdeki manaların tahrife uğradığını açıkça ortaya koyar.

Yine başka bir âyette buyuruluyor ki: **“Vay o kimselere ki elleriyle kitabı yazıp sonra da kendi menfaatleri için bu Allah tarafındandır derler.”**¹⁴

Bu âyet Yahudi âlimleri ve büyükleri hakkında nazil olmuştur. Bu din âlimleri, zenginleri memnun etmek ve kendi çıkarlarını temin etmek için içlerindeki hınçları ve küfürlerini dışarıya dökerek Hz. Muhammed (s.a.v.) hakkında birkaç reddiye yazmışlardır. Çok çirkin sözler isnat etmişler ve bu söylediklerinin Tevrat'ın bölümlerinden çıkarıldığını ileri sürmüşlerdir.

12 “Ot kurur, çiçek solar, fakat Tanrı'nın sözü sonsuza dek kalır.” (İşaya 40:8)

“Gerçek şu ki, gök ve yer silinip gitse de Kanunun en küçük bir harfi, hatta bir noktası bile silinmeyecek ve her sözü gerçekleşecektir.” (Matta 5: 18)

“Hiç şüphesiz, zikri (Kur'an'ı) Biz indirdik Biz; onun koruyucuları da gerçekten Biz'iz.” (Hicr, 9)

13 Bakara, 75

14 Bakara, 79

Değerli İlahiyatçı Profesör **Necdet Çağıl** hocam, konuyla ilgili cesurca dile getirip yazdığı çok kapsamlı ilmi bir eser olan “**Kitabı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi**” isimli kitabında ilgili âyetle ilgili şu bilgileri aktarıyor: Beydavi’nin farklı yorumuna göre âyette muhtemelen kastedilen onların dünyalık elde etmek için çarpık tevillerle ilgili yazdıkları şeylerdir. (Beydavi, 1,165) Reşit Rıza’nın benzer yorumuna göre âyette geçen “kitap” ile kastedilen, mal ve mevki elde etmek maksadıyla Yahudi âlimlerinin inanç ve ahkamla ilgili yazdıkları kitaplardır. (M. Reşit Rıza, 1,361) Sunduğumuz bu son iki görüşü daha kapsamlı olarak yansıtan bir yoruma göre âyette bahsedilen Yahudilerin elleriyle yazdıkları kitaptan maksat Tevrat değil, onun âyetleri üzerine yaptıkları tefsirler şerhler ve Tevrat âyetlerini arzuları doğrultusunda yorumlayarak meydana getirdikleri ahkam kitaplarıdır ki bunların en meşhuru Tevrat’ın tefsirin niteliğinde olan Talmut’tur. Yahudi din adamları yazdıkları bu şerh ve fıkıh kitaplarını kitabın aslında bulunmayan ayrıntılara dair içtihat hükümlerini Allah’ın buyrukları olarak görüyor ve halka bunların da Tanrı buyruğu olduğunu söylüyorlardı. (Süleyman Ateş, Kur’an’ın Evrensel Mesajı, s.32)¹⁵

Unutmayalım ki tahrife işaret eden âyetlerin çoğu Yahudiler hakkında nazil olmuştur.

Allah’ın gökten indirdiği asıl İncil’in Hristiyanlar arasında mevcut olmayıp göğe çekilmiş olduğunu bazıları kabul ediyor. Bu büyük bir hatadır. Çünkü Allah, Hz. İsa’nın mübarek bedenini kendi katına yükselttikten sonra halk arasında en büyük delili olan İsa (a.s.)’a verilen kitabı İncil’i nasıl olurda ortadan kaldırır? Bu durumda insanlar İsa (a.s.)’ın zamanından Hz. Muhammed (s.a.v.)’in zuhuruna kadar hidayetsiz kalmış olmazlar mı? Bu süre zarfında İsa (a.s.)’ın ümmeti ne ile mükellef olacaktı,

15 Necdet Çağıl, Kitabı Mukaddes’in Neyi Tahrif Edildi, s.213,214

neye yapışacaktı? Bu şekilde kendi haline terk edilmiş insanlar ahirette nasıl cezalandırılabilir ki! Bütün bunlar bir tarafa bu takdirde Allah'ın feyzinin, vahyinin yaklaşık 600 yıl boyunca kesilmiş ve rahmet kapılarının kapanmış olduğu iddia edilmiş olur ki bunun da hiçbir şekilde doğru olmadığı ortadadır. Yukarıda sorduğumuz soruların net cevabı şudur: Tevrat da İncil de Kur'an'ın açık âyetleri ve aklın ışığında incelendiğinde bozulmadan Allah'ın kelamı olarak elimize ulaştıkları açıktır.

Çevirisini yaptığımız bu eseri Mısır'ın etkili bir yazarı olan Mahmud Ebu Reyne 1963 yılında Kahire'de yayınlamıştır. Türk okuyucular yazarı "Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması" isimli çok ses getiren eseriyle tanıdılar. Elinizdeki bu kitap yayımlandığı tarihe göre oldukça erken bir dönemde dinlerin birliği konusunu incelemesi kitabın orijinalliğini ortaya koymaktadır. Şu an bu konu çok fazla dile getirilmeye başlandı. Bu sebeple kitabın Türk okuyucuyla buluşmasını çok önemli görerek çevirmeye karar verdik. Yüce Allah'tan, bu kitabı insanların kalbini sevgi ve barışa yöneltmesi için fiilî bir dua olarak kabul etmesini diliyorum.

Sinan DOLAYMAN

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Bismillahirrahmanirrahim

Hamd Allah'a, selam seçtiği kullarınadır.

Şu bir gerçek ki akılların ortaya koyduğu temel ilkeler, hikmet, adalet ve merhamet sıfatlarına sahip tüm âlemlerin rabbi olan Yüce Allah, yarattığı kullarını beşeri tabiat ve dürtüler içinde başıboş bırakmaz. Dünya meydanına onları atmış dünyanın üzerinde onlara uygun yolu gösteren bir Mürşit olmadan sağa sola yürüyüp gidiyorlar!

Dosdoğru yola ileten bir Hadi (yol gösterici) olmadığı için anlayışlarının farklı farklı olması sebebiyle şaşkın şaşkın geziyorlar! Fakat Allah'ın yüksek hikmeti onlara kendi içlerinden elçiler gönderilmesini gerektirmiştir. Elçiler onlara yaratıcıları ile bağ kuracak gerçek yönü açıklar, bu dünya hayatında ne yapmaları gerektiğini ve böylece dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmanın yolunu onlara açıklarlar.

Üstad İmam Muhammed Abduh farklı ümmetlerden, anlayış seviyeleri farklı olan insanlara gönderilen bu elçilerin özelliklerini açıklamıştır:

Peygamberler gönderilmesi insanın aklının bir ihtiyacına cevap verdi ve Allah, verdiği bu nimet sayesinde insan nevini diğer mahlûklardan farklı ve seçkin kıldı. Sonsuz rahmetiyle razı etme lütfunda bulundu. Ancak ruhi ihtiyaçtır ve peygamber-

berlikte hisse dokunan her şey gerçekte ruha hitap eder; ruhu kapatıcı ihtirasların kirlerinden temizlemek, kişinin meleke-lerini terbiye etmek, dünya ve ahiret saadeti verecek şeyi ona yerleştirmek amacını taşır.

Bütün insanları, varlığı hakkında hiçbir ihtilaf olmayan bir tek Allah'a iman etrafında toplarlar.¹⁶ İnsanları doğrudan Allah'a götüren yolu açarlar, bu yol üzerinde hiçbir engel ve hiçbir aracı bırakmazlar. Bütün işlerinde ve davranışlarında yalnızca Allah'a bağlanmalarına kadar onların nefislerini terbiye ederler; çeşitli saatler ve zaman dilimlerinde yapmaları gereken ibadetleri telkin ederek Cenâb-ı Allah'ın yüceliğini insanlara hatırlatırlar. Bu, dini vazifeler unutan kimse için bir hatırlatma, korkan kimse için sürekli bir arınma, zayıf kişi için de bir güç-tür. Yakın inanca sahip olmak isteyen insan ibadetlerini yerine getirirken kesin inancının artmakta olduğunu görür.

Ayrıca peygamberler akıllarının ve hırslarının ihtilaf ettiği, yararlarını ve zevklerinin çatıştığı şeyleri insanlara açıklarlar.

Peygamberler, insanların arasını düzeltirler ve birlik halinde olmalarını sağlarlar. Onlara sevginin sınırlarını açarlar, aralarında muhabbet oluştururlar. Toplumu ayakta tutan düzen ve ahengi sevginin sağladığını gösterirler. Onları, bu sevginin kalplerinin derinliklerine yerleştirilmesi ve aralarındaki muhabbet bağları-nın daha çok güçlenmesi için gayret sarf etmeye teşvik ederler. Bu hususla ilgili olarak onları herkesin diğerinin hakkına saygı göstermesi lazım geldiğini, ama kendi haklarını da ihmal etmemesi icabet ettiğini öğretirler. Kişilerin kendilerine verilen hakları isterken bu haklara tecavüz etmemelerini bildirirler. Kuvvetlilerin zayıflara, zenginlerin fakirlere yardım etmeleri

16 Yani Allah'a çağırır, dinden şeriat kıldığı (emirleriyle) O'na yaklaştırırlar. Yoksa özel kapı görevlilerinin (aracı olarak) kralların, vezirlerin huzuruna halkı yaklaştırması gibi değildir.

gerektiğini; doğru yolda olanların yolunu şaşırımlara rehberlik etmesi icap ettiğini ve âlimlerin de cahilleri eğitmek zorunda olduğunu öğretirler.

Peygamberler, Allah'ın emriyle insanları bütün işlerinde esas alacakları ve amellere yön verecekleri bir takım genel kanunlar koyarlar. Mesela adam öldürmek haramdır, fakat adam öldürmeyi haklı kılan durum bunun dışındadır. Peygamberler işte bu öldürme hakkının olduğu durumu bile gösterirler. Ayrıca bize başkasının malı haramdır; peygamberler başkasının malının dokunulmaz olduğunu da bu mala el konulması veya müdahale edilmesi gereken durumları da ayrı ayrı belirtilirler. Zina etmek haramdır; peygamberler zinanın yasaklandığını bildirmekle beraber helal olan evlilikleri de evliliğin yasak olduğu durumları da öğretirler. Böylece peygamberler, insanlara doğruluk, emanet, akidlere bağlılık, verilen sözleri yerine getirmek, zayıflara merhamet etmek, kuvvetlilere nasihat etmekte gerekli cesareti göstermek, istisnasız olarak bütün yaratılmışların hakkını itiraf etmek gibi faziletli işlerle nefislerini güçlendirmelerini emrederler.

Peygamberler insanları geçici zevkler peşinde koşmaktan vazgeçip yüce gayelere yönelmeye davet ederler. Onlar bütün bunları yaparken bazen insanın arzularına rağbet ettiği şeylere, bazen de korkularını ve korktuklarına seslenirler. Cenâb-ı Allah'ın onlara emrettiği şekilde vaatler ve vâidlere başvururlar.

Peygamberler bütün öğretilerinde Allah'ın rızasını kazanacakları amelleri de, onun gazabına uğramalarına sebep olacak hareketleri de insanlara gösterirler. Daha sonra açıklamalarını ahiret hayatını ve Yüce Allah'ın onlara vadettiğini Allah tarafından tayin edilen hududu aşmayan, O'nun emrettiklerini yerine getiren ve yasaklarından kaçınan kimseye hazırlanan sevabı belirterek tamamlarlar.

Peygamberler Cenâb-ı Allah'ın kullarının bilmesine izin verdiği kadar, insanlara gayb âlemi hakkında bilgi verirler. Her ne kadar akıl gayb âlemini anlamakta bazı güçlüklerle karşılaşsa da onun varlığını kabul etmekte en ufak bir tereddüt etmez.

Böylece nefisler tatmin olur, kalpler huzura kavuşur, mazlumlara büyük mükafatlara nail olmayı veya kaderi olan Allah'ın rızasını kazanmayı bekleyerek sabırda bir sığınak ararlar. Netice itibariyle insanlığın en büyük güçlükleri âlimlerin günümüze kadar çözüme kavuşturmaya çalıştıkları en önemli meseleleri çözümlenmiş olur.¹⁷

Peygamberlerin vazifeleri ne profesörlerin ne de uygulamalı sanatlar üstatlarının görevleridir. Aynı şekilde onların bize getirdiklerini ne tarih öğretisi ne de yıldızlar âleminin açıklanması veya onların farklı hareketlerinin beyanıdır. Ayrıca peygamberler ne bize yer tabakalarından gizli ve açık olarak bulunanları, yeryüzünün uzunluğunu veya genişliğini ne de bitkilerin büyüüp çoğalmak veya hayvanların fark ya da tür olarak varlıklarını sürdürmek için muhtaç oldukları şeyleri gösterirler. Çeşitli ilimlerin konusunu oluşturan ve derinliklerine nüfuz etmek için bu ilimlerin birbiriyle yarışmasına sebep olan benzeri şeyleri öğretmek de peygamberlerin vazifesi değildir. Bütün bunlar çalışmakla elde edilir. Dünya hayatında kazanç ve onda rahat etme yollarıdır. Oysa Allah verdiği yetenekler ve organlarla bu yolda insanlığa rehberlik eder. Bahsedilen bu yetenekleri kullanan kişilerin saadeti artar, hâlbuki bu yetenekleri kullanmayanlar sıkıntılı veya çekilmez bir hayat yaşamak zorunda kalırlar.¹⁸

Sana Allah'ın elçilerin görevlerinin gerçeğini özet bir şekilde anlattık ve Üstad Muhammed Abduh'un harika bir suretteki

17 Yani işçi hakları ve onun üzerinden oluşan Komünizm, Anarşizm ve diğer problemler çözüme kavuşur.

18 İmam Muhammed Abduh, Tevhid Risalesi, s. 118-121

açıklamaları ile onlara verilmiş olan irşat ve hidayet görevlerini açıkladık.

Senden görüyorsun ki insanların mutluluğu bu elçilere tabi olmakla mümkündür. Onların yol göstericiliği olmaksızın doğru temiz bir hayat yaşanamaz. Allah güneşi gözler için nasıl ışık vermeye hizmet ettiriyorsa, elçileri de basiret için yol gösterici olarak göndermiştir.

Din olarak bilinen insanlara gelmiş olan peygamberlerin mesajı üzerinden zaman geçtikçe, asırlar tükendikçe, bu dinin esaslarında bazı eksiklikler oluşur ve bir de o din de olmayan bazı şeyler de o dine dahil olur. Allah elçilerini, bu bozulmuş dinin yenilenmesi için peş peşe gönderir. Elçiler her asırda insanların faydasına yönelik o dinin şeriatını, esaslarını açıklarlar. Risalet döneminin son bulması ile birlikte Allah artık insanlara âlim kullarını dinin yenilenmesi yeryüzünün imarı ve insanların faydası için gönderir.

Şu kesin olarak bilinen bir gerçek ki, Allah tüm kâinatın Rabbidir. Bütün zamanlarda insanların ilahı O'dur. Doğru bir akıl ve doğru bir mantık şüphesiz Allah'ın dininin tek onun esaslarının da tek olduğunu kabul eder. Zamanın değişmesi asırların birbirini takip etmesiyle dinin aslında bir değişme olmaz. Zamanın değişmesiyle değişen şeriatlardır. Şeriatlar uygarlığın ilerlemesi ve insanlar arasındaki toplumsal düzenin değişmesiyle değişir. Akaid ve ibadetler olarak tanımlanan Allah'ın hakkı ve vacipler değişmezler. Sadece onların bazı şekil ve suretlerinde değişim olabilir. Şu apaçık bir gerçektir ki kendisine ibadet edilen ilah tek oldukça –ki zaten böyledir- ibadetlerin suret ve şekillerinde değişme olur, ruhu ve özü ve kaynağında bir değişme olmaz. O ibadetlerin kaynağı da kalptir.

Muamelat olarak tanımlanan hayatın kurallarını, düzenlerini kapsayan şeyler ise zamanın ve insanların durumunun

değişmesi, onların tabiatlarının ve geçim koşullarının farklı olması sebebiyle bu muamelat kısmında da değişmeler olur. Aynı bu, zaman zaman toplumda kabul edilmiş yerleşik kanunların değişmesi gibidir. Bir dönem insanların faydasına olan bazı kurallar başka bir dönem faydasına olmayabilir. Allah'ın hayatla ilgili sünneti yani kurallarında bir değişme olmaz.

Bu işleri Üstad İmam Muhammed Abduh'un da söylediği gibi Allah insanlara bırakmıştır. Bununla ilgili Hz. Muhammed (s.a.v.) de şöyle demiştir; **“Sizler dünya işlerini benden daha iyi bilirsiniz.”**¹⁹

Akıl ve nakil âlimlerinin üzerinde ittifak ettiği şu konu bir gerçektir ki Allah dinini bir dönem başka, diğer bir dönem başka göndermez. Bununla birlikte Allah elçisini o dinin bir özelliği ile gönderir, diğer bir elçisini de öncekinden farklı bir özelliği ile gönderebilir. Bu insanın fitratında olan bir şeydir ki insanın fitratında sürekli değişme ve farklılaşma vardır.

Eğer insanlar şu gerçeği tüm yönleriyle bilseler ve bu hakikati kavrasalar şunu bilirler ki, Allah'ın her dönemde dini tektir. Ve şunu kesin anlarlar ki Nuh peygamberin Rabbi İbrahim'in de Rabbidir. Musa'nın, İsa'nın Muhammed'in de Rabbidir ve bizim ismini bildiğimiz ve bilmediğimiz tüm peygamberlerin de Rabbidir. Allah'ın önünde tüm kullar eşittir.

“Her kişi kazandığıyla rehindir.”²⁰

“Kim zerre kadar iyilik işlerse onu görür, kim de zerre kadar kötülük işlerse o da onu görür.”²¹

19 Müslim rivayet etti, bu hadiste Medine'de hurmaların aşılınması konusunda Rasulullah'ın onların aşılınmaması gerektiğini tavsiye ettiği anlatılmıştır. Fakat aşılınmayan ağaçlar meyvesi çığ kaldığında iyi yetişmediğinde bunu gören Rasulullah yukarıdaki belki de her yere yazılması gereken o müthiş sözünü söylemiştir.

20 Tur suresi 21. âyet

21 Zilzal suresi 7-8. âyet

Eğer insanlar bunu tam olarak bilseler kesin olarak şunu anlarlar ki, Allah yeryüzünde olan her şeyi onlar için yarattı. Göklerde ve yerde olan her şey onlara hizmet ediyor. Allah'ın yarattığı ve hizmete sunduğu şeyler sadece bir dine mensup olanlar için değildir. Göklerde ve yerde bulunan bu nimetlerin istifadesini ancak bilgi ve tecrübe ile insan elde edebilir. Allah suyu Musa'ya has kılmadı, yeryüzünü İsa'ya, havayı Muhammed'e özel kılmadı (Allah'ın selamı hepsinin üzerine olsun). Yeryüzünde olan her şeyi bütün insanlara sundu ve yeryüzünün mirasını insanların salihlerine vadetti. Bu salih insanlar cahillerin zannettiği gibi sakalını uzatan, sarığını saran, elinde tesbihini çevirenlerden değil; o salih insanlar yeryüzünü imar eden, yeryüzünün görünen ve gizli kaynaklarını faydaya dönüştürenlerdir.

Eğer insanlar bunu tam olarak anlarsa salih bir akıl, selim bir kalp ile idrak etse, şu kısa dünya hayatında birbirini seven kardeşler olurlardı. Her çabalarında, koşuşturmalarında birbirine destek olur, nefislerini temizler kalplerini birleştirirlerdi, dinleri de bunu emrediyor. Bütün çabalarını insanların fayda ve hayrı için sunarlardı.

İbadetler konusunda daha önce dediğimiz gibi onların bazı şekillerinde değişiklik olsa da, ibadetlerin ruhunun kaynağı kalplerdir. Onların şekillerinde bazı farklılıklar oluşsa dahi o ibadetlerin özü ve amacı birdir. O da tüm gizlilikleri bilen, mülkün sahibi Allah'a yöneliktir.

Her bir din mensubu dininin açıkladığı şekilde ibadetini mabette, evinde veya dünyanın herhangi bir köşesinde tek başına eda edebilir. Yüzlerini nereye çevirseler Allah'ın yüzü o taraftadır. Bu ibadetlerini eda ettikten sonra topluca dinlerinin güzel gördüğü o amellere dönerler. İşte bu şekilde hayat, güven ve mutlulukla dolar.

Eğer bizler bu doğru yolda yürüyebilsek, tek bir aile gibi olsak, yeryüzü bütün nimetlerini bize bolca verir, hayatımızda herhangi bir keder yaşamayız. Fakat ne kadar üzüntü verici ki semavi din mensupları ittifak etmesi gereken her konuda ihtilafa düşmüş, birleşmesi gereken her konuda çekişmeye girmiştir. Bu sebeple hayat, aralarında düşmanlık ve muhalefete dönmüş. Şüphe yok ki bunun hayatta ve toplumsal yapıda derin izleri olmaktadır. O din mensuplarından biri, benim dinim seninkinden daha üstündür, diğeri de iyiliklerin hepsi benim dinimde der. Bütün yanlış ve sapkınlıklar benim dinimin dışında din edinenlerdedir der.

Eğer yaptıkları bu işin gerçeğini bilseler nefislerinin onlara yaptırdığı kötülüğü anlasalar Rablerinin büyüklüğü karşısında boyunlarını eğer, mütevazi olurlardı. Bilirlerdeki konu onlardan hiçbirinin kendi kuruntusuna göre değildir, kim bir kötülük işlerse o karşılığını görecektir. Adalet terazileri yeryüzü halından kimsenin elinde değildir. O adalet terazileri her şeyden haberdar, hikmetli tüm gaybı bilen gökte ve yerde zerre kadar haksızlık yapmayacak olanın elindedir. O bütün âlemlerin Rabbidir. Müslüman, Yahudi, Hristiyan, Mecusi, Sabii Allah'a ortak koşan veya herhangi bir din veya mezhepten olan bütün insanların arasını ayırıp Kur'anda da belirttiği gibi kıyamet gününde hüküm verecek olan O'dur.

“Şüphesiz iman edenlerin, Yahudilerin, Sabiilerin, Hristiyanların, Mecusilerin ve ortak koşanların arasında kıyamet günü Allah hükmünü verecektir. Doğrusu Allah her şeye şahittir.” (Hac, 17)

Yine başka bir âyette şöyle buyruldu: **“Şüphesiz o ayırım günü, onların tümünün buluşma vaktidir.”** (Duha, 40)

Allah o gün dilediğine azap eder, dilediğini de bağışlar. Hükmünde dilediğini yapandır.

Hiç unutamayacağım bir gece bazı din adamlarıyla beraber bir mecliste oturuyorduk. Bir savcı üzüntülü bir şekilde gelerek bugün falanca kişi öldü, Allah rahmet eylesin, dedi. Bu savcı ölen kişinin ismini söylediğinde, ölenin Kıpti bir savcı olduğu anlaşıldı. Orada bizimle oturanlardan bazıları, heyecanla kalkarak o gelen savcı arkadaşlarının ölen Kıptiye Allah'ın rahmetini okumasına itiraz ettiler. Bu gelen savcı şaşırды, herhangi bir cevap veremedi.²²

Ben bu olaya şaşırдыm ve onlara dedim ki; bu başsavcıya ne söyledi? Onlar dediler ki, Hristiyan birine rahmet okuması nasıl mümkün olur. O bir kâfirdir, Allah'ın rahmeti kâfirlere ulaşmaz. Ben de onlara dedim ki, bu söylediğiniz hüküm kâfir için doğru. Fakat Hristiyanlar kâfir değil. Onlar kendi görüşlerinde ısrar ettiklerinde ben de onlara dedim ki, Hristiyanlar kâfir ise nasıl bir Hristiyan kadınla evlenmek Müslüman için mübah olabilir. Âyet-i kerimede Allah şöyle diyor; **“Kâfirleri nikâhınız altında tutmayın.”**²³ Onların bir kısmı bunun üzerine bana şu cevabı verdi; bu caiz olamaz. Ben ona dedim ki, sen dinini bilmiyorsun. Bir Müslüman erkek, Hristiyan bir kadınla evlenebilir. Hatta pazar günü ve onların dini gününde kiliseye

22 Hasan'dan rivayet edildi: “Resulullah'a dediler ki, falan kişi ölmüş müşrik babası için istiğfar ediyor. Rasulallah dedi ki; biz de onlar (anne-babamız) için istiğfar ediyoruz.” Ali'den rivayet edildi. Dedi ki; “Ben bir kişinin müşrik olarak ölmüş anne babası için istiğfar ettiğini gördüm. Bunu söylediğimde Rasulallah dedi ki; İbrahim de babası için istiğfar etmedi mi?” Zemahşeri Keşşaf tefsirinde diyor ki; Allah'ın kâfirleri affetmesinin caiz olduğunu akıl kabul eder. Resulullah'ın amcası için şu dediğini görmüyor musunuz? Yasaklanmadığı sürece senin için istiğfar edeceğim” (2. cilt, s. 174) İmam Şabii bir Hristiyan'a esselamu aleyküm ve Rahmetullah dedi. Ona bunu niçin söylediği sorulduğunda dedi ki “ O, Allah'ın rahmetinde değil mi? Eğer Allah'ın rahmetinde olmamış olsaydı şimdi helak olmuş olurdu. (Teskiratu'l-Huffaz, 1. cilt, s. 77)

23 Mümtetine, 10

papazın vaazını dinlemesi için onunla beraberinde götürmesi onun için gereklidir. Bu söylediğimi hepsi kabul etti sonra onlardan bir kısmı dedi ki; Fakat Hristiyanlar müşriktirler. Ben ona dedim ki, senin söylediğin müşriklerle ilgilidir ki şu âyette Allah diyor ki; **“Müşrik kadınlar iman edinceye kadar onları nikâhlamayın.”**²⁴

Onlardan bazıları yine sözlerinde ısrar ederek dediler ki; Allah'ın rahmeti Hristiyanları kuşatmaz, ben ona dedim ki; Niçin? Hristiyan, bir insanoğlu değil mi? O da insanlardan biri değil mi? Adem'in bir çocuğu değil mi? Evet dediler, ben onlara öyle ise şu iki âyeti bir dinler misiniz dedim

“Ey Âdem oğulları! İçinizden, âyetlerimizi size okuyan elçiler geldiğinde, kim sakınır ve durumunu düzeltirse onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de.” (Araf, 35)

“Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi soylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstünüz en çok takva sahibi olanınızdır. Allah bilendir, (her şeyden) haberdar olandır.” (Hucurat, 13)

Kim Allah'tan sakınır ve düzelirse ona bir korku yoktur. Esas olan takva sahibi olmaktır. Bunun üzerine onlardan bazıları sarsıldı ve dedi ki; takva Müslümanlara has bir şeydir, muttaki olanlar Müslümanlardır. Ben de ona dedim ki; ey şeyh, Allah'tan sakınmak yani takva her yaratılmış insandan isteniliyor, ehli kitap da bizden önce Allah'a karşı takvalı olmakla emrolundu, Allah onlara bunu kitaplarında tavsiye etti. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlara da, size de ‘Allah'a karşı gelmekten sakının’ diye öğüt verdik.”** (Nisâ, 131)

Onlardan biri şöyle söyledi: Sen Hristiyanları ehli kitap olarak mı görüyorsun, bende dedim ki; ben onları ehli kitap

24 Bakara, 221

olarak görmüyorum bilakis onların ehli kitap olduğunu Allah kitabında bildirmiş, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e de onlara bu isimle hitap etmesini emretmiştir. Kur'an'da Allah şöyle buyuruyor: **De ki: "Ey kitap ehli! Aramızda eşit olan bir söze gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirilerimizi Rab edinmeyelim."** Eğer yüz çevirirlerse: **"Şahit olun ki, biz Müslümanlarız"** deyin.

Bunun üzerine biri dedi ki; Allah'ın rahmeti Müslümanlara ulaştığı gibi, ehli kitaba da ulaşır mı? Ben dedim ki; Allah'ın rahmet kapısı bütün kulları için sonuna kadar açıktır. İstersen şu âyet-i kerimeyi dinle: **"Şüphesiz iman edenlerle, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiilerden kimler Allah'a ve ahiret gününe inanıp salih ameller (iyi işler) işlerlerse onların ecirleri Allah katındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir de."** (Bakara, 262)

Allah'a ve ahirete iman eden, salih amel işleyen herkes Allah'ın lütfuyla, Allah eğer dilerse kurtulanlardandır. Bu üç şart bütün peygamberlerin ortak sözüyle bütün dinlerin esasıdır. Kim bu esasları yerine getirir, bu hükümlere uyarsa; hangi dinden olursa olsun Allah'ın rızasıyla kurtuluşa erenlerdendir. Kim bu esaslardan herhangi bir şeyi erteler, hevasına uyarsa o zaman onun işi Allah'a kalmıştır. Allah dilerse bağışlar, dilerse azap eder. Yüce Allah çok bağışlayan, çok acıyandır. Ona yaptıklarının hesabı sorulamaz.

Yine bunun gibi unutamadığım bir konu da Kıpti kardeşlerimizin biriyle, Müslüman bir şeyh arasında geçen şu tartışmaydı. Tartışmanın kızıştığı bir noktada şeyh şöyle dedi; gerçek olan Allah'ın şu sözüdür, Allah'ın bu sözü haktır. **"Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın."**²⁵ Ben o anda bu şeyhin kitabını bilmemesi karşısında öfkelenim ve ona dedim ki ey şeyh

25 Âl-i İmran, 72

efendimiz sen Allah'a nasıl iftira edersin, manasını bilmediğin bir âyeti nasıl delil getirirsin. Allah böyle demiyor bu âyette, ben onu aptal yerine koyarak bunları söyledim. O da dedi ki, bana nasıl Allah'a karşı iftira attığımı iddia edersin, mushafta bu âyet sabittir; ben ona dedim ki âyetin öncesini ve sonrasını oku, onun anlamını o zaman görürsün. O, âyetin başından sonuna kadar okuduğunda bu sözü söyleyenlerin Yahudiler olduğunu anladığı zaman bu şeyh şaşırды.²⁶

Bu ifadenin Yahudilere has olduğunu anladığında dedim ki: Ey şeyhimiz, mushaf-ı şerifte geçen bu âyetin anlamını anladığınız halde Allah'a iftira atmanız haramdır. Bu düşünceleriniz sebebiyle Müslümanlar ve diğer ehli kitap arasında fitne ateşi tutuşturuluyor, özellikle Hristiyanlara karşı bu yapıyor. Allah Kur'an'da onlarla ilgili Müslümanlara sevgi bakımından insanların en yakını olduklarını işaret ederek şöyle buyuruyor; **“İnsanların içinde iman edenlere düşmanlıkta en katı olanların Yahudilerle müşrikler olduğunu görürsün. İman edenlere sevgi bakımından en yakın olanların ise “biz Hristiyanlarız” diyenler olduklarını görürsün. Bu onların içinde bilginle-**

26 Bu âyet şudur: Kitap ehlinden bir topluluk dedi ki: “İman edenlere indirilen şeylere günün başında inanın ve sonunda inkâr edin; belki dönerler. Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın.” De ki: “Gerçek hidayet Allah'ın hidayetidir. Bir kimseye size verilmiş olanın benzerinin verilmesinden dolayı ve onların Rabbinizin katında aleyhinize deliller getireceği endişesiyle mi (böyle yollara başvurma gereği duyuyorsunuz)!” De ki: “Lütuf Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah geniş lütfü olandır ve ilim sahibidir.” Rahmetini dilediğine özel kılar. Allah büyük lütuf sahibidir. Kitap ehlinden öylesi vardır ki, kendisine bir kantar mal emanet etsen, onu sana geri verir. Ama öylesi de vardır ki, kendisine bir dinar emanet etsen başına dikilip durmadığın sürece onu sana geri vermez. Bu onların: “Bilgisizlere karşı bizim üzerimizde bir sorumluluk yoktur” demelerinden dolayıdır. Onlar bile bile Allah hakkında yalan söylemektedirler. (Â-i İmran, 72-75)

rin, rahiplerin bulunması ve onların büyülenmemeleri²⁷ sebebiyledir.” (Mâide, 82)

Hız. Muhammed (s.a.v.)’in mübarek tavsiyelerinden Kıptilerle ilgili apaçık bir hadis vardır. Buyuruyor ki; **“Kıptilere iyi davranın, çünkü onlar için bir zimmet ve rahmet vardır.”**²⁸

“Senin dinine tabi olmadıkça onlara güvenme” âyeti Müslüman şeyhlerin çoğu ve genel halkın yanlış anlamaları sebebiyle insanlar üzerinde olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Şüphesiz bu düşüncenin Müslümanlarla Kıpti kardeşleri arasında bağlarının kopmasına sebep olmaktadır. Aralarında din adı altında düşmanlık ve buğz oluşmaktadır. Hâlbuki ümmetin bütün çocukları arasında birlik olmak ve birbirine faydalı olmak gerekirken durum tam tersi olmuş. Aslında din onları birliğe ve aralarında ittifaka çağırıyor özellikle de bu asırda bu birlik farzdır.²⁹

Aramızda kökleşmiş olan bu kötü hal nesiller boyunca devam etmiş, âlem bunlardan dolayı birçok zarar ve vebale

27 Âyet onları Muhammed (s.a.v.)’e inanmayanlar veya Muhammed’le (s.a.v.) beraber Allah’a teslim olmayanlar diye vasıflandırmıyor.

28 Müslim

29 Burada bir anımı mizah olarak aktarayım. Ben bazı şeyhlerle bir mecliste oturuyordum. Orada cennete kimlerin gireceği kimlerin girmeyeceği konusu konuşuldu. Ben onlara dedim ki; siz ampulü icat eden Edison hakkında ne düşünüyorsunuz? Onlar dediler ki: O, cehenneme girecektir. Ben dedim ki; onun bulunduğu icat sebebiyle bütün her taraf hatta mescitleriniz, evleriniz aydınlandığı halde mi? Onlar; evet öyle dahi olsa o cehennemliktir. Çünkü o kelimeyi şehadet getirmemiştir. Ben de onlara dedim ki; bu Edison gibi büyük insanlar hayatlarını insanlığın faydasına vakfetmiştir. Bütün ilim, icatlarını insanların iyiliğine sunmuşlardır, sizin, ben katılmadığım halde şeri olarak onlar şehadet getirmedikleri için cennete giremeyeceklerini söylemenize rağmen akıl açısından yerlerin ve göklerin yaratıcısına iman edenler devam ettikçe, Allah’ın rahmeti ile lütfuyla onların cennete girmesi mümkündür. Onlar; hayır bu olamaz dediler.

uğramış. Akıl sahiplerini ve düşünürleri bu konuda önlem almak için çağırınız. Güçleri yettiğinde bu müzmin hastalığın tedavisine baksınlar. Bu hastalığın tedavisi tüm semavi kitap ehlinin Allah'ın dininin tüm gönderdiği elçilerin diliyle tek olduğunu bilmektir. Bu değerli elçiler birbirini seven kardeşlerdir, onlar arasında düşmanlık ve husumet olamaz, onların mesajının amacı tektir. Gönderilen tüm bu elçilerin dinlerinin esasları tektir. O dinin esaslarında bir değişme olmaz. İşte kitap ehli bunu bildiği zaman aralarındaki anlaşmazlık sebepleri biter ve kalplerinde birbirlerine karşı sevgi bağı oluşur. Ben tüm hayatımı din mensuplarının birleşmesine çağrıya adadım. Çünkü o dinlerin hepsi aynı şeyi söylüyor. Aralarında oluşan, malikü'l-mülk olan Allah'ın çirkin gördüğü o ihtilafı söküp atmalılar. Topluca Allah'ın ipine sarılmalı, bölünüp ayrılmamalıdır. Dinin davet ettiği üstün edeplere bağlanmalı, faziletlerle donatılmalı. Böylece arkalarından gelen dindar nesle örnek olunmalıdırlar. Böyle olduğunda insanların hepsi mutlu olur, sefa ve sevinç içinde buğz ve nefretten uzak yaşarlar.

Ben bu küçük kitabı, Allah'tan, tüm din halkları arasındaki salih kardeşlerim için açıklayıp neşretmeyi istedim. Daha önceki kutsal kitaplarda okuduğumuz gibi Allah'ın dini tüm elçilerinin sözü üzere birdir ve o kitaplar tek bir ilahtan gelmiştir. Allah milletleri, renkleri, insanları farklı yaratmasını hidayet sebebi yapmıştır. Bunun böyle olduğunu her zaman ve mekânda salih âlimler, sahih nakil ve doğru akıl kabul eder ve bu farklılıkların hidayet en büyük delili olduğunu söylerler.

Ben insanlar arasında kısır, faydasız ve gereksiz tartışmaların sebebi olan ayrılık güdülerinden uzaklaşılması için gücüm yettiğinde delilleri ve yolun işaretlerini ortaya koydum. Bu ihtilaflar ayrılmayı ve çekişmeyi tetikliyor. Bazı kalpler içlerindeki nefrette kalmaya devam ederse, bazı gönüller içlerinde taşıdığı

kini taşımaya devam ederse bize bunun ne faydası var! Kesinlikle bu büyük bir beladır.

Bizler şu an her dinden dürüst önderlerin olmasına çok ihtiyaç duyulan yeni bir dönemin önündeyiz. O din mensuplarının sevgiyi yayacağı bir zamandayız, insanların hepsini sevgiye çağırmaları gerekir.

Benim kanaatime göre ülkelerin ayrılığı için çalışan, insanlar arasında çirkin tefrika ruhunu yayanlar kesinlikle dinî inançlarında samimi değiller ve onlar vatanperver de olamazlar.

Benim tüm bu yazılanlarla ümidim, bu kitabı okuyan tüm din sahipleri ve diğer herkesin bu mesajı kabul etmesidir. Allah'ın nefislerde, kalplerde ve akıllarda tesir oluşturmasını ümit ediyorum. Bunun sonucunda insanlar arasında barış hâkim olsun, ittifak ve dostluk her tarafa yayılsın.

İşte benim yolum budur. Ben Allah'a çağırıyorum, başarım ancak Allah'tandır. Ben ona tevekkül ettim ve dönüşüm O'nadır.

Mahmud Ebu Reyve

Allah'ın dini öncekilerde de sonrakilerde de tektir. Onda değişiklik olmaz, sadece suret ve görünürlükte değişme olabilir fakat dinin ruhu ve hakikati değişmez. Bu hakikat da gönderilen bütün nebi ve elçilerin diliyle bütün âlemlerden istenilen gerçektir. O da Allah'a bir ve tek olarak iman etmek, O'na ibadette samimi olmak, insanlarla ilişkilerde iyilik ve takva üzere yardımlaşmak, kötülük ve düşmanlık konusunda yardımlaşmamaktır.

İşte bu, Allah'ın bütün ümmetlere gönderdiği elçilerin dinidir. Tüm zamanlarda, bütün kavimlere gönderilmiştir. Hiçbir vakit, uyarılmamış bir ümmet yoktur. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet; bu üç dinin açıklamalarından bilinen şudur ki Adem'den sonra insanlara gönderilen ilk Elçi Nuh Aleyhisselam'dır. Bunun için şu Kur'an âyeti gelmiştir:

“Nuh'a tavsiye ettiği dinden size şeriat kıldı. Sana vahyettiğimizi de İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi de. Dini ayakta tutasınız ve onda ayrılığa düşmeyiniz diye. Kendisine çağırduğın, müşriklere büyük/fazla/ağır geldi. Allah dilediğini kendisine seçer ve kendisine iletir kalpten yöneleni.” (Şuara, 13)

Peygamber'in hadisinde de şöyle geçmiştir: **“Meryem oğlu İsa'ya dünyada ve ahirette insanların en yakını benim. Peygamberler babası bir kardeşdir, anneleri ise ayrı ayrıdır. Onların hepsinin dini tektir.”** Başka bir rivayette **“Aynı babanın**

çocukları” olarak geçer. Diğer bir hadiste de **“Biz peygamberler topluluğu, dinimiz birdir”** buyurulmuştur. Hadiste geçen “Alat” kelimesi ikinci eş olarak tefsir edilmiştir. Bunun aslı bir eşle evlenildikten sonra onun üzerine diğer bir eş alınmasıdır. Sudan sonra su içilmesine benzetilir. Alat olan çocuklar, bir adamın ayrı ayrı kadınlardan olan çocuklarını ifade eder.

İbni Kayyum şöyle dedi; “Bu konuda diğer bir güzel açıklama şudur. Nebi (s.a.v.) peygamberlerin dinini bir babaya benzetmiştir ki ittifakla bu din tevhid dinidir. O da Allah’a tek olarak ibadet etmek, O’na ortak koşmamak, Allah’a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine iman edip onunla karşılaşacağına (yani ahirete) imandır. Bütün peygamberler işte bu dini ortaya koymakta ittifak etmişlerdir. Yüce Allah buyuruyor ki; **“Sizin için, dinden, Nûh’a önerdiğini şeriat kıldı...”**”³⁰

Buhari, kitabının “Peygamberlerin Dini Tektir” bölümü ile ilgili açıklamasında şöyle diyor: “Allah’ın dini İslam, peygamberlerin ve elçilerin dinidir. O elçilerin ilki Hz. Nuh sonuncusu da Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir. Bu da tek bir babadan gelişine işarettir.”

Fakat amellerin ve işlerin hukuki kuralları ise değişiklik gösterir. İşte bu da farklı anneler konumunu işaret eder. Anne şeriat kısmını, baba da din kısmını ifade eder. Baba, kök ve erkeklik tarafında; anne de dal ve kadınlık tarafından dolayı böyledir. Babalıkta birleme vardır, anne ise bu hadisin anlamından çıktığına göre çok olabilir.

İbn-i Kesir tefsirinde **“Sizin için, dinden, Nûh’a önerdiğini şeriat kıldı...”** âyetiyle ilgili şöyle dedi: “Din bütün peygamberlerin getirdiğidir. O da O’na ortak koşmamaktır. Şu âyette Allah’ın buyurduğu gibi: **“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona: “Benden başka ilah yoktur; şu hâlde**

30 El-Fevaid 3. cilt, s. 201-202

bana kulluk edin” diye vahyetmiş olmayalım.” (Enbiya, 21) Yani hepsinin ortak noktası Allah’a tek olarak ibadet edip O’na ortak koşmamaktır. Fakat şeriatları ve metotları değişebilir. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu; **“Sizden her birerinize bir şeriat, bir yol tayin ettik”** (Mâide, 48) Bu noktada Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: **“Dini dosdoğru ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin”** (Şuara, 13). Yani Allah bütün peygamberlere birlik ve ittifakı vasiyet ediyor, onları ihtilaf ve ayrışmaktan men ediyor.”³¹

Üstad İmam Muhammed Abduh Tevhid Risalesi’nde şöyle diyor: “İslam dini hiçbir şüphe bırakmayacak şekilde açıklamıştır ki; Allah’ın dini tüm zamanlarda tüm peygamberlerin sözü üzere tektir.”³² Yüce Allah şöyle buyuruyor; **“Nuh’a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a, torunlarına, İsa’ya, Eyyub’a, Yunus’a, Harun’a ve Süleyman’a da vahyettik. Davud’a da Zebur verdik.”** (Nisâ,163) Bu âyette geçen **“Nuh’a ... vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik.”** ifadesinin anlamı, Muhammed’in örneği Nuh’un özelliği ve konumu gibidir. Burada maksat şudur; onların hepsi aynı kaynaktan çıkmışlardır.

Bu âyette özellikle Ehli Kitap (Hristiyanlar ve Yahudiler) arasında meşhur olan İsrailoğulları peygamberlerinden bahsedilmiştir.

31 Tefsir-i İbn-i Kesir, 4. cilt, s.109

32 Tevhid Risalesi, s. 163

Bu âyet-i kerime; “Sizin ümmetiniz tek bir ümmettir ve Ben sizin Rabbinizim, öyleyse Bana kulluk edin.” (Enbiya, 92).

Ayrıca bu ifade şu âyette de tekrar etmiştir; “Sizin ümmetiniz tek bir ümmettir ve Ben sizin Rabbinizim, öyleyse Benden sakının.” (Müminun, 52)

İbn Abbas Mücahit Said b. Zübeyr ve diğerleri Allahu Teâlâ'nın “Sizin şu ümmetiniz tek bir ümmettir” âyetiyle ilgili şöyle dediler; “Sizin dininiz tek bir dindir.”³³ Yine İbni Kesir şöyle dedi; “Ey peygamberler topluluğu! Sizin dininiz tektir, milletiniz tektir. O da Allah'a tek olarak O'na ortak koşulmasına davet etmektir.” Bunun için Allahu Teâlâ buyurdu ki “Ben sizin Rabbinizim, ancak Benden sakının.”³⁴

33 Tefsir-i İbn-i Kesir, 3. cilt, s. 194

34 Tefsir-i İbn-i Kesir, s. 247

Tüm elçilerin daveti tek bir asıla dayanır; onlar insanlara Allah'tan başka ilah olmadığını açıklamışlar ve Allah Sübhanehu ve Teâlâ'nın hak ettiği gibi O'na katıksız kulluğun gereklerini yerine getirmelerini bildirmişlerdir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor; **“Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona: “Benden başka ilah yoktur; şu halde bana kulluk edin” diye vahyetmiş olmayalım.”** (Enbiya, 25)

Ve yine şöyle buyurdu; **“Andolsun her ümmet içinde: “Allah'a kulluk edin ve tağuttan³⁵ kaçının” diye bir peygamber gönderdik.”** (Nahl, 36)

Allahu Teâlâ elçilerin ilki olan Hz. Nuh hakkında şöyle buyuruyor; **“Andolsun biz Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik. O da şöyle dedi: ‘Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka ilâh yoktur. Artık sakınmaz mısınız?’”** (Müminun,23)

Hz. Hud hakkında şöyle buyurdu; **“(Yine) “Orada yaşar, orada ölür ve oradan çıkarılırsınız” dedi.”** (Araf, 25)

Hz. Salih hakkında şöyle buyurdu; **“Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur.”** (Araf, 73)

Hz. İbrahim hakkında şöyle buyurdu; **“İbrahim de; hani kavmine demişti ki: Allah'a kulluk edin ve O'ndan sakının, eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır.”** (Ankebut, 16)

35 Üstad Muhammed Abduh'un açıkladığı gibi tağut kendisine iman ve ibadet edilip haddin aşılmasına sebep olan her şey, yaratılmış herhangi bir şeye ibadet edilip haktan çıkılması, taklit edilen liderler ve hevaya uymaktır.

HZ. MUSA VE HZ. İSA'NIN ELÇİLİKLERİ:

(Hz. Musa ve Hz. İsa peygamberlerin elçiliklerini daha sonra açıklayacağız ve onların üzerine de Hz. Muhammed (s.a.v.)'in risaletini beyan edeceğiz.)

Allah'ın dininin tek olduğunu ve Allah'ın elçilerinin davetinin esasının tek bir asıla (temele) dayandığını açıklamamızdan sonra şimdi de bu dinin zamanın değişmesiyle sabit asıllarının neler olduğunu açıklamamız gerekir. Değişen şey şeriatlar ve metotlardır. Her elçinin bir şeriatı, bir metodu vardır. Dinin asıllarına gelirse, onlar Allah'a ve ahirete iman etmek ve salih amelde (güzel davranışlarda) bulunmaktadır.

Bakara suresi 62. âyette bu şöyle buyurulmuştur; **“Şüphesiz iman edenlerle, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiilerden kimler Allah'a ve ahiret gününe inanıp salih ameller (iyi işler) işlerlerse onların ecirleri Allah katındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir de.”**

Üstad Muhammed Abduh tefsirinde bu âyetle ilgili şöyle dedi: “Tüm peygamberler şu konuya davet etmekte birleşmiştir; Allah'a iman, ahirete iman ve salih amel. Sadece salih amelin kısımları konusunda farklılıklar ortaya koymuşlardır. Şeriatın zaman ve şartlara göre uygunluklarında değişiklikleri olmuştur. Bu da milletlerin istidatlarının (yeteneklerinin) farklılıklarından kaynaklanmıştır. Elçilere tabi olanlar, onlardan sonra bidat, eğrilme ve hurafelere düşmüşlerdir. Geçmiş ümmetlerin öğretilerinin çoğu ziyan olmuştur. Sonra gelen Yahudi ve Hristiyanlardan geriye kalan salih ameller ise şüpheler içermektedir. Onlardaki şüphelerin neler olduğundan biraz önce (önsözde) bahsetmiştik. Aynı şekilde tüm geçmiş dinlerin tarihi eserlerinde Allah'ın dininin tek olduğuna işaret eden deliller vardır. Biz bunu Mısır'ın, Fars'ın, Yunan'ın, Hint, Japon ve Çin paganizmi-

nin (putperestliğinin) tarihi kalıntılarında görebilmekteyiz.”³⁶

Sonra Üstad Muhammed Abduh şöyle dedi³⁷: **“Onlar (Yahudiler) zillet ve miskinlik belasına çarptırıldılar ve Allah’ın gazabını hak ettiler. Böyle olması onların Allah’ın âyetlerini inkâr etmeleri ve peygamberleri haksız yere öldürmeleri yüzündendi. (Yine) bu, isyan etmelerinden ve sınırı çiğneme-lerindendi.”** (Bakara, 61)

Bu âyet, Yahudilerin geçmişte ve şu zamanda yaşayanlarını kapsar. Onların iç dünyalarına zillet yerleştirilmiş, dış görünüşlerine de miskinlik giydirilmiştir. Onlar Allah’ın gazabını çekecek seviyeye düşmüşler, ruhları cezayı hak edecek noktaya gelmiştir. Bunun için Yüce Allah buyuruyor ki: **“Onlar (Yahudiler) zillet ve miskinlik belasına çarptırıldılar ve Allah’ın gazabını hak ettiler.”** Âyet onların başına gelen bu şiddetli azabın kendi elleriyle olduğunu tescilliyor. Onların kalpleri Allah’ın âyetlerine karşı inkâr ile dolmuş, ders çıkarmaktan yüz çevirmişler, öğütlere karşı isyan etmişler, şeriatın sınırlarından çıkmış ve hükümlerini aşmışlardır. Bu suçu önceki Yahudiler işlemiş, sonrakiler de onlara tabi olmuştur ve böylece Allah’ın sözü hak olmuştur. Burada (ceza) sözü Yahudilerle sınırlı kalsa, sonraki Yahudilerinde rahmete ulaşması mümkün olmasa, yeryüzündeki tüm Yahudilerin ümit kapısı kapatılmış, Allah’ın affını elde etmek için çıkış yolu kalmamış olurdu. Aslında burada söz her asi ve haddi aşanı kapsar, yahudi olsun veya başka biri olsun fark etmez.

Âyetin Yahudilerle ilgili inmesinin sebebi onların isyan etmesi ve Allah’ın kendilerine koyduğu hükümlerde haddi aşmalarından dolayıdır. Allah’ın yarattıkları üzerindeki sünnetullahı (değişmez yasası) ve onun adil hükümleri kulları arasında değişmez. Bunun için Yüce Allah’ın şu sözü gelmiştir; **“Şüphesiz**

36 Tefsirü'l Menar, 1 cilt, s. 216

37 Tefsirü'l-Menâr, c. 1, s. 333 ve sonrası

iman edenlerle, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiilerden kimler Allah'a ve ahiret gününe inanıp salih ameller (iyi işler) işlerse onların ecirleri Allah katındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir de." Bu âyet geçen âyetin (yani Bakara 61. âyetin) hükmünü istisna kılmıştır (yani Yahudilerin hepsi lanetlenmemiştir sadece o suçu işleyenler lanetlenmiştir).

Bu edebi üslup, geçmiş peygamberlerin yoluna tabi olan bütün insanları ve geçmiş semavi şeriatların takipçileri olan bütün milletleri kapsayan ifadenin üzerine, âyetin devamındaki şu ifade gelmiştir: **"Bu, isyan etmelerinden ve sınırı çiğnemelerindendi."** İşte bu ifade önceki cezanın sebebini ortaya koymaktadır. Bu anlatımdaki hata Yahudilere hastır ama gelen ceza tüm milletleri ilgilendiren bir ceza olduğunu ortaya koymaktadır, o da Allah'ın emirlerine karşı fasıklık ve O'nun emirlerini çiğnemektir. Her kim bu suçu işlerse Yahudilerin üzerine gelen Allah'ın gazabı onların da üzerine gelir. Allah Yahudileri, özellikle İsrailoğullarını kavminden oldukları için veya Yahudi milletinden oldukları için cezalandırmamıştır, bu ceza onların isyanları ve haddi aşmalarından dolayıdır.

Toplumların soyları, dinleri ve o dinin hangi millete ait olduğu gibi etkenler Allah'ın rızasını veya gazabını çekmekte etkili değildir. Toplumun durumunun yükselmesi veya düşmesi bunlarla ilgili değildir aksine dünya ve ahiretteki hayırları elde ederek başarmanın yolu Allah'a sıdk ile (doğrulukla) iman etmektir. Sıdk ile yapılan bu iman nefsin üzerinde kesin delillerin parlamasını, kalbin üzerinde vicdandan kaynaklanan bir coşkunun oluşmasını sağlar ve böylece Allah'ın varlığına ve sıfatlarına inanç, teşbih ve temsil (Allah'ı herhangi bir şeye benzetmek) karmaşasından uzak olmuş olur. Allah'ın fiillerine olan yakın inançta vehim ve hayal ürünü vesveselerden uzak olmuş olur. Böylelikle mümin imanı ile yükselir, ilahi tecellileri müşahade eder, gözünü en yüksek doruğa çevirir ve Allah'ın

heybetinden gözünü yumar, başını huşu ile ibadet içinde eğmiş olur. Gözünü Allah'ın onun önüne koyduğu, kaderde akan görüntülere çevirdiği zaman gönlünde Allah'ın büyüklüğünü hisseder. Allah'ın gücünün, gerçek etki eden güç olduğunu, onu hiçbir gücün aşamayacağını anlamış olur. Bunun üzerine kul Allah'a tek olarak tapar, bundan sonra da Allah her şeyin efendisi olur.

Allahu Teâlâ'nın "**şüphesiz iman edenler**" ifadesindeki kastedilenler Hz. Muhammed'e (s.a.v.) tabi olan Müslümanlardır ve ileride tabi olacak olan Müslümanları da kapsar. Müslümanlar bu "**iman edenler**" ifadesinde geçtiği gibi müminler olarak isimlendirildi.

Allahu Teâlâ'nın Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabiiler diye buyurduğu ifade ise, bu isim ve lakaplarla adlandırılan önceki peygamberlere tabi olan insanlar kastedilmektedir. Bunlardan bazısına Yahudi, bazısına Hristiyan, bazılarına da Sabii diye isimler verilmiştir.

Âyetin devamında "**kim Allah'a ve ahiret gününe iman eder, salih amel işlerse**" ifadesiyse âyetin öncesinin bedelidir yani onlardan (ister Yahudi olsun, Hristiyan olsun, Sabii olsun) kim Allah'a doğru bir şekilde iman eder aynı şekilde ahirete inanır, kendini ve durumunu düzelterek salih ameller işler ve bununla beraber yaşarsa demektir. Salih amel bu toplumların kültüründe bilinmeyen bir şey değildi. Bunun ne olduğunu kitapları onlara açıklamıştı. Âyetin sonu şöyle tamamlanır "**Onların ecri Rablerinin katında vardır, onlara korku ve üzüntü yoktur.**" Bunun anlamı Allah'ın adil hükmü eşittir. O toplumlara aynı ölçüde muamele eder, hiçbir grubu kayırmaz, hiçbir fıkraya haksızlık yapmaz. Allah'ın bu metodunun hükmü şudur: Onlara peygamberlerinin dili ile bildirilen Allah'ın vadettiği bilinen bir mükâfat, kâfir ve facirlerin karşılaştıkları, korkuya kapılacakları o günkü Allah'ın azabından, korkuya kapılmamaları

ve geride bıraktıkları herhangi bir şey için de üzüntüye kapılmamalarıdır. Bu ifade Bakara Suresi 38. âyette de geçmiştir.³⁸

Bu âyet Allah'ın ümmetlere muamelesinde izlediği metodu açıklamıştır. İster geçmiş ümmetlere olsun, isterse gelecekteki ümmetlere olsun aynıdır. Allah'ın bu değişmez sünneti şu âyette bildirilmiştir; **“Bu ne sizin kuruntularınıza ne de kitap ehlinin kuruntularına göredir. Kim bir kötülük işlerse ona karşılık cezalandırılır ve kendisi için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilir. Erkek olsun kadın olsun, inanmış olarak kim salih bir amelde bulunursa, onlar cennete girecek ve onlar, bir ‘çekirdeğin sırtındaki tomurcuk kadar’ bile haksızlığa uğramayacaklardır.”** (Nisâ, 123-124)

Böylece âyette Allah'ın **iman edenler** sözünün ardından, Allah'a ve ahiret gününe iman edenleri belirtmiş olmasında bir çelişki olmadığı ortaya çıkmış olur ve burada Peygamber'e (s.a.v.) imanın şart koşulmamış olmasında bir çelişki içermediği görülüyor. Çünkü bu söz, Allah'ın bütün gruplara olan muamelesidir veya bir peygambere, bir vahye kendi zannınca iman etmiş ve ahirette kesinlikle bununla kurtuluşa ereceğini düşünen tüm milletleri bu söz kapsamaktadır. Bunlar Müslüman olsun, Yahudi olsun, Hristiyan veya Sabii olsun fark etmez. Allah burada şöyle demektedir: Kurtuluş herhangi bir dinin türüne bağlı değildir. Kurtuluş nefse hâkim olan doğru bir iman ve insa-

38 Bakara 38. âyetin anlamı: **“Oradan topluca inin, benden size ne zaman bir hidayet gelirse, kim benim hidayetime tabi olursa ona korku ve üzüntü yoktur.”** Burada **benden size hidayet geldiğinde** ifadesi yani bir elçi bir mürşit geldiğinde ve apaçık bir kitap geldiğinde anlamındadır. **Kim benim hidayetime tabi olur** ifadesi, kim benim şeriatıma tabi olur anlamındadır. Yine benim belirttiğim ölçüdeki sırat-ı müstakime girenleri ifade eder. Şeytanın vesveselerinden ve o vesveselerden kaynaklanan sıkıntı ve pişmanlık konularına karşı **bunlara korku yoktur. Onlar üzülmeyenler** ifadesi de istenilip elde edilmiş olanların geride bırakılması ve sevdiklerinin kaybedilmesine üzülmeyenler anlamındadır.

nın durumunu düzelten bir amel ile olur. Bunun için de Allah Müslümanların ve ehli kitabın kendi kuruntularına göre Allah katında bir işin olmayacağını bildirmiştir. Allah katında salih amelle birlikte sahih bir imanın kabul olduğu kesinleştirilmiştir.

İbni Cerir ve İbni Ebi Hatim Süddi'den rivayet ettiler, Süddi şöyle dedi; “.. Müslüman, Yahudi ve Hristiyanlardan bazı insanlar bir araya gelmişti. Yahudiler Müslümanlara dedi ki: Biz sizden daha hayırlıyız çünkü bizim dinimiz sizden daha öncedir, kitabımız sizin kitabınızdan, peygamberimiz sizin peygamberinizden daha öncedir. Biz İbrahim’in dini üzereyiz. Cennete ancak Yahudi olanlar girecektir. Hristiyanlar da bunun benzerini söylediler. Bunun üzerine Müslümanlar da bizim kitabımız sizin kitabınızdan sonra, peygamberimiz peygamberinizden, dinimiz de dininizden sonra. Siz bize tabi olmakla, yolunuzu (dininizi) terk etmenizle emrolundunuz. Bundan dolayı biz sizden daha hayırlıyız. Biz İbrahim, İsmail, İshak’ın dini üzereyiz, cennete ancak bizim dinimiz üzerinde olanlar girecektir. Bunun üzerine Allahu Teâlâ şu âyeti indirdi; **“Bu ne sizin kuruntularınıza ne de ehli kitabın kuruntularına göredir.”**

Bu rivayetin benzerini Mesruk ve Katade de rivayet etmiştir. Buhari Tarih’ul Kebir isimli eserinde Enes bin Malik’ten merfu olarak şu hadisi aktardı: **“İman temenni ile olmaz fakat o kalpte yerleşir, amelle de tasdik edilir. Bir kavim ilahlarının bağışlayacağını sandı hatta onlar dünyadan vazgeçip iyi şeyleri terk ettiler. Dediler ki biz Allah’a hüsnü zan ediyoruz. Onlar yalan söylediler, eğer hüsnü zan etselerdi amellerini de güzel yaparlardı.”**

Allah, bu dinlerden herhangi birine mensup olanların iftiharlarının kusurlu olduğunu ortaya koymuştur. Bunların yanılgıları kendilerini amelden uzak tutmuş, sadece inançlarına mensup olmaları onlara yeterli görünmüştür.³⁹

39 Tefsir’ul Menar, c. 1, s.216, s. 333-338

İslam kelimesinin anlamı: Yüce Allah Kur'an'da şöyle buyuruyor; “Allah katında din İslam'dır..” “Eğer seninle çekişip-tartışırlarsa, de ki: ‘Ben, bana uyanlarla birlikte, kendimi Allah’a teslim ettim.’ Ve kitap verilenlerle ümmilere de ki: ‘Siz de teslim oldunuz mu?’ Eğer teslim oldularsa, gerçekten hidayete ermişlerdir. Fakat yüz çevirdilerse, artık sana düşen yalnızca tebliğ (etmek)dir. Allah, kulları hakkıyla görendir.” (Â-i İmran, 19-20)

Din sözlükte ceza, itaat ve boyun eğmek anlamlarına gelir. Ceza (karşılık) Allah'ın kullarına dinde belirttiği bütün sorumlulukların tamamını kapsar. Din ayrıca millet ve şariat anlamlarına da gelir. İslam kelimesi de ‘esleme’ kökünden gelir. Bu, boyun eğdi, teslim oldu anlamlarına gelir. “Şeyi falan kişiye teslim ettim” denildiğinde onu eda ettim (yerine getirdim) anlamındadır. Ayrıca İslam kelimesi barışa girmek yani sulh ve selamet anlamına da gelir. Yine İslam kelimesinin diğer bir anlamı da saf, katıksız hareket etmektir. Bu anlam Allah'ın şu âyetinde geçmektedir: “Allah (ortak koşanlar için) bir örnek verdi: Kendisi hakkında uyumsuz ve geçimsiz bulunan, sahipleri de çok ortaklı olan (köle) bir adam ile yalnızca bir kişiye teslim olmuş bir adam. Bu ikisinin durumu bir olur mu? Hamd, Allah'ındır. Hayır onların çoğu bilmiyorlar.” (Zümer, 29)

Hak dinin isminin İslam olarak nitelendirilmesi, sözlüklerdeki bu anlamların bütününe uygun düşmektedir.

Yüce Allah buyurdu ki; **“İyilik yaparak kendini Allah’a teslim eden ve hanif (tevhidi) olan İbrahim’in dinine uyandan daha güzel din’li kimdir?”** (Nisâ, 125)

İşte böylece Allah’ın **“Allah katında din İslam’dır”** sözünün (İslam ile) sınırlandırılması anlaşılır. Tüm milletlere gelen peygamberlerin dinini kapsar. Çünkü İslam bu dinlerin tamamının özünü, ruhunu ifade eder. Bazı sorumluluklar ve amellerin şekli değişik olabilir.

Kur’an farklı bölümlerde bütün peygamberlerin dininin İslam olduğunu haber vermektedir.

Nuh (a.s.) şöyle dedi: **“Eğer yüz çevirecek olursanız, ben sizden bir karşılık istemedim. Benim ecrim, yalnızca Allah’a aittir. Ve ben, Müslümanlardan olmakla emrolundum.”** (Yunus, 72)

İbrahim (a.s.) şöyle dedi: **“Kendi nefsini aşağılık kılından başka, İbrahim’in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, biz onu dünyada seçtik, gerçekten ahirette de O salihlerdendir. Rabbi ona: Teslim (İslam) ol dediğinde (O): ‘Âlemlerin Rabbi-ne teslim oldum’ demişti. İbrahim, oğullarına da bunu tavsiye etti. Yakub da aynı tavsiyede bulunarak şöyle dedi: Ey oğullarım! Allah sizin için bu dini seçti. Artık ancak Müslüman kimseler olarak ölün.”** (Bakara, 130-132)

Yusuf (a.s.) şöyle dedi: **“Ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Dünyada da ahirette de benim velim sensin. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihlerin arasına kat.”** (Yusuf, 101)

Sebe melikesi şöyle dedi: **“Rabbim, gerçekten ben kendime zulmettim; (artık) ben Süleyman’la birlikte âlemlerin Rabbi olan Allah’a teslim (İslam) oldum.”** (Neml, 44)

Musa (a.s.) şöyle dedi: **“Ey kavmim, eğer siz Allah’a iman edip müslüman olmuşsanız artık yalnızca O’na tevekkül edin.”** (Yunus, 84)

Firavunun sihirbazları şöyle dedi: **“Sen bizden sırf, Rab-
bimizin âyetleri bize geldiğinde onlara iman ettik diye öç
alıyorsun. Ey Rabbimiz! Bize bolca sabır ver ve canlarımızı
Müslümanlar olarak al.”** (Araf, 126)

İsa (a.s.)’ın Havarileri şöyle dedi: **“Nitekim İsa, onlarda
inkârı sezince, dedi ki: ‘Allah için bana yardım edecekler
kimdir?’ Havariler: Allah’ın yardımcıları biziz; biz Allah’a
inandık, bizim gerçekten müslümanlar olduğumuza şahid ol’
dediler. Ey Rabbimiz! Biz senin indirdiğine inandık ve Pey-
gamber’e uyduk. Bizi şahitlerle birlikte yaz!”** (Âl-i İmran, 52-53)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: “Onlar Allah’ın dininden başkasını mı arzuluyorlar! Oysa göklerde ve yerde kim varsa ister istemez O’na teslim (İslam) olmuştur ve O’na döndürüleceklerdir.” (Â-i İmran, 83)

Anlamı: Bu açıklamadan sonra imandan yüz mü çeviriyorlar? Allah’ın dini tektir. Onun elçileri bu konuda ittifak etmişlerdir. Buna rağmen Allah’ın dini olan İslam’dan başka bir şey arıyorlar. “**Göklerde ve yerde olanlar O’na teslim olmuştur.**” Yani göklerde ve yerde olan akıl sahiplerinin hepsi Yüce Allah’a boyun eğmiş, O’nun emirlerine isteyerek veya istemeyerek itaat etmişlerdir. İsteyerek veya istemeyerek teslim olma ifadesinin anlamında ihtilaf edilmiştir. Bazıları onun anlamının şu olduğunu söylemiştir; “Burada İslam yaratmayı ve sorumlu tutmayı ifade eder ki, yaratma da ortaya çıkarma ve yok etme şeklinde olur. Yani Yüce Allah onlar hakkında tasarruf sahibidir, onlar da onun tasarrufuna itaat eden boyun eğenlerdir.” Fahreddin Razi şöyle dedi; Bu Allah’ın katında en doğru olandır. Bunu Yüce Allah’ın şu sözünde de görüyoruz. “**Onu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur.**” (İsra, 44)

Allahu Teâlâ bir âyetinde şöyle buyurdu: “**Kendi nefsini Aşağılık kılından başka, İbrahim’in dininden kim yüz çevirir? Andolsun, biz onu dünyada seçtik, gerçekten ahirette de o salihlerdendir. Rabbi ona: Teslim (İslam) ol dediğinde (O:) ‘Âlemlerin Rabbine teslim oldum’ demişti. İbrahim, oğullarına da bunu tavsiye etti. Yakub da aynı tavsiyede bulunarak şöyle dedi: Ey oğullarım! Allah sizin için bu dini seçti. Artık ancak Müslüman kimseler olarak ölü. Yoksa siz, Yakub’un ölüm anında, orada şahidler miydiniz? O, oğullarına: ‘Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?’ dediğinde, ‘Senin ilahına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak’ın ilahı olan tek bir ilaha ibadet edeceğiz; bizler O’na teslim (Müslüman) olduk’ demişlerdi.**” (Bakara, 130-133)

Üstad Muhammed Abduh bu âyetlerin tefsirinde şöyle dedi; “Bu vasiyetin özeti ibadette Allah’ın teklifine inanmak, kalbin Allah’a teslim olması ve O’na karşı samimi olmaktır. İslam sözcüğünün bu âyetlerde tekrar etmesi onun dinin gerçeği olduğunu ifade ettiğinden dolayıdır. Araplar kendilerinin saf dine sahip olduğunu, o dinlerinin de hak olduğunu iddia ederlerdi. Bu konuda Arapların kabileleri ve toplulukları farklı farklı yol takip ederlerdi. Onlardan bazıları puta taptığı halde kendilerini Hz. İbrahim’e mensup addederlerdi.

Aynı şekilde Yahudiler ve Hristiyanlar da kendi dinlerinin saf din olduğunu ve bunun hak olduğunu iddia ederler. Bu

âyetler ise onların bu iddiasının gelenekçi taassuptan kaynaklandığını açıklamaktadır. Gerçekte Allahu Teâlâ'nın dini tektir. O dinin ruhu tevhittir ve Allah'a teslim olmak, boyun eğmek ve peygamberlerin rol göstericiliğine sadakat göstermektir. İşte peygamberler evlatlarına ve ümmetlerine bunu tavsiye ediyordu. Böylece Allah'ın dininin tek olduğu anlaşılmış, o dinin de bütün peygamberlerin sözleri üzerine bütün ümmetlerin dini olduğu anlaşılmıştır. Bunun için diğer bir âyette şöyle geçmektedir; **“Nuh'a tavsiye ettiği dinden size şeriat kıldı. Sana vahyettiğimizi de İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi de. Dini ayakta tutasınız ve onda ayrılığa düşmeyesiniz diye. Kendisine çağırdığın, müşriklere büyük/fazla/ağır geldi. Allah dilediğini kendisine seçer ve kendisine iletir kalpten yöneleni.”** (Şuara, 13)⁴⁰

40 Tefsir'ul Menar c.1, s. 477

8

**DİNDE BÖLÜNME CEHALET VE
TAASSUPTAN KAYNAKLANIR**

Dinde bölünme, heva ve hevesten gelen taassup ve cehaletten kaynaklanmaktadır. Ayrıca ast ve üstler arasındaki değişen menfaat ve çıkarların korunması da bu bölünmeyi artırmaktadır. Kur'an herkesin dinde ittifak etmesini ve aslında birleşmesini ister. **Akıl açısından** bu tevhid ve şirk ve onun bütün türevlerinden uzak durmaktır. **Kalbî açıdan** da bu teslimiyet ve bütün amellerde Allah'a karşı samimiyettir.

Şu artık bilinmiştir ki İbrahim İsmail ve Yakub'un sözlerindeki İslam ve Müslümanlar kelimesi önceden açıkladığımız tüm manaları kapsayan ifadelerdir. Her kim bu manaları yerine getirmiyorsa gerçekten O Müslüman değildir, yani Allah'ın fitrata uygun olan dini üzere değildir. O din de Allah'ın bütün peygamberlerinin yoludur.

Bugünkü kültürümüzde İslam kelimesi insanlardan bir grubun kendilerine edindiği dinleri ile diğer dine mensup olanlardan ayrışmasını ifade etmektedir. Bu dinin mensupları, kendilerini Müslüman olarak isimlendirdikleri halde, Müslüman kelimesinin anlamı olan “Allah’ın dinine teslim olmuş, amellerinde ihlaslı kişi” ifadesini dikkate almayı şart görmez. Hatta bu dini isim (Müslüman), o dinde olmadığı halde yeni şeyler uyduran bidat ehline hatta o dine zıt şeyleri kabul edenlere bile verilmektedir. Ayrıca o dinden fasık olmuş olan hatta hevasını ilah edinenlere dahi o isim verilmektedir.⁴¹

ONLAR BİR ÜMMETTİ; GELİP GEÇTİ. ONLARIN KAZANDIKLARI KENDİLERİNİN, SİZİN KAZANDIKLARINIZ SİZİNDİR:

Üstad Muhammed Abdüh tefsirinde Bakara suresinin 134. âyetinin tefsirinde şöyle dedi; “**Onlar bir ümmetti; gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz, onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz.**” Bu âyet-i kerime İbrahim’in çocukları İsmail, İshak ve Yakub’un çocuklarına olan tavsiye sözünden sonra geldi. Bunun gelmesinin sebebi, bu değerli peygamberlerin soylarından gelenlerin zihinlerindeki şu düşüncelerini uygun hale getirip düzeltmek içindir: “Allah katındaki konumlarından dolayı atalarına şefaate edecekler böylece onlar sadece o peygamberlere

41 Tefsir’ul Menar, s. 478

müntesip oldukları için kıyamet günü saadete erip kurtulacaklar.” Allahu Teâlâ âyette bu konuyu açıklamıştır. Onun kulları hakkındaki sünneti, herkesin kendi kazandığı ve kendi ameli ile karşılık görmesidir ve hiç kimse yapıp ettiklerinden başka bir şeyle hesaba çekilmez.

Necm suresinde, önceden gelmiş peygamberlerin dinin genel usulü olan bu kural şöyle açıklanır: “Yoksa Mûsâ’ya indirilen sahifelerde yazılı olanlar kendisine haber verilerek, hesap ve ceza konusunda uyarılmadı mı? Ki hiçbir günâhkâr başkasının günâh yükünü yüklenmez. İnsan için, yalnızca çalışmasının, gayretinin, hâlis niyetlerinin karşılığı vardır.” (Necm, 36-39)

Birçok âyette ve farklı farklı surelerde açıklandığı üzere elçiler ancak uyarıcı ve müjdeleyici olarak gönderilmiştir. Kim onlara iman eder ve onların gösterdiği yol üzere amel ederse, soy olarak ondan çok uzak olsa dahi yine de kurtulur. Kim de onların gösterdiği yoldan saparsa onun karşısında, onu görece kadar ona yakın olsa dahi helak olur. Yüce Allah şöyle dedi: “Ey Nuh, kesinlikle o (oğlun) senin aileden değildir. Çünkü o, salih olmayan bir iş (yapmıştır).” (Hüd, 46)

İtaat etmeyen kendi soyuna bile faydası olmayan peygamberler, nasıl kendinden uzak olan, aralarında bir bağ olmayan insanlara faydalı olabilir? Onların bu sözleri günümüzde de ifade ettikleri yalancı bir sözdür: Onlar **torpilli** diye bir ifade kullanılırlar. Onlar kabir ehlinden yardım isterlerken derler ki “**torpilli olan mensup olan gibidir.**” İmam Gazali’nin şu sözü ne kadar güzeldir: “Aç olan kişi babasının yemesi ile doyarsa, susuz olan kişi kendisi içmediği halde babasının su içmesi ile susuzluğu giderse, Allah’a isyan eden kişi de babasının iyilikleri sebebiyle kurtulabilir.”

Birçok âyet gerçekten (yukarıda) bu bahsettiğimiz âyeti desteklemektedir. Bu âyet kibirlilerin tevil etmelerine cahillerin gururlarına rağmen ilahi dininin temel esaslarından.

KUR'AN'DAN ÖNCE GELEN KİTAPLARDA ÖZELLİKLE DE ESKİ AHİT'TEKİ ALLAH'IN DİNİ

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın dininin tek olduğunu ve tüm elçilerin davetinin de bu olduğunu sana sunmuş olduk. Şimdi ise Kur'an'da olanları, önceki kitaplardan teyit edip doğrulayacağız. Çünkü doğrunun ortaya çıkması için bu iyi bir vesile, gerçeğin aydınlanması için bu daha etkilidir.

Eski Ahit'i araştıran bir kişi, Eski Ahit'teki kitaplar ve ciltlerin tamamında Allah'ın tek olduğunu, ezeli ve her şeye kadir olduğunu, dilediğini yapıp dilediğini seçtiğini anlar. Eğer bazı yerlerde âyetlerin zahirinde bir kapalılık içeren istihare ve mecazlar olursa derin düşünen zihinler onun doğrusunu anlar ve onun ne demek istediğini çözerler.

Şüphesiz Allah'ın insanlara hidayet için gönderdiği elçilerin isimlerinin tamamını bilmek ve listelemek mümkün değildir. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor; **“Hiçbir ümmet yoktur ki içinde bir uyarıcı geçmiş olmasın.”** (Fâtır, 24) Allah Hz. Muhammed'e (s.a.v.) de şöyle hitap etmiştir; **“Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan bazılarını sana andık, bazılarını ise anmadık”** (Mü'min, 78)

Bu konu ile ilgili nakledilerek, delillerle gelen bilgilere karşı aklın onu kabul etmesi kaçınılmazdır. Biz burada eski ahitte bilgileri aktarılan elçilerin en meşhurlarını özellikle de Musa ve İsa (a.s.)'in haberlerini anlatacağız.⁴²

42 **“Dedi ki: Hamd Allah'ındır ve selam O'nun seçtiği kullarının üzerinedir.”** (Neml, 59)

Sonra Tanrı (Musa'ya) şöyle dedi: “Ben Yehova'yım. İbrahim'e, İshak'a ve Yakub'a Mutlak Güce Sahip Tanrı olarak göründüm. (Çıktış 6:2-3)

“Gönderilmiş peygamberlere selâm olsun. Ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.” (Saffat, 181-182)

Rasulullah (s.a.v.) dedi ki: **“Bana selam okuduğunuzda elçilere de selam edin çünkü ben elçilerden bir elçiyim.”**

Ve Tanrı şunları söyledi:

“Seni Mısır diyarından, köleler evinden çıkararak Tanrın Yehova Benim. Karşımda Benden başka tanrın olmayacak. Kendine oyma put yapmayacaksın; yukarıda göklerde, aşağıda yerde veya yerden aşağıda, sularda olanlara benzer bir şekil yapmayacaksın. Onların önünde eğilmeyeceksin ve onlara kulluk etmeyeceksin. Çünkü Ben, Tanrın Yehova, tam bağlılık isteyen bir Tanrı'yım. Benden nefret eden babaların suçunun cezasını oğullarına, üçüncü ve dördüncü nesle çektiren, fakat Beni seven ve emirlerime uyanların binlerce nesline vefalı sevgi gösteren Tanrı'yım.

Tanrın Yehova'nın adını boş yere ağza almayacaksın, çünkü Yehova, adını boş yere ağza alanı cezasız bırakmaz.

Sebt gününün kutsallığını unutmadan, altı gün çalış, bütün işini yap. Fakat yedinci gün Tanrın Yehova için Sebttir. O gün hiçbir iş yapmayacaksın; sen, oğlun, kızın, erkek ve kadın kölen, hayvanın ve şehrinde yaşayan yabancı hiçbir iş yapmayacak. Çünkü Yehova gökleri, yeri, denizi ve içlerindeki her şeyi altı günde yarattı ve yedinci günü dinlenme günü yaptı. Bu nedenle Yehova Sebt gününü kutsadı, onu kutsal bir gün olarak ayırdı.

Annene ve babana saygılı ol ki, Tanrın Yehova'nın sana vermekte olduğu toprakta ömrün uzun olsun.

Adam öldürmeyeceksin. Zina yapmayacaksın. Çalmayacaksın. Komşun hakkında yalan şahitlik yapmayacaksın. Kom-

şunun evine göz dikmeyeceksin. Komşunun karısına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, ona ait hiçbir şeye göz dikmeyeceksin.”⁴³ (Çıkış 20:1-17)

Onların tanrılarının önünde eğilmeyeceksin ve onlara kulluk etmeyeceksin. Onların putlarına benzer bir şey yapmayacaksın; onları mutlaka yere çalıp kıracaksın ve dikili taşlarını parçalayacaksın. Tanrınız Yehova'ya kulluk edeceksiniz; O, ekmeğinizi ve suyunuzu bereketli kılacak. Aranızdan hastalıkları kaldıracığım. (Çıkış 23:24-25)

43 Bu emirler Tekrar 5:6-21'de geçmektedir. Devamındaki 22. âyette şu şekilde konuyu tamamlamıştır. “Yehova bu emirleri tüm cemaatinize dağda, koyu karanlık ve kara bulutlar içinde, ateşin ortasından, yüksek sesle bildirdi; başka bir şey eklemedi, ancak bunları daha sonra iki taş levhaya yazıp bana verdi.”

Bu 10 emri anlatan pasajın başı şu şekilde başlamaktadır: “Musa tüm İsrail'i çağırıp “Dinle ey İsrail!” diye onlara seslendi. “Bugün size bildirdiğim kuralları ve hükümleri dinleyin. Onları öğreneceksiniz ve hepsine uymaya dikkat edeceksiniz. Tanrımız Yehova Horeb'de bizimle bir ahit yaptı.” (Tekrar 5:1-2)

Sen Yehova'nın gerçek Tanrı olduğunu, O'ndan başkasının olmadığını bil diye bunlar sana gösterildi. (4:35)

Şimdi şunu iyi bil ve yüreğinden çıkarma, yukarıda göklerde ve aşağıda yeryüzünde gerçek Tanrı Yehova'dır. Başkası yoktur. (4:39)

Dinle ey İsrail, Tanrımız Yehova tek Yehova'dır. Tanrın Yehova'yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün gücünle seveceksin. Bugün sana bildirdiğim bu emirler senin yüreğinde olacak; onları çocuklarına da aşılayacaksın. (6:4-7)

Tanrın Yehova'dan korkacak, O'na kulluk edeceksin, O'nun adıyla yemin edeceksin. Başka tanrıların, çevrenizdeki halkların tanrılarından hiçbirinin peşinden gitmeyeceksiniz (çünkü aranızda olan Tanrınız Yehova tam bağlılık isteyen bir Tanrı'dır). Yoksa Tanrın Yehova sana öfkelenir ve seni yeryüzünden silip atar. (6:13-15)

Yehova'nın gözünde iyi ve doğru olanı yapacaksın ki işin iyi gitsin... (6:18)

Şimdi ey İsrail, Tanrın Yehova'dan korkup O'nun yolunda yürümenden, O'nu sevmen ve bütün yüreğinle, bütün canınla Tanrın Yehova'ya kulluk etmeden, Yehova'nın senin iyiliğin için verdiği, bugün bildirdiğim tüm emirlere ve yasalara uymandan başka Tanrın Yehova senden ne istiyor? (10:12-13)

Çünkü Tanrınız Yehova tanrılar Tanrısı ve rabler Rabbidir. Taraf tutmayan, rüşvet almayan, büyük, kudretli ve heybetli Tanrı'dır. (10:17)

Tanrın Yehova'dan korkacaksın. O'na kulluk edecek, sıkıca bağlanacaksın, O'nun adıyla yemin edeceksin. (10:20)

Bilmiyor musun, duymadın mı? Yehova yeryüzünün uçlarını yaratandır, sonsuza dek Tanrı'dır. O yorulmaz, bitkin düşmez. Anlayışına akıl sır ermez. (40:28)

Yehova, İsrail'in kralı ve kurtarıcısı, göklerin hâkimi Yehova şöyle diyor: İlk Benim, son da Benim. Benden başka Tanrı yok. (44:6)

Bunları aklında tut, ey Yakub; sen, ey İsrail, çünkü Benim kulumsun. Sana Ben şekil verdim. Kulumsun, Bana aitsin... (44:21)

Seni adınla çağıranın, Ben, İsrail'in Tanrısı Yehova olduğumu anlaman için karanlıkta saklanan, gizli yerlerde tutulan hazineleri sana vereceğim. (45:3)

Ben Yehova'yım, başkası yok. Benden başka Tanrı yok. Beni hiç tanımadığın halde seni güçle kuşatacağım. Bu sayede gündeğusundan günbatısına dek herkes Benden başkası olmadığını bilecek. Ben Yehova'yım ve başkası yok. Işığı oluşturan, karanlığı yaratan, barış sağlayan, felaket getiren, bütün bunları yapan Benim, Ben Yehova. (45:5-7)

Ey sizler, cesaretinizi toplamak için bunu aklınızda tutun. Ey asiler, bunu iyice aklınıza koyun. Çok eskiden olanları hatırlayın. Ben kudretli Tanrı'yım, başka Tanrı yok; Benim benzerim yok. (46:8-9)

Ey insanoğlu, neyin iyi olduğunu O sana söyledi. Adaletli davranman, iyiliği sevmen ve Tanrının yolunda haddini bilir şekilde yürümenden başka Yehova senden ne ister? (Mika 6:8)

Yehova'ya şükret ey gönlüm,
Bütün varlığım O'nun kutsal ismine şükretsin.
Yehova'ya şükret ey gönlüm,
O'nun yaptıklarının hiçbirini unutma,
O ki, bütün suçlarını affeden,
Bütün dertlerine şifa verendir;
Hayatını ölüm çukurundan kurtarır,
Seni vefalı sevgi ve merhametle taçlandırır;
Ömrünü iyiliklere doyuran,
Gençliğini bir kartalınki gibi tazeleyen O'dur.
Yehova'nın işleri hep doğruluk uğrunadır,
Hükümleri de mağdurlar yararınadır.
O Kendi yolunu Musa'ya,
İşlerini de İsrailoğullarına gösterdi.
Yehova merhametli, lütufkârdır,
Çabuk öfkelenmez, vefalı sevgisi büyüktür.
(Mezmurlar 103:1-8)

Yehova tahtını göklerde pekiştirdi,
Yönetimi her şeye egemen oldu.
(Mezmurlar 103:19)

18

YEREMYA

Oysa Yehova gerçek Tanrı'dır; yaşıyan Tanrı'dır, sonsuza dek Kraldır. Öfkesinden yeryüzü titrer; gazabına hiçbir millet dayanamaz. (Yeremya 10:10)

İsa (a.s.) dinde kardeşleri olan değerli peygamberlerin yolunda yürümüştür. İnsanları tek olan Allah'a kulluğa çağırmıştır. Her Peygamber kendinden önce gelen elçinin şeriatını tamamladığı gibi İsa (a.s.)' da Musa (a.s.) ile gelen dini uygulamalardaki eksik olan konuları tamamlamıştır.

Yazıcılar⁴⁴, Ferisililer⁴⁵ veya diğerleri O'nun Musa şeriatını yıkacağını sanmışlardır. Hâlbuki O'nun şu sözünü dinleselerdi durumun öyle olmadığını anlardı:

“Kanunu ya da Peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi düşünmeyin. Ben bunları geçersiz kılmaya değil, yerine getirmeye geldim. Gerçek şu ki, gök ve yer silinip gitse de, Kanunun en küçük bir harfi, hatta bir noktası bile silinmeyecek ve her sözü gerçekleşecektir.” (Matta 5:17-18)

44 Yahudi şeriatını, geleneksel kanunlarını yazıp bir araya getiren Yahudi âlimleri.

45 Yahudiler arasındaki dini bir cemaat. Bunlar yazılı dini kaynak olan Tevrat'ın dışındaki sözlü dini gelenek olan Talmut'a da sıkı sıkıya bağlı kalmaya çalışan muhafazakârlardır. Bu isim dinin şekilsel yönüne özen gösterip dinin ruhunu (özünü) kavrayamayanlara da söylenir.

İSA'NIN TAMAMLAMAK İÇİN GETİRDİĞİ KANUN

Ölümlerin dirilmesine gelince, Tanrı'nın size söylediklerini okumadınız mı? 'Ben İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakub'un Tanrısıym' diyor. O ölümlerin değil, yaşayanların Tanrısıdır. Bunları duyan kalabalık onun öğrettiklerine hayran kaldı. İsa'nın Sadukileri⁴⁶ susturduğunu duyan Ferisilerin hepsi bir araya toplandı. Aralarından Kanun uzmanı olan biri İsa'yı denemek için bir soru sordu: "Öğretmen, Kanundaki en büyük emir hangisidir?" İsa da şöyle dedi: "Tanrın Yehova'yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün zihninle seveceksin.' Birinci ve en büyük emir budur. Buna benzeyen ikincisi ise, 'Komşunu kendin gibi seveceksin' emridir. Tüm Kanun ve Peygamberlerin yazdıkları bu iki emre dayanır." (Matta 22:31-40)

46 Sadukiler: Yahudilerin septik (şüpheli) bir grubu. Bunlar İsa Mesih'in ilk dönemlerinde geleneksel aristokrat idiler.

Kanun konusu Markos İncili'nde yukarıdaki âyetten daha geniş bir şekilde gelmiştir. O şöyledir:

Ölümlere ve onların dirilmesine gelince, Musa'nın kitabında çalıyla ilgili kayıta okumadınız mı, Tanrı nasıl ona 'Ben İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakub'un Tanrısıyım' diyor? O ölümlerin değil yaşayanların tanrısıdır. Siz çok yanılıyorsunuz." Oraya gelip tartışmayı dinlemiş olan yazıcılardan biri, İsa'nın çok güzel cevaplar verdiğini görerek ona şunu sordu: "Tüm emirler içinde en başta gelen hangisidir?" İsa şöyle cevap verdi: "En başta gelen şudur: 'Dinle ey İsrail, Tanrımız Yehova tek Yehova'dır. Tanrın Yehova'yı bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün zihninle ve bütün kuvvetinle seveceksin.' İkincisi şudur: 'Komşunu kendin gibi seveceksin.' Bunlardan daha büyük emir yoktur." Yazıcı da "Öğretmen, doğru söylüyorsun, 'O tektir, O'ndan başkası yoktur', insanın O'nu bütün yürekle, bütün anlayışla, bütün kuvvetle sevmesi ve komşusunu kendisi gibi sevmesi bütün yakılan sunulardan ve kurbanlardan çok daha değerlidir" dedi. İsa da onun akıllıca cevap verdiğini görünce, "Tanrı'nın krallığından uzak değilsin" dedi... (Markos 12:26-34)

Tek Gerçek Tanrı olan Seni ve Gönderdiğin İsa Mesih'i Tanımaları:

İsa bunları söyledikten sonra gözlerini göğe kaldırıp şöyle dedi: Baba, vakit geldi; oğlunu yücelt ki, oğlun⁴⁷ da Seni yücelt-

47 Daha önce Kitab-ı Mukaddes'te çok derin anlamlı mecazlar bulun-

sin. Çünkü Sen, kendisine verdiklerinin hepsini sonsuz yaşama kavuşturursun diye, ona bütün insanlık üzerinde yetki verdin. Sonsuz yaşama kavuşmak için, tek gerçek Tanrı olan Seni ve gönderdiğin İsa Mesih'i tanımaları gerekir. (Yuhanna 17:1-3)

duğunu söylemiştik. O mecazları ancak o çağda yaşayanlar veya keskin bir anlayışa sahip olanlar kavrayabilir. Kitabın ilerleyen sayfalarındaki Seyyid Cemaleddin Afgani'nin "İsa Mesih'in Sözlerinden Ahlaki Dersler" isimli bölümdeki açıklamalarına bakınız.

İsa ona (Mecdeli Meryem'e) şunları söyledi: Tamam, bana sarılmayı bırak artık; henüz Babamın yanına çıkmadım. Sen şimdi doğruca kardeşlerime gidip, benim Babamın, sizin Babanızın, benim Tanrımın ve sizin Tanrınızın yanına çıkacağımı söyle. (Yuhanna 20:17)

Tanrın Yehova'ya Tapınacak ve Yalnız O'na İbadet Edeceksin Diye Yazılmıştır

İblis bu kez de onu alıp⁴⁸ çok yüksek bir dağa götürdü. Ona dünyanın bütün krallıklarını ve onların ihtişamını göstererek şöyle dedi: “Eğer yere kapanıp önümde bir tapınma hareketi yaparsan bütün bunları sana vereceğim.” O zaman İsa şöyle karşılık verdi: “Çekil git, Şeytan! Çünkü, ‘Tanrın Yehova'ya tapınacak ve yalnız O'na ibadet edeceksin’ diye yazılmıştır.” (Matta 4:8-10)

İsa Aleyhisselam'ın Çarmıha Götürülürken Söyledikleri⁴⁹

Dokuzuncu saate doğru İsa yüksek sesle, “Eli, Eli, lama sabaktani?” diye bağırdı. Bu, “Tanrım, Tanrım, beni neden bıraktın?” anlamına gelir. (Matta 27:46)

48 İsa, tecrübe kazanması için çöle gönderildiğinde; İblis onu alıp yüksek bir dağa çıkardı ve orada bu sözü söyledi.

49 Biz kutsal kitap'taki bu sözleri olduğu gibi naklediyoruz.

Ve İsa yüksek sesle, “Baba, ruhumu ellerine teslim ediyorum” dedi. Bunu söyledikten sonra son nefesini verdi. (Luka 23:46)

Derken, birisi yanına gelip, “Öğretmen, sonsuz yaşamı elde edebilmek için nasıl bir iyi iş yapmalıyım?” diye sordu. İsa da, “Neden bana neyin iyi olduğunu soruyorsun? İyi olan bir kişi vardır. Bununla birlikte, hayat kazanmak istiyorsan emirlere uy” dedi. (Matta 19:16-17)

İsa şu karşılığı verdi: “Neden bana ‘İyi’ diyorsun? Biri dışında kimse iyi değildir, O da Tanrı’dır. (Luka 18:19)

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in elçiliğinden bahsetmeden önce onun kendinden önce gelen kardeşlerinin (peygamberlerin), insanlara Allah'ın mesajlarını ulaştırarak durumunu açıklamamız gerekir. Böylece söz birbirini sistemli bir şekilde takip etmiş olacak. Söze şöyle başlıyoruz: Allah dilemiştir; Hz. Muhammed (s.a.v.)'i, insanlara mesajını ulaştırmak için göndermiş ve bu ağır sorumluluğu ona yüklemiştir. Ondan önce de ulu'l-azm elçiler bu ağır görevi yüklenmiştir. Allah Muhammed (s.a.v.)'e kendinden önce dini görevi yüklenenleri tanımalarını vacip kılmıştır. Onların kavimlerinin taşkınlıklarına rağmen nasıl bir yol takip ettikleri, onları Allah'a davet ederken o yolda nasıl çileler çektikleri ve onlar arasından elçilere tabi olanları tanımalarını istemiş ve elçilerin onlara nasıl örnek olduğunu görmesini dilemiştir. Böylece yürüyüp gideceği yolu aydınlatmıştır ve elçiliğini yerine getirirken Allah'tan bir basiret üzere olacak, takip ettiği bu yolda önceki kardeşleri olan elçilerin ulaştığı gayeye ulaşacaktır. Eğer bunları yapmazsa davetinin gayesi tamamlanmış olmaz ve hakkını tam olarak yerine getirmemiş olur.

Onlar Allah'ın Hidayet Ettiği Kimselerdir,

Sen de Onların Hidayetine Uy

Allahu Teâlâ En'am suresinde şöyle buyurmuştur;

Bu, İbrahim'e, kavmine karşı verdiğimiz delilimizdir. Biz, dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz senin Rab-

bin, hüküm ve hikmet sahibidir, bilendir. Ve ona İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik, hepsini hidayete eriştirdik; bundan önce de Nuh'u ve onun soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete ulaştırdık. Biz, iyilik yapanları işte böyle ödüllendiririz. Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı da (hidayete eriştirdik.) Onların hepsi salihlerdendir. İsmail'i, Elyasa'yı, Yunus'u ve Lut'u da (hidayete eriştirdik). Onların hepsini âlemlere üstün kıldık. Babalarından, soylarından ve kardeşlerinden, kimini (bunlara kattık); onları da seçtik ve dosdoğru yola yöneltip-ilettik. Bu, Allah'ın hidayetidir; kullarından dilediğini bununla hidayete erdirir. Onlar da şirk koşsalardı, elbette bütün yapıp-ettikleri 'onlar adına' boşa çıkmış olurdu. Bunlar, kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiklerimizdir. Eğer bunları tanımayıp-küfre sapıyorlarsa, andolsun, biz buna (karşı) inkâra sapmayan bir topluluğu vekil kılmışızdır. İşte Allah'ın hidayet verdikleri bunlardır; öyleyse sen de onların bu hidayetlerine uy. De ki: 'Ben bunun için sizden bir ücret istemiyorum. O (Kur'an), âlemlere bir 'öğüt ve hatırlatmadan' başkası değildir.' (En'am 83-90)

Carullah Zemahşeri şöyle dedi; "Onların hidayetine uy yani ancak onların hidayetine uy, başkalarının yoluna uyma." Bu, mefulün (nesnenin) öne geçmesi sebebiyle cümlede ortaya çıkan anlamdır. Burada onlardan kastedilen Allah'a imanda, tevhidde ve dinin asıllarında şeriatlara değil, onların yoluna uymaktır, çünkü şeriatlar değişir. Hidayet ise nesh edilemez (hükmü kaldırılamaz), eğer neshedilmiş olsa hidayet kalmaz, bunun aksine dinin asılları ise ebedi bir hidayettir. Uktedih kelimesinin sonunda geçen h harfi vakıf (duruş) içindir, geçişte

bu harf düşer. Mushafta bu harf sabit orada yazılı olduğu için durmayı tercih etmek daha güzeldir.⁵⁰

İbni Kesir de tefsirinde şöyle dedi; “Onların hidayetine uy, yani onlara tabi ol. Bu emir Resûlullah (s.a.v.)’e yapıldığında ümmeti de ona tabi olarak ona buyrulan şeriata ve ona emredilenlere tabi olur.”⁵¹

İbni Abbas şöyle dedi; “Sizin peygamberiniz onlara uymakla emrolunmuştur.”

İbn Hacer el-Askalani şöyle dedi; “Bu âyetteki onlara uymakla kastedilen Resulullah’a inen âyetlerin onlarla uyumlu olduğunu ifade eder. Sadece genel konular değil detaylı konularda da bu uyum ve tabiiyet gereklidir. Bu Şafi mezhebinden birçoğunun doğru kabul ettiği görüştür. Bu görüşü İmam Harameyn ve ona tabi olanlar da tercih etmiştir.

Bu âyet sebebiyle bizden öncekilerin şeriati bizim de şeriatımızdır diye kabul edilmiştir. Bu mesele fıkıh usulünde meşhurdur.”⁵²

Elçilerin Kitapları Hidayet ve Nurdur

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.)’e kendinden önceki elçilerin hidayetine uyumasını emrettikten sonra Resulullah için onlara vahyedilmiş kitaplar, özellikle de Tevrat ve İncil’in hidayet ve nur olduğunu açıkladı.

Tevrat ve İncil İnsanlar İçin Hidayetti

O, sana Kitabı Hak ve kendinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, Tevrat’ı ve İncil’i de indirmişti. Bundan (Kur’an’dan) önce (onlar) insanlar için bir hidayet idiler. Doğruyu yanlıştan ayıran (Furkan)ı da indirdi...” (Âl-i İmran, 3-4)

50 Keşşaf, c.2, s. 26

51 Tefsirü'l Kur'ani'l-Azim, c.2, s.155

52 Feth'ul Bari c.8, s.238

Tevrat'ta Hidayet ve Nur Vardır

“Gerçek şu ki, biz Tevrat’ı, içinde bir hidayet ve nur olarak indirdik. Teslim olmuş peygamberler, Yahudilere onunla hükmederlerdi. Bilgin-yöneticiler (Rabbaniyun) ve yüksek bilginler de (Ahbar), Allah’ın kitabını korumakla görevli kılındıklarından ve onun üzerine şahidler olduklarından (onunla hükmederlerdi.) Öyleyse insanlardan korkmayın, benden korkun ve âyetlerimi az bir değere karşılık satmayın.”⁵³ (Mâide, 44)

İncil’de Hidayet, Nur ve Muttakiler İçin Öğüt Vardır

“Onların (peygamberleri) ardından yanlarındaki Tevrat’ı doğrulayıcı olarak Meryem oğlu İsa’yı gönderdik ve ona içinde hidayet ve nur bulunan, önündeki Tevrat’ı doğrulayan ve muttakiler için yol gösterici ve öğüt olan İncil’i verdik. İncil sahipleri Allah’ın onda indirdikleriyle hükmetsinler. Kim Allah’ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar, fasık olanlardır.” (Mâide, 46-47)

İsa (a.s.) Belgeler ve Hikmetle Gelmiştir

“İsa, açık belgelerle gelince, dedi ki: ‘Ben size bir hikmetle geldim ve hakkında ihtilafa düştüklerinizin bir kısmını size açıklamak için de. Öyleyse Allah’tan sakının ve bana itaat edin.’ ‘Şüphesiz Allah, O, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir; şu hâlde O’na kulluk edin. Dosdoğru yol budur.’” (Zuhruf, 63-64)

Kur’an Tevrat ve İncili Tasdik Eder

Nebi (s.a.v.)’e inen vahiyde Kur’an’ın önündeki Tevrat ve İncil’i tasdik ettiği bildirilmiştir. Aynı şekilde Allah’ın bütün kitapları da birbirini tasdik eder, hepsi bir kaynaktan olduğu

53 Mâide suresi inen son suredir. Bu surede Müslümanların ehli kitapla ilişkileri düzene konulmuştur. Bu konuda İbni Teymiye’nin kitabının 79. sayfasına bakınız.

için bu böyledir. Allahu Teâlâ Âl-i İmran suresinin başında şöyle buyuruyor;

“Allah... O’ndan başka ilah yoktur. Diridir, kâimdir. O, sana Kitabı Hak ve kendinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. O, Tevrat’ı ve İncil’i de indirmişti. Bundan (Kur’an’dan) önce (onlar) insanlar için bir hidayet idiler. Doğruyu yanlıştan ayıran (Furkan)ı da indirdi.” (Âl-i İmran 2-4)

“Sana Kitap’tan kendinden öncekileri doğrulayıcı olarak vahyettiğimiz gerçeğin kendisidir. Şüphesiz Allah kullarından haberdardır, (onları) görmektedir.” (Fâtır, 31)

“Bu, kendinden öncekileri tasdik eden indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.” (En’am, 92)

Araplar, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in elçilik görevi yayılıp ortaya çıkmadan önce cahiliye döneminde diğer milletlerin sapkınlık ve cahilliğinin çok ötesindeydiler. Hayatla ilgili bir şey bilmezlerdi. Savaşlar ve saldırılardan başka güzel bir davranış ortaya koymazlardı. Her kabile diğer bir kabileye saldırır, mallarını ele geçirir, kadınlarını da köle yapardı. Onların çok kötü âdetleri, çirkin işleri vardı. Hatta bu çirkin işleri öyle bir seviyeye ulaşmıştı ki, ayıplanma korkusuyla kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi.

Dinî konulardaki cahillikte ise en alt derecede bir seviyede idiler. Onlar putlara taparlardı, onlara kurbanlar ve adaklar sunarlardı. Kabêde hac için yüz tane putun etrafında tavaf yaparlardı. Onların her birinin evinde kendisine özel bir putu vardı. Yolculuğa çıkmadan önce bereket umarak onlara saygı gösterir, tavaf yaparlardı.

Allah Arapların hayatını değiştirmeyi ve onları beğenilen değerli bir yaşama ulaştırmayı ve insani değerlere ulaştırmayı istedi. Onların arasından Hz. Muhammed (s.a.v.)'i seçti. Bu konuyla ilgili Cuma suresinde Allah şöyle diyor; **“O, ümmîler içinde, kendilerinden olan ve onlara âyetlerini okuyan, onları arındırıp-temizleyen ve onlara kitap ve hikmeti öğreten bir elçi gönderendir. Oysa onlar, bundan önce gerçekten açıkça bir sapıklık içinde idiler.”** (Cuma, 2)

Hz. Muhammed (s.a.v.) davet ile insanların karşısına çıktığında onlara bambaşka yeni bir din ile geldiğini söylemedi.

Aksine birçok âyette de açıklandığı gibi ondan önce de Allah'ın seçtiği, onun benzeri birçok elçiler gelmiştir. Gönderildiği dinin kendine has tek din olduğunu söylemedi. Kendisinden önce hiç kimseye inmemiştir demedi, bilakis Allah'ın insanların hidayeti için gönderdiği peygamberlerin dininin de bu olduğunu söyledi. Bunun için şu âyeti Kerimeyi duyurmasını emretti; **“De ki: “Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Sadece bana vahy olunana uyuyorum ve ben apaçık bir uyarıcıdan başkası değilim.”** (Ahkaf, 9)

Sonra Kur'an şu âyeti bildirir; **“Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyettik. Davud'a da Zebur verdik.”** (Nisâ, 163)

Allah'ın İndirdiği Bütün Kitaplara ve Gönderdiği Bütün Elçilere İman Etmek

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ümmetine, ondan önce gelen bütün elçilere ve onlara vahyedilen bütün kitaplara iman etmelerini vacip kıldı. Kur'an'da şöyle bildiriliyor;

“Elçi, kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de. Tümü, Allah'a, meleklerine, Kitaplarına ve elçilerine inandı. 'O'nun elçileri arasında hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz. İşittik ve itaat ettik. Rabbimiz bağışlamayı (dileriz). Varış ancak Sana'dır' dediler.” (Bakara, 285)

Aşağıdaki şu âyetler de konuyu açıklamaktadır:

“Deyin ki: ‘Biz Allah'a; bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarına indirilene, Musa ve İsa'ya verilen ile peygamberlere Rabbinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırt etmeyiz ve biz O'na teslim olmuşlarız.’ Şayet onlar da, sizin inandığınız gibi inanırlarsa,

kuşkusuz doğru yolu bulmuş olurlar; yok eğer yüz çevirirlerse, onlar elbette bir (çelişki ve) aykırılık içindedirler. Sana onlara karşı Allah yeter. O, işitendir, bilendir. Allah'ın boyası... Allah(ın boyasın)dan daha güzel boyası olan kimdir? Biz (yalnızca) O'na kulluk edenleriz.” (Bakara, 136-138)

“De ki: Biz Allah'a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarına indirilene, Musa'ya, İsa'ya ve peygamberlere Rablerinden verilenlere iman ettik. Onlardan hiçbiri arasında ayrılık gözetmeyiz. Ve biz O'na teslim olmuşlarız.” (Âl-i İmran, 84)

Bu âyetin (Bakara, 136) tefsiri hakkında şöyle denildi: Yani sizin davetiniz kendinize has bir davet olmasın. Sizinle semavi diğer din mensuplarının arasını ayırmayınız, aksine tüm birlik ve beraberlik yönlerine bakınız ve insanları şuna çağırınız; “O dinin aslı ve ruhudur, onda herhangi bir ihtilaf ve tartışma olmaz.” Bu bütün peygamber ve elçilerin haberlerini tasdik edip âlemlerin Rabbine teslim olmaktır. Allah'tan başkasına ibadet etmeyiz, O'nun elçileri arasında hiçbir fark görmeyiz. Bu Allah'ın boyasıdır. Allah'ın boyası Allah'ın peygamberleri, elçileri ve onun mümin kullarının takip ettiği fitrat yoludur. Bu yolda uydurulmuş gelenekler olmaz, reislerin görüşleri, liderlerin heva ve heveslerine uyulmaz. Bu yol aracısız bir şekilde Allah'a uymak, hiçbir suni yaratıcı kabul etmemektir. Allah'ın boyasından daha güzeli yoktur. O bütün hayırların toplamıdır. Onunla toplumların ve kabilelerin aralarında birlik beraberlik oluşur. Nefisler arınır, akıllar ve kalpler temizlenir.

Bu âyet aynı şekilde şuna da işaret etmektedir; İslamiyet'te Müslümanların kendilerini yapay bazı amellerle diğer kişilerden ayırmaması gerekir. Örneğin Hristiyanlardaki vaftiz gibi. Asıl övünç kaynağı Allah'ın boyası olan doğru fitrat üzere yaşamaktır

ki o da ihlas ve iyiliği sevmek, itidalli olup işlerde de adaletli olmaktır. Bu boyadan Rum suresinde şöyle bahsedilmiştir;

“Öyleyse sen yüzünü Allah’ı birleyen (bir hanif) olarak dine, Allah’ın o fitratına çevir; ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah’ın yaratışı için hiçbir değiştirme yoktur. İşte dimdik ayakta duran din (budur). Ancak insanların çoğu bilmezler.” (Rum, 30)

Bakara suresinde de bu konu şöyle geçiyor;

“De ki: O bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbiniz iken, bizimle Allah hakkında (sözde kanıtlarla) tartışmalara mı giriyorsunuz? Bizim amellerimiz bizim, sizin de amelleriniz sizindir. Biz, O’na gönülden bağlanmış (muhlis) olanlarız.” (Bakara, 139)

Yine Bakara suresinde şöyle geçiyor;

“Onlar, bir ümmetti, gelip geçti; onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz, onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz.” (Bakara, 141)

Nisâ suresinde de şu şekilde geçmektedir:

“Ey iman edenler, Allah’a, elçisine, elçisine indirdiği kitaba ve bundan önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz uzak bir sapıklıkla sapmıştır.” (Nisâ, 136)

Hız. Muhammed (s.a.v.)’in Ehli Kitaba Daveti

Hız. Muhammed (s.a.v.)’in ehli kitaba davetini Allah açıkça emretmiş, şu âyet bunu ifade etmektedir: **“De ki: “Ey kitap ehli! Aramızda eşit olan bir söze gelin: Allah’tan başkasına kulluk etmeyelim, O’na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah’ı bırakıp birbirilerimizi Rabb edinmeyelim.”** Eğer yüz çevirirlerse: **“Şahit olun ki, biz Müslümanlarız”** deyin.”

Bu hak din iki kural üzerine bina edilmiştir. Ancak Allah'a ibadet etmek ve ancak O'nun emrettiği şekilde ibadet etmek.

Bu âyet, sağlam dinin esası olduğuna göre bu konuda Müslümanların büyük imamlarına tefsirlerine göz atmalıyız. Carullah Zemaşeri tefsirinde bu âyet ile ilgili şöyle dedi; "**Bizimle sizin aranızda eşit olan...**" yani sizinle bizim aramızda denk olan... Bu konuda Kur'an, Tevrat ve İncil'de bir fark yoktur. "**Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirilerimizi rabb edinmeyelim.**" âyetinin tefsirinde de şöyle diyor; "Biz âlimlerimize, Allah'ın kitapta şeriat olarak emrettiğine dayanmaksızın onların helal ve haram diye icat ettiklerine itaat etmeyiz. Allahu Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi:

"Onlar âlimlerini, rahiplerini Allah'ın dışında rabler edindiler."

Adiy bin Hatim'den rivayet edildi, o şöyle dedi: "Ya Resûlallah biz onlara ibadet etmiyoruz. Rasulullah dedi ki: Onlar size helal ve haram kılmıyor muydu ve siz de onların sözlerini alıp tabi olmuyor muydunuz? Adiy bin Hatim evet dedi, bunun üzerine Rasulullah dedi ki; işte bu onları Rab edinmektir.

İbni Kesir tefsirinde şöyle dedi: "Bu hitap, ehli kitaptan Yahudi ve Hristiyanları ve bu kelimenin anlamını içeren tüm inanç sahiplerini kapsayan umum bir hitaptır. Âyetteki "**kelime sözü**" anlamlı bir cümleyi ifade eder, Allahu Teâlâ'nın bu âyetteki bu kelimeyi kullandıktan sonra sizinle bizim aramızda eşit olan sözülle bu kelimenin özelliğini açıklaması gibi. Yani eşit olan ifadesi, biz ve siz bu konuda biriz anlamına geliyor." İbni Kesir daha sonra âyetin anlamını tefsir etmeye şöyle devam etti:

İbni Hacer Askalani bu âyetle ilgili tefsirinde şöyle dedi; "Ebu Ubeyde Allahu Teâlâ'nın eşit olan kelime ifadesi ile ilgili dedi ki; "Bu denk olan anlamındadır." Aynı şekilde Taberani

ve diğerleri de bu rivayeti aktarmıştır. Müfessir Ferra da İbni Mesud'un kıraatine isnat etmiş, bu kıraatin okunuşu ve âyette geçen kelime ile kastedilenin **“La İlah İllallah”** ifadesi olduğunu söylemiştir. Bu âyetin devamında gelen kapsamlı ifade olan **“Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirilerimizi Rabb edinmeyelim.”** ifadesinin gelişi de bu kelimenin La İlah İllallah olduğuna delildir. Bu âyette geçen ifadelerin tamamı bu Hak kelimenin alt anlamına dahildir. Kelime bu durumda kelimelerin manasına gelir. Bu sözlüklere de uygundur. Kelime, kelimeler anlamında çoğul ifade edecek şekilde de kullanılır. Çünkü kelimeler birbiri ile peş peşe dizilip irtibat kurar, hepsi tek bir kelimenin ifade gücüne ulaşır. Fakat nahiv ıslahında bu durumun aksine kelime ve kelimeler birbirinden ayrı anlama gelir.⁵⁴

Üstad İmam Muhammed Abdüh bu âyetle ilgili tefsirinde şöyle dedi; “Onları dinin aslına ve tüm peygamberlerin davette ittifak ettiği dinin ruhuna çağırıldı. O çağrı o iki grup arasında eşittir. Bir taraf diğer tarafa tercih edilemez ve Allahu Teâlâ'nın; **“Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirilerimizi rabb edinmeyelim.”** âyetini şöyle tefsir etti: Burada kastedilen tevhidi uluhiyet ve tevhidi rububiyettir. Her ikisi üzerinde peygamberler arasında ittifak vardır. Tefsiri şudur; Biz ve siz evrenin tek bir var edeni olduğuna inanıyoruz ve bu evrenin üzerinde tek bir ilahın tasarrufu vardır ki o tüm evreni yaratan ve gözetendir. O yaratıcı tüm peygamberlerin dili ile bize razı olduğu ve razı olmadığı amelleri öğretiyor. Gelin üzerinde peygamberlerin ittifak ettiği bu asıllarda birleşelim ve ona uzak olan şüpheli şeylerden de

54 Nahivciler der ki; kelime anlam ifade eden bir terimdir. Bu kelimeler anlamlı bir şekilde dizildiğinde ona kelimeler denilir yani cümle, kelimelerin dizilişinden oluşur. İbni Malik şöyle dedi: “Kelime ile bazen kelimeler kastedilir.” (Menar tefsiri 3. Cilt, s. 325)

kaçınalım. Yahudiler muvahhit yani Allah'ı birleyenlerdi fakat onların her zaman ve her dönemde asi olmalarının kaynağı olan bir konu vardı. O, din adamlarına tabi olup ve onların öğretilerini benimsemeleridir. O öğretileri Allah'ın gönderdiği hükümlerle bir tutarlardı.⁵⁵ Hristiyanlar arasında bu konu ise onların günahları bağışlanma meselesini uydurmalarıdır. Bu mesele bazı zaman daha da ileri derecede kötüleşmiş ve kiliselerde insanların mallarının çoğuna el konulması noktasına gelmiştir. Bu aşırı davranışlar sebebiyle Protestanlık mezhebi doğmuş ve onlar ortaya çıktıklarında şöyle demişlerdir; “Bize uyun, şu Allah'ın dışındaki rableri terk edelim. Allah'ın gönderdiği kitabındaki dini alıp, O'na başkalarının uydurduğu sözleri ortak koşmayalım.”

Bu âyet herhangi bir kişinin sözünü masum⁵⁶ peygambere isnat etmediği müddetçe sözünü almanın caiz olmadığına delildir, yani saf katıksız dini meselelerde. Fakat; dünyevi meselelere gelince siyaset, hüküm verme gibi konularda Allah'ın emri ile ulü'l-emre (emir sahiplerine) de yetki vermiştir.

Bu Âyet Sağlam Dinin Esasdır

Şüphesiz bu âyet sağlam dinin esasdır ve asılların aslıdır. Nebi (s.a.v.) tüm ehli kitabı bu esasa çağırmıştır. O da İslam'dır. Bu

55 Adiy bin Hatim şöyle dedi: “Boynumda altından yapılmış bir hac olduğu halde Resulullah (s.a.v.)'a geldim. Rasulullah o arada Tevbe suresindeki şu âyeti okuyordu. “Onlar, âlimlerini ve rahiblerini, Allah'tan başka rabler edindiler” (Tevbe, 31). Ben dedim ki ya Rasulullah, “Onlara ibadet edilmiyordu”. Rasulullah da dedi ki: “Onlar Allah'ın helal kıldığını haram kabul edip haram kıldıklarını da helal kabul etmiyorlar mıydı?” Ben evet dedim. (Tirmizi)

56 Burada söz Müslümanlar içindir, Masum (günahsız) ile kastedilen Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir Aynı şekilde Yahudi ve Hristiyanlar da bu kapsama girerler çünkü herhangi bir (dini konuda) sözün kabul edilmesi için sahih bir senetle Hz. İsa veya Hz. Musa'ya isnat edilmesi gerekir.

konu Rasulullah'ın Herakl, Mukavkis ve diğer yöneticilere gönderdiği mektuplarında sabittir. Rasulullah'ın Rum kralı Herakl'e gönderdiği mektup Buhari'nin rivayetinde şöyle geçmektedir:

“Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allah'ın kulu ve peygamberi Muhammed'den Bizans İmparatoru Herakl'e. Hidayete uyanlara selâm olsun. Seni İslâm'a çağırıyorum. İslâm'ı kabul et ki kurtuluşa eresin ve Allah da ecrini iki kat versin. Eğer kabul etmezsen halkın (erîsiyyîn) günahını sen çekersin. **“De ki: “Ey kitap ehli! Aramızda eşit olan bir söze gelin: Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi eş koşmayalım ve Allah'ı bırakıp birbirilerimizi Rabb edinmeyelim.” Eğer yüz çevirirlerse: “Şahit olun ki, biz Müslümanlarız” deyin.”**⁵⁷

Eğer bu âyet-i kerime dinin esası ve temeli olmasaydı İslam'a davette bu âyet kullanılmazdı.

Bu âyete iman eden bir müminin kendi içtihadıyla ona bir şeyler dahil edip Allah'a eşler koşması karşısında bir mazereti olabilir mi? O, Allah'a ortak koştuğu bu şeylerin zararı giderip faydayı getireceğini düşünerek onlara dua eder ve onları Allah'a yaklaştıracı vesileler görür. Kendisine dünya işlerinde onların şefaathçi olacağına inanır. İşte bu yaklaşım tamamen batıl bir içtihat ve bozuk bir kıyasla yapılmıştır, Allah'ın uluhiyetine ortak koşmaktır. Çünkü cahil yöneticileri, zorba idarecileri Allah'ın Habîr, Âlim, Rahman ve Rahim sıfatlarına benzetmiştir. Hâlbuki akaidde ictihad olmaz, imanın aslında da kıyas yapılamaz.

Veya bu âyete iman eden bir müminin kendisine birtakım rabler edinip onları derin âlimler veya müçtehit imamlar olarak isimlendirmesinin mazereti kabul edilebilir mi? Onların sözünü dinde delil görür, helal ve haram konusunda onların koyduğu kuralları uyulması gereken kurallar olarak kabul eder. Aynı

57 Buhârî, “Bed' ü'l-vahy”, 6

şekilde bu da Allah'ın rububiyet sıfatına apaçık bir ortak koşmaktır ve Kur'an âyetinin gösterdiği yoldan çıkmaktır. Allah'ın şu âyeti de bunu ifade eder; **“Yoksa onların, dinden Allah'ın izin vermediklerini kendilerine meşru kılan ortakları mı var?”** (Şura, 21)

Ve yine Allahu Teâlâ'nın şu âyeti de buna işaret etmektedir:

“Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şuna helal, buna haram demeyin.” (Nahl, 116)

Allahu Teâlâ sınırları⁵⁸ belirlemiş, helal ve haramı açıklamıştır. Unutması sebebiyle değil, bize olan rahmeti ve merhameti sebebiyle bazı şeylerde susmuş; O'nun Peygamberi de Allah'ın sustuğu o şeyleri araştırmamızı ve dinde bizim görüş ve içtihadımıza göre eklemeler yapmamızı yasaklamıştır. Ancak içtihat dünyayı ilgilendiren konularda bizlere fayda verecek şeylerle ilgili çıkarımlar yaptığımız yerde caizdir. Şu âyetin ifadesi bunu göstermektedir. **“Ancak âlimlerden başkası bunlara akıl erdirmez.”** (Ankebut, 43)

Allah Bizim de Rabbimizdir Sizin de, Bizim Amellerimiz Bize, Sizin Amelleriniz de Size

Allah'ın Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ehli kitap ve diğerlerine duyurması için emrettiği, genel davet içeren âyetlerden biri de Şura Suresi 15. Âyettir: **“İşte bundan dolayı onları davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların arzularına uyma ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve aranızda adaletli davranmakla emrolundum. Allah bizim**

58 “Allah birtakım farzlar kılmıştır, onları ihmal etmeyin. Birtakım hadler (sınırlar, hükümler) koymuştur, onları çiğnemeyin. Birtakım şeyleri haram kılmıştır, onlara el uzatmayın. Birtakım şeyler hakkında da unutmaktan değil, size rahmet olmak üzere susmuştur, artık onları araştırıp soruşturmayın!” Hadisin senedi hasendir (Dârakutnî, Sünen, IV, 298; İbn Receb el-Hanbelî, Câmiu'l-ulûm ve'l-hikem, II, 150.)

de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim yaptıklarımız bize sizin yaptıklarınız sizedir. Bizimle sizin aranızda bir tartışma yoktur. Allah aralarımızı birleştirir. Dönüş de O'nadır.”

(Şura, 15)

İbni Kesir şöyle dedi: Bu âyet on özgün sözü içerir. O sözlerden her biri kendinden öncekini açıklayan ana hükümlerdir. Dediler ki Âyet'el Kürsi hariç bu âyete denk başka âyet yoktur. Âyet'el Kürsi de aynı bu âyet gibi on bölüm içerir.

Âyette geçen “buna çağır” ifadesinin anlamı “Sana dinden vahyettiğimize çağır ki onu senden önceki bütün elçilere, büyük şeriat sahiplerine, ulu'l-azm peygamberlere ve diğerlerine uymaya insanları çağır” demektir.

“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol” yani sen ve sana tabi olanlar, Allah'ın emrettiği gibi Allah'a ibadette dosdoğru olun.

“Onların hevasına uyma” yani müşriklerin uydurup, yalan söyleyip, iftira atıp ortaya koydukları putperest ibadetlerine uyma.

“De ki: Allah'ın indirdiği her kitaba iman ettim” yani gökten gelen tüm peygamberlere indirilmiş kitapları tasdik ettim, onların arasında hiçbir fark görmeyiz.

“Aranızda adaletle emrolundum” yani Allah'ın bana emrettiği gibi hükmetmekle emrolundum.

“Allah bizim de sizin de Rabbinizdir” yani ibadet edilecek O'dur, Ondan başka ilah yoktur. Biz bu sözü bilerek ikrar ediyoruz, eğer siz bu sözü isteyerek bilerek yerine getirmiyorsanız bilin ki tüm âlemlerdeki varlıklar, isteyerek veya istemeyerek ona secde etmektedirler.⁵⁹

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor; “Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size” yani biz sizden uzağız. Bu Allahu Teâlâ'nın

59 Tefsirü'l Kur'ani'l-Azim, c. 4, s.109

şu sözü gibidir; **“Eğer onlar seni yalanlarsa de ki, benim amelim bana, sizin ameliniz size. Siz benim yaptıklarımın uzak-sınız. Ben de sizin yaptıklarınızdan uzağım.”** (Yunus, 41)

“Aramızda bir tartışma yoktur”. Mücahit dedi ki; yani düş-manlık yoktur.

Allahu Teâlâ'nın “Allah aranızı toplar” âyetinin anlamı, kıyamet gününde toplar demektir. Şu âyette geçtiği gibi **“Rab-bimiz (kıyamet günü) bizi bir araya toplayacak, sonra hak ile aramızı ayıracaktır (aramızda hükmedecektir). O Fettah'tır, Âlim'dir.”** (Sebe, 26)

“Dönüş de O'nadır” yani dönülecek yer kalınacak yer O'nadır.

Allah Tüm İnsanların Arasında Hükmedendir

Allah dinini tek bir din yaptığı gibi, o dinin merkezine de kendisine iman etmeyi, salih amel işlemeyi ve ahiret gününe iman etmeyi de koymuştur. Bu hiçbir din mensubuna özel bir durum değildir, her kim kötülük yaparsa karşılığını görür, zerre kadar da iyilik işlerse onu bulur. Kim de zerre kadar kötülük işlerse onu görür. Allah kıyamet gününde kullarının arasında hakkı neyse ayıracaktır. Çünkü o insanların amellerine göre haberdar olandır. Hesabın tartılması, amellerin takdir edilmesi yeryüzünde olmaz. O gökyüzünde gerçekleşecektir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor **“Kıyamet günü için adalet terazilerini koyarız. Hiç kimseye bir haksızlık edilmez. Bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa onu getiririz. Hesap görücü olarak biz yeteriz.”** (Enbiya, 47)

Bunun için yine Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: **“Şüphesiz iman edenlerin, Yahudilerin, Sabiilerin, Hristiyanların, Mecusilerin ve Müşriklerin arasında kıyamet günü Allah hük-**

münü verecektir. Doğrusu Allah her şeye şahittir.”⁶⁰ (Hac, 17)

Duhan suresinde de şöyle buyurmuştur: **“Şüphesiz o ayırım günü onların tümünün buluşma vaktidir.”** (Duhan, 40)

Ehli Kitapla En Güzel Bir Şekilde Mücadele Etmek

Bunun sebebi insanların hepsinin bir arada uyum içerisinde olması, Müslümanların kitap ehli ile barış içerisinde yaşamasıdır. Dinlerin asılları da insanları bu öğretiye çağırır. Toplumların düzeni, uygarlığın yolu bunu gerektirir. Allah Müslümanlara kitap ehli ile en güzel bir biçimde mücadele etmeyi emretmiştir. Bu, Ankebut suresinde şöyle geçmektedir **“İçlerinden zulmedenler dışında kitap ehline karşı ancak en güzel şekilde mücadele edin ve deyin ki: Bize indirilene de size indirilene de iman ettik. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da birdir ve biz O’na teslim olanlarız.”** (Ankebut, 46)

Ehli Kitaba İyilik Yapıp Onlara Adaleti Uygulamak

Allah bize kitap ehline iyilik yapmayı, onlara adaleti uygulamayı emretti. Mümtehine suresinde şöyle buyrulur: **“Allah, sizinle din konusunda savaştırmayan, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkarmayanlara iyilik yapmanızdan ve onlara adaletli davranmanızdan sizi sakındırmaz. Çünkü Allah adaletli davrananları sever.”** (Mümtehine, 8)

Fakat lanetlenmiş Siyonistler ve hangi cinsten olursa olsun, fasık yoldan çıkmış aşırı Yahudiler gibi bizimle çarpışan, bizi yurtlarımızdan çıkaran, bize kötülük yapıp, bizi yok etmek için başkalarına destek olanlara gelince bunlar adalet ve iyilik yapmamızı hak etmezler. Onların cezası öldürülmeleri ve asılmalarıdır. Böylece yeryüzü onlardan temizlenmiş olur. Çünkü onlar şeytanın işlerini yapan pisliklerdir. Her dönemde

60 Burada Allah'ın ehli kitapla müşrikleri ayırdığına dikkat et.

onlar lanetlenmiştir. Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanlarında da. Böylece onların günahkâr davranışlarından her yer temizlenmiş, arınmış olur.

Rasulullah'ın Genel Daveti

Önceki bölümde Nuh (a.s.)'dan İsa (a.s.)'a bütün elçilerin tevhid çağrısını açıkladık. Şimdi de Muhammed (s.a.v.)'in müşrik Araplara davetini açıklayacağız. “De ki; ey ehli kitap...” ifadesinin geçtiği âyeti daha önce açıklamıştık.

Şimdi ise müşrik Araplarla ilgili âyetlerden bahsedeceğiz. Çünkü şirk, Araplar arasında çok yayılmış; öyle ki her kabile hatta daha önce söylediğimiz gibi her ev kendisine tapınılan putlarla dolmuştu. Allahu Teâlâ tekrar tekrar bu konuda şiddetli ve büyük uyarılar yapmış ve nerdeyse biz Kur'an'ın her bir suresinde bu konuyla ilgili bir halis tevhide çağırın birçok âyetlerin olduğunu görüyoruz. Biz burada onlardan birkaçına değineceğiz. Çünkü eğer Kur'an'da tevhid âyetlerinin hepsini burada nakletsek geniş bir kitabın oluşması gerekir ki bu şu an ki konumuz değil.

“Bu, insanlara bununla uyarılmaları, O'nun tek ilah olduğunu bilmeleri ve temiz akıl sahiplerinin öğüt almaları için bir tebliğdir.” (İbrahim, 52)

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin. Olur ki böylelikle fenalıklardan sakınırsınız. O Rabbiniz, yeryüzünü sizin için bir döşek, göğü de bir bina kılmış ve gökten su indirip onunla size rızık olarak birtakım meyveler (ürünler) meydana getirmiştir. Artık bile bile Allah'a başka varlıkları ortak koşmayın.” (Bakara, 22)

“Sizin ilahınız tek bir ilahdır. Rahman ve Rahim olan O'ndan başka ilah yoktur. Şüphesiz, göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde, insanlara yarar

sağlayan şeylerle denizlerde yüzen gemilerde, Allah'ın gökten su indirip onunla ölümünden sonra yeryüzünü diriltmesinde ve böylece üzerinde bütün canlı türlerini yaymasında, rüzgarları estirmesinde, gök ile yer arasında dolaştırılan bulutları oluşturmada akıl eden bir topluluk için âyetler vardır.” (Bakara, 163,164)

“De ki: Ben ancak sizin gibi bir insanım. Bana sizin ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Şu hâlde O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Ortak koşanların vay hallerine!” (Fussilet, 6)

“Muhakkak ki sizin ilâhınız birdir. Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbi'dir, doğuların da Rabbi'dir.” (Saffat, 5)

Müşriklere açık bir şekilde, Allah'ın dışında taptıklarının hiçbir şeye sahip olamadığı bildirildi, Fatır suresinde Yüce Allah şöyle buyurdu:

“(Allah) geceyi gündüzün içine sokuyor, gündüzü de gecenin içine sokuyor; güneşi ve ayı da buyruk altına almıştır. Her biri belli bir süreye kadar hareket eder. İşte bunları yapan Allah sizin Rabbinizdir. Mülk O'nundur. O'ndan başka taptıklarınız ise bir çekirdek zarına bile sahip değildirler. Siz onları çağırırsanız çağrınızı duymazlar. Duysalar bile size cevap veremezler. Kıyamet gününde de sizin ortak koşmanızı inkâr ederler. Sana hiç kimse her şeyden haberdar olan (Allah) gibi haber veremez.” (Fatır, 13-14)

Müşriklerin Sapıklığını En İyi Açıklayan Örnek

Allah müşriklerin sapıklığını açıklayan etkili bir örnek vererek Hac suresinde şöyle buyurdu; **“Ey insanlar, (size) bir örnek verildi; şimdi onu dinleyin. Sizin, Allah'ın dışında tapmakta olduğunuz -hepsi bunun için bir araya gelseler dahi gerçekten bir sinek bile yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapacak olsa, bunu da ondan geri alamazlar. İsteyen**

de güçsüz, istenen de. Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. Şüphesiz Allah güçlüdür, yücedir.” (Hac, 73-74)

Allah Kendisine Şirk Koşulmasını Affetmez, Bunun Dışındakileri Bağışlar

Kur'an şirk karşı güçlü bir uyarı yaparak şöyle demiştir; **“Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz; bunun dışındakileri ise dilediği kimse için bağışlar.”** (Nisâ, 116) Yani Allah bütün günahları bağışlar hatta dilediği kişinin büyük günahlarını da bağışlar, sadece hiçbir şekilde şirk bağışlamaz.

Hikmetle, Güzel Öğütle ve Güzel Bir Mücadeleyle Davet Yapmak

Allah Hz. Muhammed (s.a.v.)'e davetini hikmet kuralları üzerine yapmasını, güzel bir öğütle, ayrıca en güzel bir mücadele şekliyle yapmasını emretti. Bu konuda Nahl 125. âyette Allah şöyle buyurdu; **“Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Muhakkak Rabbin yolundan sapanları en iyi bilendir. O doğru yola girenleri de en iyi bilendir.”** (Nahl, 125)

Bu, insanların davet karşısında 3 grup olduğunu göstermektedir.

1- Özel Grup: Bunlar anlayış ve bakış açısı yüksek olan bilginlerdir. İşte bunlara yapılacak davet hikmet ile olmalıdır. Bu hikmet akli ve bilimsel deliller üzerine kurulmalıdır. Aydınlanmış akıllar hakkı anlamada ve hikmetten zevk almada çok hızlıdır.

2- Genel Grup: Bunlar fikir ve bakış açısıyla diğer grubun mertebesine ulaşmayan kimselerdir. Bunlara akılcı deliller veya bilimsel anlatımlar fayda vermez. İlmi deliller veya mantık kaideleri değil yararlı olacak ve benliklerine, kalplerine ulaşacak

olan güzel nasihatler verilmelidir. Davetçi bunların akıllarının seviyesine hitap etmeli, onların zevk alacağı üslubu yakalamalıdır.

3- İnatçılar ve Tartışmacılar: Bunlara delil ikna edici olmaz ve onlar gerçeğe teslim olmazlar. Bunlarla güzel bir tartışmayla mücadele yapmak gerekir. Çünkü bunlara karşı güçlü mantık işletmek ve bilimsel deliller ortaya koymak ancak onların inat ve taassuplarını arttırır.

Bu âyet-i kerime doğru davetin usullerini tüm yönleriyle kuşatan bir âyettir ve modern psikoloji ilmi de bu gerçeklerden bahseder.

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in işte bundan dolayı ehli kitaba karşı daveti hikmetleydi, çünkü onlar fikir, akıl ve din sahibi kişilerdi. Mekke'deki ümmi topluma ve benzerlerine, güzel nasihatlerle davet yapardı. Çünkü onları tek bir mabut olan Allah'a ibadette bir araya getirmek isterdi. Onların hiçbir şeyi eş koşmaksızın tek bir ilah olan Allah'a inançta birleşmelerini isterdi. İnatçılara gelince, onlarla da güzel bir tartışmayla davetini yapardı.

Davette Özgürlük

Allah, dini yaymak için davet ederken, onların kabul veya reddetmesinde özgür bırakılmasını emretmiştir. Çünkü bu olmaksızın insanın dinine imanı doğru olmaz, baskı karşısında kabul etmiş olur. Olması gereken ise insana baskı yapmadan sadece tebliğ yapmaktır, hepsi bu kadar.

Çünkü iman ancak kalp mutmainliği ve aklın ikna olması ile gerçek imana dönüşür. Şu âyetler şüphe ve tereddüt olmaksızın bunun doğru olduğunu gösterir:

“Peygamberin görevi sadece tebliğdir. Allah sizin açığa vurduklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.” (Mâide, 99)

“De ki: Ey insanlar, şüphesiz size Rabbinizden hak gelmiştir. Kim hidayet bulursa, o ancak kendi nefsi için hidayet bulmuştur. Kim saparsa, o da, kendi aleyhine sapmıştır. Ben sizin üzerinizde bir vekil değilim.” (Mâide, 108)

“Dinde zorlama yoktur. Doğruluk sapıklıktan tamamen ayrılmıştır. Kim tağutu⁶¹ inkâr edip Allah’a iman ederse, en sağlam kulpa yapışmış olur. Onun kopması söz konusu değildir. Allah duyardır, bilendir.” (Bakara, 256)

“Onları hidayete ulaştırmak senin üzerine değildir. Ancak Allah dilediğini hidayete eriştirir.” (Bakara, 272)

“...Biz seni onlar üzerinde bir gözetleyici kılmadık; sen onlar üzerinde bir vekil değilsin.” (Enam, 107)

“Sen öğüt ver. Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen onları zorlayamazsın.” (Ğaşıye, 21-22)

61 Tağut, kendisine iman ve ibadet edilip haddin aşılmasına sebep olan her şey, yaratılmış herhangi bir şeye ibadet edilip haktan çıkılması, taklit edilen liderler ve hevaya uymaktır.

Etrafımızı kuşatmış ızdırap veren bir konudan bahsedeceğiz. Bu bizim aramızda kökleşmiş çok tehlikeli bir fikirdir. Bu sebeple şüphe yok ki bizlerle Gayri Müslim kardeşimiz arasında büyük bir ihtilafın izleri oluşmuştur. Kitabın giriş bölümünde de açıkladığımız gibi Müslümanlardan bazı din adamları, Yahudi ve Hristiyanları müşrik veya kâfir kabul etmektedirler ve Müslümanların onlara bu kimlikleri ile muamele etmesi gerektiğini düşünürler. Bu çekişmeci düşünce genele yayılıp insanların benliklerinde yer etmiş bir durumdur.

Her akıl sahibi bundan rahatsız olur. Genel dinlerin aslı bunu cahillik görenek reddeder. Özellikle de İslam dini bunu kabul etmez. Taassuptan kaynaklanan bu cehalet benzeri iğrenç anlayış, bazı benliklerde derin kök salmaya devam etmektedir. Bu bilgisizlikten, idraksizlikten ve keskin bakış açısına sahip olmaktan kaynaklanmaktadır. Bunun sonucunda toplumsal ve dini bazı zararlar ortaya çıkmaktadır.

Biz ilmin ışığının ve cehalet kasvetinin bu asırda dağılması sebebiyle acı meyve veren bu ağacın kökten kesileceğini düşünüyorduk. Bu süreğen afetin geçeceğini düşünüyorduk. Çünkü artık insanlar topluca şunu anladılar ki herkes bir tek yapıdan yaratılmıştır. Allah'ın önünde herkes eşittir ve düşünce ve davranışlarında hür olduğu gibi inancında da herkes hürdür. Hiç kimse bir diğerrinin inancına karışmamalı veya onun kendi gönlünde taşıdığı bilgiyi gizlice yaklaşıarak öğrenmeye çalışmaması gerekmektedir. Kişiyne inancı sebebiyle karışmak -ister bu imanı

onu Şirke götürsün, ister inkrc bir insan yapsn- dünya hayatında hiçbir mahlukun hakkı değildir. Bu ancak bir tek Allah'ın hakkıdır. Allah Sbhanehu o hakkı kendi elinde tutmaktadır, insanlar inançta sadece Allah'a karşı sorumludur. Çünkü o her Şeyi ayrıntısıyla bilir ve kalplerde olanlara ancak o vakıftır. Nefislerde gizli tutulanı da sadece o bilir. O tüm gizlilikleri bilendir, ona hiçbir Şey gizli kalmaz ve gizliliklerini de kimseye O açmaz.

Biz böyle sanıyorduk fakat ne yazık ki ilim her tarafa yayılmasına rağmen benliklerde yerleŐen, göğüslerde oturan düŐüncelerde hiçbir değişiklik olmadı.

İnsanları barışa, yardımlaŐmaya teşvik ve düŐmanlıęı bırakmaya davet yolunda bu zararlı ekiŐmeci güdü benliklere acı vermektedir. Fakat birtakım kişiler insanların bu düŐüncelerine rağmen yine bildiklerini devam ettiriyorlar. Çünkü onlar dini yaŐantılarında ve Őahsi konularında insanlar arasında ayrılık tohumları üzerine hayatlarını bina etmişlerdir. Bulanık suda balık avlama kuralına tabi olarak kullar arasında ihtilaf ruhu yayıldı. Biz de net delillerle, apaçık burhanlarla Şunu görüyoruz ki Yahudi ve Hristiyanlar, müşrik veya kâfir sayılamaz. Kur'an'ın da itiraf ettiği gibi onlar semavi kitap sahipleridirler. İslam dini her bir Müslüman'a buna böyle inanmasını emreder. Bu Şekilde inanmadan, bir kişinin İslam'ı tamamlanmış olmaz. Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette onlara **ehli kitap** ismi verilmektedir. Allah, Muhammed (s.a.v.) peygambere onları bu isimle çağırmasını ve bu anlayışla onlara muamele etmesini emretmiştir. Bu konuda birçok âyet vardır. Onlardan l-i İmran suresi 64. yettten biz önceki sayfalarda bahsetmiştik.

Bizim, burada Yahudiler derken kastettiğimiz bütün Yahudiler değildir. Biz Musa'ya (a.s.) gerçekten tabi olan Yahudileri kastediyoruz. Onlar Allah'ın indirdiği Tevrat'a doğru bir Şekilde iman ederler, nefislerini o Tevrat'la terbiye eder, eğitirler ve onu doğru bir Şekilde alırlar (yanlış yorumlamazlar). Fakat

yeryüzünü fesatla dolduranlar Siyonistler ise ayrı. Onları kibir kuşatmış ve kendilerinin Allah'ın seçkin bir kavmi olduğuna inanmışlardır. Dünya ve ahiretin sadece kendilerinin hakkı olduğunu düşünürler. Biz bütün Yahudileri kastetmiyoruz. Bu Siyonist grup Allah'ın kendilerine bizim iyilik yapmayı, adaletle aralarında hükmetmemizi istediği Yahudilerden değil.

Size Bugün Temiz Şeyler Helal Kılındı

Âyetinin Tefsiri:

“Bugün size temiz şeyler helal kılındı. Kendilerine kitap verilmiş olanların yemeği size, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. Mü'minlerden olan namuslu hür hanımlar ile kendilerine sizden önce kitap verilenlerden olan namuslu hür hanımlar, iffetli yaşamanız, zina etmemeniz, gizli dost tutmamanız ve mehirlerini vermeniz şartıyla size helaldir.” (Mâide, 5)

Menar Tefsiri:

Allah bize bu âyette ehli kitaba karşı muamelemizin müşriklere muamele gibi olmamasını açıklamaktadır. Çünkü müşrikler Allah'ın dışında başka şeyler için putlarına adaklar, kurbanlar keserler, onları sunaklarına koyarlar. Buna rağmen Allah ehli kitabın yiyeceklerini ve kadınlarını bize helal kılmıştır. Sonra Muhammed Abduh sözüne şöyle devam etti; Allah haramı bir âyetinde şunlara özel kılmıştır: **De ki: ‘Bana vahyolunanlar içinde, yiyen bir kimsenin yiyeceği (şeyler) için ölü eti, dökülen kan, domuz eti -ki bu gerçekten mürdardır ya da Allah'tan başkası adına kesilmiş bir fısk dışında, haram kılınmış bir şey bulmuyorum. Kim kaçınılmaz bir ihtiyaçla karşı karşıya kalırsa, -saldırmamak ve haddi aşmamak şartıyla (bu sayılanlardan ölmeyecek kadar yiyebilir). Şüphesiz Rabbin bağışlayandır, esirgeyendir.** (Enam, 145) Bunun dışındaki haramlar için bir nas (ayet) göstermek gerekir.

İbni Cerir'den rivayet olunduğuna göre Ebu Derda ve İbni Zeyd'e kiliseler için kesilmiş hayvanların etinin yenilmesi konusunda sorular soruldu. Onlarda bunun yenileceğine dair fetva verdiler. İbni Zeyd dedi ki; Allah onların yiyeceğini helal kıldı, bu konuda herhangi bir ayırım yapmadı.

Yine Ebu Derda'ya Circis adı verilen kilise için kurban edilmiş bir koçun etinin yenilip yenilmeyeceği sorulduğunda o dedi ki; Allah affetsin tabi ki onlar ehli kitaptır, onların yiyeceği bize helaldir, bizim yiyeceğimiz de onlara helaldir ve ardından yenilmesi gerektiğini söyledi.

Sahabe ve tabiin bu konuda icma etmişlerdir. Hz. Peygamber kendisine ikram eden bir Yahudi kadının verdiği koyunun etinden yemiştir. O kadın da o koyunun pişmiş etinin arasına zehir katmıştı.

Sahabe Şam'da iken tanımadıkları Hristiyanların yiyeceklerinden yerlerdi. Bu konuda buna muhalif bir şey hiç kimseden aktarılmamıştır.⁶²

İbni Kesir tefsirinde şöyle diyor: “Bu konu hakkında ulemanın icması vardır ki, onların yiyeceği Müslümanlara helaldir çünkü onlar Allah'tan başkası adına kesmeyi haram kabul ederler. Kestikleri hayvanların üstüne Allah'ın ismini anarlar. Allahu Teâlâ'nın dışındakilerin anılmasından Allah'ın münezzeh olduğuna inanırlar.”⁶³

Müminler İffetli Kadınlarla ve Sizden Önce Kendilerine Kitap Verilenlerden İffetli Kadınlarla Evlenmeniz Size Helaldir

Bu âyette zikredilen anlam onların kesinlikle helal olduğudur. Çünkü kadınlarla ilgili âyette geçen bölüm yiyeceklerle ilgili bölümün üzerine atıf yapılmıştır. Yani kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helal kılındı âyetinin üzerine atıftır.

62 Tefsir'ul Menar, 6. cilt, s. 177-179

63 Tefsirü'l Kur'ani'l-Azim, 2. cilt, s.19

İbni Kesir şöyle dedi; bu âyet indiğinde insanlar ehli kitap kadınları ile nikâhlandılar sahabeden bir topluluk Hristiyan kadınlarla evlendi.⁶⁴

Sahabe, bu âyet sebebiyle onların kadınları ile evlenmede bir beis görmüyorlardı. Bakara suresinde geçen **“Allah’a iman etmedikleri sürece müşrik kadınları nikâhlamayın.”** (Bakara, 221) Genel anlam ifade eden bu âyet yukarıdaki âyetin kapsamına girmediğini kabul ediyorlardı. Bu iki âyet arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü ehli kitap, şu iki âyette müşriklerden ayrı olarak tanımlanmıştır: **“Kitap ehlinde ve müşriklerden inkâr edenler kendilerine açık bir delil gelinceye kadar (bağlı buldukları dinden) ayrılacak değillerdir.”** (Beyyine, 1)

“Kendilerine Kitab verilmiş olanlara ve din adına bir şey bilmeyenlere (müşriklere) de: “Teslim oldunuz mu?” diye sor.” (Âl-i İmran, 20)⁶⁵

Şeyhülislam İbni Teymiye'nin Ehli Kitap'a Karşı Muamele Konusundaki Tahkiki

İbni Teymiye Fetava'sında şöyle dedi: Bu zamanda Yahudi ve Hristiyanların kestığı etlerden yiyen birini reddetmek hiç kimse için doğru değildir. Müslümanlara onların yiyeceğini kimse haram kılmaz, kim bunu yasaklarsa Müslümanların icmasına muhalefet edip apaçık bir cahillik işlemiş olur.

64 Talha bin Ubeydullah Yahudi bir kadınla nikâhlandı, Huzeyfe Yemani Hristiyan bir kadınla nikâhlandı. Ömer ona bir mektup yazarak bunu bırakmasını söyledi. Huzeyfe de ona cevaben sen bu evliliğin haram olduğunu mu düşünüyorsun, diye yazdı. Ömer; hayır ben onun haram olduğunu düşünüyorum, diye cevap verdi. Ebu Cafer ibni Cerir şöyle dedi: Kitap sahiplerinden kadınlarla evlenmenin mübah olduğu konusunda icma vardır. (Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim 1. cilt, s. 257)

65 Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim, 2. cilt, s. 61

İçtihat konularındaki retler apaçık bir delil ile yapılabilir. Taklide dayalı bir ret açık bir delil olarak kabul görülemez. Bu cehalet ve hevaya uyanların fiilidir. Allahu Teâlâ şöyle dedi:

“Kendilerine kitap verilmiş olanların yemeği size, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. Mü’minlerden olan namuslu hür hanımlar ile kendilerine sizden önce kitap verilenlerden...” (Mâide, 5)

Eğer bu âyet Bakara 221’de geçen **“Allah’a iman etmedikleri sürece müşrik kadınları nikâhlamayın”** âyetine ve ayrıca Mümtehine 10’da **“İnkârcı kadınları da nikâhınız altında tutmayın”** âyetine ters düştüğü söylenirse şöyle cevaplanır:

Kur’andaki mutlak şirke ehli kitap dahil değildir. Onlar mukayyet (geçici) şirke dâhildirler. Allahu Teâlâ şöyle diyor; **“Ehli kitaptan ve müşriklerden inkâr edenler...”** (Beyyine, 1) Burada Allah ehli kitabı müşriklerden ayrı bir kısım olarak anlattı ve yine Hac 17. âyette **“Şüphesiz iman edenler, Yahudiler, Sabiiler, Hristiyanlar, Mecusiler ve şirk koşanlar...”** buyuruldu, burada da ehli kitabı diğerlerinden ayırdı.

Ehli kitabın mukayyet (sınırlı) şirki ise Allahu Teâlâ’nın şu âyetinde geçmektedir: **“Onlar Allah’ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i kendilerine rab edindiler. Oysa tek bir ilah olan Allah’a kulluk etmekten başka bir şeyle emrolunmamışlardı. O, onların ortak koştuklarından yücedir.”** (Tevbe, 31)

Allahu Teâlâ’nın İndirdiği Kitaplardaki Dinin Aslında Şirk Yoktur

İşte bundan dolayı Allah’ın indirdiği kitapların asılları ve gönderdiği elçilerin dininin aslında şirk yoktur. Allah şöyle dedi:

“Senden önce hiçbir elçi göndermedik ki ona: “Benden başka ilah yoktur; şu hâlde bana kulluk edin” diye vahyetmiş olmayalım.” (Enbiya, 25)

“Andolsun her ümmet içinde: “Allah’a kulluk edin ve tağuttan kaçının” diye bir elçi gönderdik.” (Nahl, 36)

Fakat onlar bozup, değiştirip Allah’ın bir delil indirmediği şirk içeren şeyler uydurdular.⁶⁶ Ehli kitabın şirki kendi uydurdıkları itibariyledir yoksa dinin aslı itibari ile değildir.

Mâide Âyeti Özeldir

Müşrikler ve kâfirler ifadeleri ehli kitabı da kapsayacak şekilde takdir edildiğinde, Mâide suresinde geçen âyet bu takdir edilen hükmü tahsis (hususî, özel) bir konuma dönüştürür. Çünkü Mâide âyeti Bakara ve Mümtehine suresinden sonra gelmiştir. Ulemanın ittifakı ile hadiste de böyle geçmektedir: “Mâide Kur’an’ın son inen suresidir. Onun helal kıldığını helal bilin, onun haram kıldığını haram bilin.”⁶⁷ Sonradan gelen hususî hükümler önceden gelen umumî hükümlerin hükmünü etkiler ve geçerlidir. Müslüman âlimlerin ittifakıyla bu böyledir ve ehli kitabın yemeğinin kitap, sünnet, icma ile helal olduğu sabittir. Kadınları ile ilgili hüküm de aynı onların kesilen hayvanlarının yenilebileceği ile ilgili hüküm gibidir. Bunlardan biri helal kabul edildi mi diğeri de helal kabul edilmelidir. Aslında ehli kitabın yiyeceğinin helal olduğu konusunda herhangi bir tartışma yoktur. Huzeyfe Yemani’nin Yahudi bir kadınla evlenip sahabeden hiç kimsenin de bunu reddetmemesi de yine onların kadınları ile evlenilebileceğine dair bir delildir. Sahabenin bu konuya cevaz verip dine dair icma ettiklerini göstermektedir.⁶⁸

66 Aynı şekilde Müslümanlar da bidat icat edip dinin asıllarına uymayacak şeyler yaptılar. Hakkında bir delil apaçık bir kitap olamayan şeyler icat ettiler. Bu muhakkik âlimlerin bildikleri bir konudur.

67 Beyhaki, Sünen

68 İbn Teymiyye, Fetava, 2. Cilt, s. 154

Allah'ın Nimet Verdiği Kişiler Kimlerdir?

Allah'ın önünde tüm dinlerin halklarının eşit olduğunu, bu din mensuplarından hiçbirinin bir diğerine salih amelden (güzel davranışlar) başka bir şeyle üstün olamayacağını açıklamamızdan sonra Üstad Muhammed Abduh'un Fatiha suresinin başındaki **“Hamt, âlemlerin Rabbi Allah'adır”** âyetinden sonra **“kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet”** âyetini açıklarken yazdığı değerli sözlerini aktarıyoruz.

Şeyh Muhammed Abduh şöyle dedi⁶⁹:

“Âlemlerin Rabbi”, bu sıfat, mutlak övgünün sebebini beyan etmektedir. “Rabb”in manası, emri altında olanları, terbiye, sevk ve idare eden, hâkim ve besleyip büyütücü demektir.

“Âlemîn” kelimesi “Âlem”in “Cem-i müzekker-i akıl (çoğul eril akıl sahipleri)” şeklinde çoğulu olup bütün kâinatı içine almaktadır ki O, âlem kelimesinin mefhumuna giren her şeyin Rabbidir. Araplar âlem lafzını şu nükteye binaen bu şekilde çoğul yapmışlardır: Bu kelimeyi Araplar taş ve toprak gibi şeyler için kullanmazlar. Onu ancak, fertlerinde akıllılık diyebileceğimiz sıfatlar bulunan zümreler için kullanırlar ve hepsi akıllı olmasa bile bunları akıllı varlıkmiş gibi çoğul yaparlar. İnsan

69 Fatiha Suresinin Tefsiri, s.17. Bu sure **“Hamt, âlemlerin Rabbi Allah'adır”** ifadesiyle başlıyor. Çünkü Yüce Allah, insanlardan herhangi bir grubun Rabbi değildir. Sadece Yahudilerin veya Hıristiyanların ya da sadece Müslümanların da... vs Rabbi değildir. Bilakis O, tüm âlemlerin Rabbidir.

âlemi, hayvan âlemi, bitki âlemi şeklinde kullanıp çoğuluna “alemin” derler.

Görüyoruz ki, Rabb kelimesinin manasındaki terbiye, bu varlıklarda tecelli etmektedir. Çünkü onların hayat, beslenme ve çoğalmasının başlangıcı bu terbiye sayesinde. Bu gerçeği, az çok biyoloji bilenler bitki ve hayvanlarda açıkça görmekte.

Seyyid Cemaleddin Afgani şöyle demişti: Hayvan, ayakları yerden kesilmiş yürüyen bir ağaçtır. Ağaç da uyumasa bile ayakları yerde sabit, yiyip içen ve olduğu yerde duran bir hayvandır.

Nimet Verdiklerinin Yolu:

Muhammed Abduh bu âyetin (nimet verdiklerinin yoluna) tefsirinde şöyle dedi:

Vahyin ilk geldiği zaman Müslümanlar yoktu ki, onların gittiği yola uyulmak istensin. Onların hidayeti ancak vahiyledir. Bundan sonra onlar, kendilerinin, bu yola yani kendilerine nimet verilenlerin yoluna iletilmelerini istemekle emrolunmuşlardır. Öyleyse kendilerine nimet verilmişlerden maksat ilk Müslümanlar değildir. Kendilerine nimet verilenler ile kastedilen, **“...onların gittiği yola sen de uy”** (En’am, 90) âyetinde işaret edilenlerdir⁷⁰. **“Onlar (geçmiş milletler) Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle beraberdirlir”** (Nisâ, 69) Fatihâ’da kısaca ifade edilen şeyler, ihtiyaç hasıl oldukça Kur’an-ı Kerim’in diğer yerlerinde tafsilatı ile anlatılmıştır. Kur’an’ın dörtte üçü takriben geçmiş milletlerin imanları, küfürleri, saadetleri ve sefaletlerinden ibret almak için dikkatleri o tarafa çeviren kıssalardan ibarettir. İnsana hiçbir şey gerçeği, vakıalar kadar gösteremez. Bu emir ve irşada uyararak geçmiş milletlerin durumlarını, ilim, cehalet, kuvvet, zaaf, şeref, zillet gibi maruz kaldıkları şeylerin sebeplerini incelemeliyiz. Böylelikle ruhumuzda, bu milletlerin saadet

70 23. bölümün ilk kısımları bakınız.

ve hakimiyetini sağlayan iyi davranışlarından örnek almamızı, helak ve sefaletlerine sebep olan davranışlarından sakınmamızı sağlayacak bir etki oluşur. Burada akıl sahibi için tarih ilminin ve bu ilmin ihtiva ettiği faydaların değeri açığa çıkar.

Burada şöyle bir soru sorulabilir: Biz onlarda bulunmayan dini hüküm ve irşatlara sahip olduğumuz halde, aynı zamanda şeriatımız, onların şeriatlarından daha mükemmel, zamanımıza ve gelecek için daha elverişli olduğu halde Allah bize, bizden öncekilerin yoluna uymamızı nasıl emreder? Kur'an bu soruyu şöyle cevaplar:

Bütün Milletlerde Allah'ın Dini Tektir

Ancak zamanın değışmesi ile değışen teferruat içeren hükümlerde ayrılık vardır. Esaslarda ise hiçbir değışiklik yoktur. Allah şöyle buyuruyor. **“De ki: Ey Kitap Ehli, bizimle sizin aranızda ortak bir kelimeye gelin.”** (Âl-i İmran, 64)

Yine başka bir âyette: **“Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyettik. Davud'a da Zebur verdik. Biz kıssalarını sana anlatmış olduğumuz peygamberler ve sana kıssalarını anlatmış olmadığımız peygamberler gönderdik. Allah Musa ile de doğrudan konuştu.”** (Nisâ, 163-164)

O halde Allah'a Peygambere ve ahirete iman, kötülük yapmamak, iyilik yapmak ve güzel ahlaklı olmak bütün dinlerde aynıdır.

Kur'an'a göre delil ile delil yapılan, sebep ile sebep yapılan birbirine bağlanır ve sebep ile sonuç arasındaki ilişki birleştirilir. İşte Kur'an'ın bu metoduna göre, Allah, bizden önceki ümmetlerin yaşayışlarını incelememizi istiyor. Buna göre biz, iyilik esaslarında onlara uyacağız. İyilik ve saadet bundadır.⁷¹

71 Tefsir'ul Menar, 5. cilt, s. 46-49

Bu önemli konuda sözün tamamlanması için değerli imam Muhammed Abduh'un kaleminden bazı âyetlerin tefsirini sunacağız.

“Allah, size açıklayarak anlatmak, sizi sizden öncekilerin sünnetine iletmek ve tevbelerinizi kabul etmek ister.” (Nisâ, 26)

Muhammed Abduh (r.a.) bu âyetin tefsirinde şöyle dedi; “Bunun manası Allah size maslahatınız ve menfaatinize uygun hükümler göndererek sizi sizden önce Allah'ın nimet verdiği peygamberlerin, sıddıkların, şehitlerin, salihlerin sünnetlerine iletmektedir. Yani onların selim fitratı gereği ve şeriat ve dinin yol göstericiliği ile yapılacak amellerin yoluna iletir. Bu her dönemde toplumun haline uygun hüküm ve şeriatler içerir, aynı Allahu Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi: **“Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol-yöntem kıldık.”** (Mâide, 48)

Bütün peygamberlerin dini tektir, o da tevhitte ve ibadetin ruhunda amellerle nefsi arındırmakla olur, bu ameller insandaki kabiliyetleri uygun hale getirir, ahlakı düzeltir.⁷²

Eşit Değillerdir

Allahu Teâlâ'nın şu sözüyle ilgili tefsirinde Muhammed Abduh (r.a.) şöyle dedi: Onların hepsi bir değildir. **“Kitap Ehli'nden bir topluluk vardır ki, gece vaktinde ayakta durup Allah'ın âyetlerini okuyarak secdeye kapanırlar. Onlar Allah'a ve ahiret gününe iman ederler, iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar ve hayır işlerinde yarışırlar. İşte bunlar salihlerdendir. İyilik adına yaptıkları hiçbir şey karşılıksız bırakılmayacaktır. Allah takva sahiplerini bilir.”** (Âl-i İmran, 113-115)

Bu âyet gerçek olanın açıklanması, şüphenin yok edilmesi konusunda ilahi bir hükümdür. O ilahi hüküm bütün peygamberlerin ortak diliyle Allah'ın dininin tek olduğu gerçeğidir ve

72 Tefsir'ul Menar, 5. Cilt, s. 46-49

kim doğruluğu alır, samimiyetle amel eder, iyi olanı söyler, kötü olandan engellerse işte o kişi salihlerdendir.

Kimler Bir Hayır İşlerlerse O Hayırdan Mahrum Edilmezler

Bu âyetin tefsirinde imam Abdüh şöyle dedi; “Yani var olan bir şeyin gizlenip yokmuş gibi gösterilmeyeceği gibi sevaplar da asla zayi edilmeyeceğini bu âyet anlatmaktadır. Zemahşeri dedi ki: Burada geçen küfür kelimesi iki nesne olarak bir kişiyi bir şeyden mahrum bırakmak anlamını içermektedir. Öyleyse âyet “Onlar mükafatlarından mahrum edilmezler” anlamına gelmektedir.

“Allah takva sahiplerini en iyi bilendir”: Allah amel yapanların yaktıkları işlerini bildiği için onlara uygun karşılığını verir. Allah onların nefislerindeki niyetlerini, sırlarını içeren duygularını bilir. Kim de doğru bir şekilde iman eder, iman meyvesini bozan şeylerden sakınırsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Bu hangi dinden olursa olsun fark etmez. Fark sadece imanla beraber takvadadır.⁷³

Sizin Arzu ve Kuruntularınıza Göre ve Ehli Kitabın Arzu ve Kuruntularına Göre Değildir

“Bu ne sizin kuruntularınıza ne de kitap ehlinin kuruntularına göredir. Kim bir kötülük işlerse ona karşılık cezalandırılır ve kendisi için Allah’tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilir.” (Nisâ, 123)⁷⁴

Bu âyetin tefsirinde Muhammed Abdüh şöyle dedi:

73 Tefsir’ul Menar, 4. cilt, s. 71-74

74 Bu âyetin iniş sebebi Müslümanlardan Yahudi ve Hristiyanlardan bir topluluk bir araya geldiğinde onlardan her biri kendi dininin üstün olduğunu iddia ederek konuşurdu, bunun üzerine bu âyet indi.

Dinin ayrıcalığı ve üstünlüğü yoktur. O dine mensup olduğu için kişi kurtuluşa eremez. Benim dinim daha üstün, daha mükemmel, daha gerçek, daha sağlam demekle insan kurtuluşa eremez. Gerçek bir iman sahibinin ise yapması gereken dininin gösterdiği işleri yapmasıdır.

Mükâfat, yapılan amele göredir. Temenni ve gurura göre değildir. Ey Müslümanlar sizin kurtuluşunuz dininizdeki arzu ve kuruntularınıza bağlı değil, ehli kitabın da kurtuluşu dinlerine duydukları arzu ve kuruntuya bağlı değildir. Dinler kanunlarını övünç ve hava atmak için yerleştirmedir. Bir dine sadece mensup olmak fayda sağlamaz. Onunla övünmek, yapmacık tavırlarla konuşmak, dilini eğip bükmek ona dininden dolayı fayda sağlamaz, bilakis amel yapmak için dinin hükümleri vardır.

Sonra Muhammed Abduh şöyle dedi: Bu gurur din sahiplerini şefaath düşüncesine güvenmeye götürdü. Onlar kendilerini diğer insanlardan daha üstün zannettiler, kendilerine gelen peygamberlerin sadece kendilerine has olduğunu, onların kıymetli olduğu için peygamberlerin onlara geldiğini ve kendilerinin cennete gideceğini, azaptan kurtulacaklarını düşündüler. Amel yapmayı düşünmediler. Allah bizi böyle olmaktan korusun.

Bu arzu ve kuruntular Müslümanların hayatına Hz. Peygamber'in döneminde sirayet etti. Bunun delili Hadid suresindeki Allahu Teâlâ'nın şu âyetidir: **“İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve haktan inene kalplerinin saygı duyacağı vakit gelmedi mi ki; daha önce kendilerine kitap verilmiş sonra üzerlerinden uzun süre geçmiş, böylece kalpleri katılaştırmış kimseler gibi olmasınlar. Onların çoğu yoldan çıkmış kimselerdi.”** (Hadid, 16)

Bu hitap ilk dönemdeki imanı zayıf olan Müslümanlar hakkındadır ve her dönemde onlara benzeyenlerle ilgilidir. Allah bu âyetin indiği dönemdeki kişilerin halini biliyordu ve sonra o ümmetin sonraki dönemlerde işlerinin, durumlarının nereye evrileceğini de biliyordu.

Eğer onların bu faydasız arzu ve kuruntuların benzerine uymalarını derince düşünürseniz görülür ki onlar için gurur yolları ve şeytanın giriş kapıları açılmıştır.⁷⁵

Belki de bu kitabı okuyanlar benim Üstad Muhammed Abduh'tan çok nakillerde bulunmamı garipseyebilirler. Ben niçin ondan çok kere aktardığımı şöyle izah edeyim: Bana bu konuda değerli Üstad Muhammed Abduh ruhsat veriyor. O, ilimde derinlik verilmiş, anlayışı keskin, akli yüksek bir kişidir. İslam dini ve diğer dinlerle ilgili ayrıca derin araştırmalar gerektiren ilimleri tahsil etmiştir. Müslüman âlimler arasında onun bir benzeri yoktur. Tartışmasız kendi asrının imamıdır.

İslam şeriatını yazan kalemin sahibi diye ifade edilerek onun böyle vasıflandırılması bir gerçektir. Biz bu imamın kesinlikle bu asırda dinin müteaddidi olduğunu söylemekteyiz. Onun yenilikçiliği kendinden önceki mücedditlere benzemiyor. Önceki mücedditler dini güzelliğine geri döndürüp ondaki şüphelerden dini temizliyorlardı. Buna benzer yenilik faaliyetleri yapıyorlardı. Bir yenilik hayatın tamamını kapsamalı. Bu yaşadığımız asır bilim, kültür ve sorunlar açısından kendinden önceki asırların daha üzerindedir. Bunun için din her zaman ve mekânda ıslah olmalı yani yenilikler ortaya koymalı. Eğer bu olmazsa insanlara fayda veren, yaşayan bir din olmamış olur.

Eğer bugün aramızda bu değerli imam Muhammed Abduh'un ilmi, ahlakı, basireti ve kişiliğinin yüksekliği ile beraber gayrimüslimlerin din adamlarıyla yakınlaşması gibi yakınlaşan bir âlim olsa onlarla yardımlaşsa ve el ele verse kesinlikle sosyal hayatın göğünde asırlardan beri birikmiş olan ayrılık bulutları dağılır gider ve bütün dinlerin mensupları arasındaki hava temizlenir saflaşır. Öyle olur ki tek bir aileye dönülür. O aile muhabbet, kardeşlik, yardımlaşma ipine sarılarak yaşar. Böylece saadet ve berekete kavuşur.

75 Tefsir'ul Menar 5. cilt, s. 432-433

Söz dinlerin asıllarda birlikteliği noktasına gelmişken şu da anlaşılmalı oluyor ki o dinlerin mensuplarının da birleşmeleri mümkündür. Eğer niyetler doğru olursa taassup ve hevadan uzak insaf ve ilim gözüyle bakılırsa birleşmek mümkündür. Şimdi biz bu üç dinin büyük âlimlerinin harika bazı sözlerini sunacağız, bunlar Yahudi, Hristiyan ve İslam dinine mensuplar.

1- Büyük Hahamın Sözü:

Yahudilerin en büyük hahamlarından Hâhizi'nin "Hürriyet, kardeşlik ve eşitliğe götürür" başlığıyla 24 Eylül 1953 yılında Ahram gazetesinde neşredilen makalesi ile başlıyoruz. Allah ona rahmet eylesin.

Hürriyet, Kardeşlik ve Eşitliğe Götürür

İnançların ayrı olması kalplerin birleşmesine engel değildir.⁷⁶

İsrail halkının en büyük yönetici hahamlarından olan zat dün hürriyet meydanında büyük vatan kutlaması münasebetiyle konuşma yaptı. Bu kutlamalar milletin mutluluk ve birlikteliğine vesile olmaktadır. Şöyle dedi;

Ey değerli vatandaşlar, Allah'ın selamı üzerinize olsun. Allah'ın ismi yücedir, onun amelleri (yaptıkları) büyüktür. Gökleri

76 Kalpler saf ve temiz olduğunda bu gerçekleşir fakat Yahudilerin bu en büyük hahamının açıkladığı bu kıymetli sözün, biz bugün Yahudiler arasında etkisini göremiyoruz. Çünkü Yahudilerin çoğunluğu şeytani ameller ve şeytana tabi olmakla hareket etmektedir.

ve yeri yaratmıştır. Yarattığı bu kâinat onun şerefini yüceltmekte, o kâinatı yüce Allah hikmeti ile var edip, sözleri ile de düzene koymuştur.

Gökyüzü onun cömert yaratmasının ve uyumlu deveranın bir sembolüdür. Yaratılış ve deveranın temeli Allah'a iman, O'nun emirleri ile amel etmek, O'nun yasaklarından kaçınmaktır. İnsanoğlu dinlerinin farklılığına rağmen Allah'ın tavsiyelerine uyduğu zaman ruhları göğün en üstüne yükselir ve evrende tek bir ses yankılanır o da Allah'ı övgü, teşbih, onun tüm nimetlerini anmak ve onun büyük lütuflarını dile getirmektir.

Yeryüzünün sırtında yürürüz, bu Allah'ın insanoğlu için bir lütfudur. Oradaki taze meyvelerinden yeriz, onun tatlı sularından içeriz. Gözler çekici bu manzaraları izleyerek hoşlanır. Böylece kâinatın var edicisine ve her şeyin yaratıcısına iman artmış olur.

İnançların ve dinlerin ayrı olması ilahi bir hikmettir fakat kişinin onun sebebini idrak etmesi ve sırrını keşfetmesi zordur. Yine de bu farklılık kalplerin birlikteliğine nefislerin saflaşmasına engel değildir. Bu, çeşitli renklerde değişik türlerdeki çiçeklerin misaline benzer. O çiçekler deste halinde bir bukette bir araya geldiğinde gözler ona hayran kalır. Duyguların da bam teline dokunarak titremiş olur.

Değerli Mısır milletinin bahtının açık olmasını ve bu büyük cumhuriyetin gölgesinde yaşamayı istiyorsak bir binanın tuğlaları gibi birbirimize kenetlenip birbirimizi desteklememiz, hürriyet kardeşlik ve eşitliğin ilkelerini kendimize mürşid edinmemiz gerekir. Hürriyet kişinin din ve görüş serbestliğidir. Bu ikisi Allah için samimi kardeşliğe götürür ve herkesin birbirine eşit olmasına sebep olur. İster küçük olsun ister büyük ister yüksek yüce ister düşük olsun fark etmez; eşitlik yeni dönemin parolasıdır ve bu gayret ve çabanın birlikteliğini gerektirir. Saf-

ları düzene sokar, doğru işlerin yerine getirilmesine vesile olur. Milletın bütün gruplarının birlikteliği farklı seslerden oluşan müzik aletlerinden oluşmuş bir müzik grubuna benzer. O müzik grubunun başkanı, elindeki çubuğu başlatmak için hareket ettirdiğinde, bu farklı müzik aletleri düzenli nağmeler ortaya çıkarır, bunlar kulaklara hoş gelir ve kalplerin coşup mutlu olmasını sağlar. İşte aynı bunun gibi bu milletin farklı unsurlarının lideri Mısır'ın ebedi cumhuriyetinin reisidir. O Mısır milletinın tüm fertleri de mezhep, meşrep ve renklerinin farklı olmasına rağmen Mısır'ın vatandaşıdır.

Gök ve yerin birlikteliği sağlandığında, bu birliktelik diğer bütün milletlerin birlikteliğine bir çağrıya dönüşür, savaşlar ve çekişmeler son bulur. Düşmanlığın yerini uyum ve birliktelik alır. Âlem gelişme, ilerleme ve bütün insanların hayırda yarışması yoluna girer.

Ey sayın reis! Allah'ın bu bereketi ile mutlu ol. Allah seni Mısır'ın sözünü yüceltmende başarılı kılsın ve cumhuriyet düzeninin gölgesinde halkın arzu ve ümitlerini ebedî geleceğe taşınsın.

2- Te'lif ve Takrib Cemiyeti

Üstad İmam Muhammed Abduh Paris'ten Beyrut'a döndüğünde bir cemiyet teşekkül etti. O cemiyetin amacı üç semavi dinin birbirine yakınlaşması ve aralarındaki ayrılığın kalkmasıydı. Ayrıca Avrupalılara İslam'ın gerçeğini güzel bir yolla anlatmaktı. Bu cemiyetin üyeleri Müslüman Türklerin, İranlıların, Hintlilerin büyük âlimlerden oluşmaktaydı ve İngiliz büyükleri de vardı. Bunun en büyük üyelerinden biri Londra'daki bir Papazdı. O, üyelikten daha öte bu cemiyete çağırın bir kişiydi. Üstad Muhammed Abduh bu cemiyetin görev ve düzeni ile ilgili ilk görüş sahibiydi.

Papaz Isaac Taylor'un İslam ve Müslümanlar Hakkındaki Sözleri

Papaz Isaac Taylor İngiliz gazetelerinde İslam ve Müslümanlar hakkında makaleler yazdı. Bunları İslam dinini uzunca inceleyip Müslümanlarla ilgili araştırmalar yaptıktan sonra yayınlamıştır. Biz burada bu değerli papazın yazdığı her şeyi uzunca yazamayız, Allah rahmet eylesin. İki makalesine işaret edeceğiz bunlardan biri 18 Eylül 1988 tarihinde Saint James gazetesinde İngilizce olarak yayınlanan İslam ve Müslümanlar isimli makalesidir. Bu makaleyi Mısır'a gelip Müslümanların halini inceledikten sonra, döndüğünde ona İslam dini ile ilgili çok övgüde bulunduğunu söyleyenlere karşı yazmıştır.

O şöyle diyor; "Ben İslam ülkelerinden biri olan Mısır'a gittim. Oraya gitme sebepim Kur'an'daki edep, ahlak, takva, marifet konularının bütünü ile ilgili bu bölgedeki davranışları incelemek ve Müslümanları eğiten onların inançlarıyla ilgili gerçekleri imkân nispetinde öğrenmekti. Ben bu maksadıma ulaşırken herhangi bir engelle karşılaşmadım.

Gerçeği söylüyorum Müslümanlar kendilerine inatla itham edilen konularla ilgili çok etkilenmektedirler. Onların görünen işleri Hristiyanlara benzemektedir. Biz ey Hristiyanlar onları küfürle nasıl itham edebiliriz. Biz onlardan şu sözü duymuyor muyuz; **"Bize indirilene ve size indirilene iman ettik, sizinle bizim ilahımız tek bir ilahtır ve biz O'na (Allah'a) teslim olanlarız."**

Ben şunu ifade ve itiraf ediyorum ki Müslümanların bizlerle kendi inançları hakkında konuşmalarından memnun olduklarını hayretle gözlemledim ve onların kendi hatalarını kabul etmeye de hazır olduklarını gördüm.

Kutsal kitapları ve Kur'an'ı çok iyi bilen aralarındaki birçok âlim gibi İslam âlimlerinden biri bana şöyle dedi: Biz dini

inceleme konusunda bir günah görmüyoruz bilakis biz bundan mutlu oluyoruz. Çünkü gerçek ortaya çıkmış olur, yanlış doğrudan ayrılmış olur.

Gelin bu konuları inceleyelim hatta siz kendiniz sizinle uyumlu olan ve ters düşen neler olduğunu bizzat gözlerinizle görün. Umarım aramızdaki sorunların düzeltilmesi zor olmayacaktır.

Şüphesiz bizim aramızda terk etmemiz gereken bazı konular var çünkü biz Allah'ın ilahi kitabında bulunan temiz dinimize çok şeyler ekledik.

Aynı şekilde sizlerde bizden önce dininizde basit görerek bazı değiştirmeler yaptınız. Artık dininizi şüphelerden korumak güç duruma düştü...

Eğer biz Allah'ın kitabında peygamberimizin öğrettiği halis dine dönersek; siz de İsa peygamberin ve havarilerin İncil'deki halis, doğru öğretilerine dönerseniz bizimle sizin aranızda bir fark olmadığını göreceğiz.

Sizin geçmişteki Mesih anlayışınız bizim reddetmediğimiz bir konudur fakat biz İsa (a.s.) ve havarilerin dönemindeki inancın1. Konstantin'in ilk dönemlerinde batıl bazı düşüncelerle örtüldüğünü görüyoruz. Bu batıl düşüncelerin yıkılması gerekmektedir ve ileride bu bozuklukların yıkılıp yeryüzünde halis tek bir dinin olacağını ümit ediyoruz. Her insan kendi anlayışı miktarınca bu dediğimizi kabul edecektir.⁷⁷

Ben daha önceleri Meryem'e ibadet eden ve heykeller etrafında boyun eğip ibadet eden bazı Kıptileri görmüştüm. Mısır'daki Müslümanlar bu (Hristiyan) Kıptilerden Hristiyanlık inancının özelliklerini görmekteydi ve konuştuğum bu İslam âlimi olan arkadaşımın da bu konuyu bildiğini düşünüyorum.

77 Seyyid Cemalettin Afgani'nin bu kitabın sonundaki "Gelecekte Din" isimli sözlerine bakınız.

Sanırım şehirli bir İngiliz'in akıllı bir Müslüman karşısında cahil bir Kıpti gibi olduğunu söyleyebiliriz.⁷⁸

Bizim Müslümanların inançlarını, ibadet anlayışlarını terk etmelerini beklememiz akıl işi değil. O inanç ve akideleri onların hayatlarını düzene sokmaktadır. Bizim onların inançlarını değiştirme beklentimize rağmen onlar Hristiyanlığın dar misyonunu gösteren ritüellerini kabul etmezler. Zaten Hristiyanlar kendi aralarında inançlarında çatışma yaşamaktadırlar. Katoliklerle Protestanlar inançta uzlaşmamaktadır. Hâlbuki Müslümanlar için Yeni Ahit kitaplarını veya İncil'i kabul etmeleri kolaydır. Fakat onlar Protestanlar gibi bu incilin tefsir ve tevil edilmesi taraftarları çünkü Protestanlar İngiliz kiliselerinde asılı olan otuz dokuz uydurulmuş inanç esaslarını reddetmektedirler ve Westham Nesteriyye (İngiliz kraliyet sarayının başkanlarından birinin ismini alan proje) ve buna benzer bazı düşünceleri reddetmektedirler. Bütün Müslümanlar Allah'ın tek, kahhar, yerde ve gökte her şeye emrinin geçtiğine inanır ve Mesih olarak isimlendirdikleri İsa (a.s.)'ın peygamberliğine, onun mucizelerine inanırlar. Onlar namazın farz olduğuna inanır, ahirette nefsin ya rahmete ya da azaba uğrayıp ebedi kalacağına inanırlar ve onlar önceki indirilmiş kitapların ilham (vahiy) eseri olduğunu kabul ederler.

Ümmeti Muhammed gerçekten takva sahibidir. Bazı dua ve yakarışları gerçekten gayet güzeldir hatta onları aşağı gören hiç kimse bunları bu dua ve yakarışlarından hiçbirine itiraz edemez. Örneğin Fatıha suresi, kunut duası ve Davud peygamberden aktarılmış olan onların okuduğu dualar bunlardan bazılarıdır.

Papaz Taylor şöyle devam ediyor; Eğer Müslümanların namazda okudukları duaların nereden alındığı söylenese

78 Bu makale 80 yıl önce yazıldı. (Kitabın yazıldığı 1963 yılından 80 yıl önce)

Hristiyan ülkelerde bunu okuyanların bu duaları kabul etmesi zor değildir.

Yine Isaac Taylor makalesinde şöyle devam etti; Ben İslam'ın inançlarından hiçbirinin, bizim inançlarımızla ters olduğunu düşünmüyorum. Hatta bu tür benzer inançlar çok fazladır.

Sonra şöyle devam etti: Biz asla Müslümanlardan birinin Güney İtalya çiftçilerinin aralarındaki gibi batıl, uydurma düşünce ve hurafelerden birine sahip olduğunu göremeyiz.

Sonra Isaac Taylor sözüne İslam ve ehli kitabın kadınlar ve kutsal savaş hakkındaki sözleri arasındaki farktan bahsederek sözüne devam etti. Sonra da şöyle söyledi: Diğer bir Müslümanlara yapılan itham da İslam'ın ilerlemeye engel olduğu ithamıdır. Bu ilerlemeye engel durum aslında doğu dinlerinin içinde bulunduğu coğrafya ve milliyet ile ilgilidir, dinle ilgili bir konu değil.

Papaz Isaac Taylor makalesine şu satırlarla son vermektedir: Ben Hristiyanlık dini hakkında ve birçok Müslümanın mevcut durumu düzeltmeye çok istekli olmaları hakkında sözlerimi aktardım. Hatta onlardan biri bana şöyle dedi; “Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki gerçek bir sevginin yerleşmesi, kardeşlik ve dostluk için el sıkışılması, savaş sebeplerinin son bulması uzak değildir inşallah.”⁷⁹

Bu ikinci makaledir. Makalenin başlığı⁸⁰:

Kur'an ve İndirilmiş Kitaplar

Müslümanlar Mesih'e ve onun gönderileceğine inanır, tasdik ederler. Müslümanlara göre Mesih, Allah'ın insanlara gönderdiği elçilerin ulu'lazim peygamberlerinden sayılır. Bize göre Müslümanlar Mesihilerdir (İsa'yı kabul edenlerdir). Biz

79 Menar dergisi 4. Cilt, s. 925-932 (Biz de aynı şekilde inşallah diyoruz)

80 Nist James Gazetesinde 13 Mayıs 1888'de yayınlandı.

onlara her pazar günü dua etmekteyiz. Allah'ın onlara ve bize hidayet etmesini, doğru yola iletmesini diliyoruz.

Onların Kur'an'a, onun Allah katından indirilmiş onun sözüne inanmaları diğer semavi kitaplara inanmalarına bir engel oluşturmaz. O kitapların da Allah'ın bir vahyi ve ilhamı olduğunu kabul ederler. Hatta Müslümanların semavi kitaplara inanmaları, onların kalplerinde Kur'an'a inanca sevk ettiğini ifade etmektedirler. Semavi diğer kitaplara inanarak Allah'ın emirlerinden bir emri ve Allah'ın çağırıcı elçilerinden bir çağırıcıya icabet etmiş oluyorlar. Müslümanlardan hiç kimse Kur'an'ın ilahi kitaplardan herhangi bir şeyi yalanladığını iddia etmez. Çünkü Kur'an bu konuda şahitlik yaptığı halde bir Müslümanın diğer kitapları yalanlaması mümkün değildir. **“Sana da Kitap'ı, hak ile, kendinden önceki kitapları doğrulayıcı (Musaddık) ve onların üzerine şahit (Müheymin) olarak indirdik.”** (Mâide, 48)

Kur'an'da İsrailoğullarının aralarında ihtilafa düştüğü birçok konu anlatılarak Kur'an'ın bu konularda onlara yol gösterdiğini, şahitlik ettiğini görüyoruz ve diğer semavi kitapların hak olduğunu tasdik ettiğini görüyoruz. Bununla birlikte Müslümanlar derler ki Kur'an kitapların sonuncusudur, aynı Hz. Muhammed'in peygamberlerin de sonuncusu olduğu gibi. Tevrat'a, İncil'e, Zebur'a, Kur'an'a birlikte inanmayan hiçbir Müslüman bulamazsın.

Ayrıca ilahi kitapların tüm suhurlarına da inanırlar. Ayrıca doğru sözlü bir peygamberden geldiği sabit olan ilahi kitaplardan bütün suhurları da kabul eder, inanırlar. Onlar Allah'ın sözünün hata ve yanlıştan münezzehe olduğunu kabul ederler. İsa (a.s.) ile ilgili nakledilen sahih tüm bilgilerin hak olduğunu, onu kabul etmenin gerekli olduğuna inanırlar.

Peygamberlerinden İsa Mesih'in sözleri, nasihatleri ve

yaşantısı ile ilgili aktarılan birçok bilinen hadis vardır. Onlar bunları kabul ederler. Ancak bizim meşhur İncillerimizdeki bilgilerin peygamber İsa Mesih zamanında yazılmamasına rağmen Kur'an, Muhammed peygamber hayattayken yazıya döküldüğü için bu konuda temkinli yaklaşrlar.

Müslümanların ilahi kitaplarla ilgili gelen bilgilerdeki rivayetlerin senedinin ve naklinin güvenilirliğine dikkat etmeleri, bunu istemeleri Müslümanların kınanması gereken bir konusu değildir. Onlar Peygamberlerinden gelen hadislerin sahih olup olmaması konusunda aynı şekilde titizdirler. Çünkü doğruluğu tasdik edilmiş bir elçinin de hakkında aktarılan bilgiler doğal olarak şüphe gerektirecek bir durum oluşturabilir. Bütün insanlar bu konuda aslında hem fikirdir.

Müslümanlardan biri bana şöyle dedi; Kur'an İsa (a.s.)'a İncil'in Allah tarafından verildiğine şahitlik eder ve İncil'e tabi olanların kalplerinde merhamet ve şefkat olduğunu söyler. Biz de sizinle kutsal kitapta geçen bazı âyetlerin açıklaması ve yorumu hakkında anlaşmazlığa düştüğümüzde, biz o kutsal kitap-taki âyetleri kabul ederiz. Herhangi bir şeyi o kutsal kitaptaki âyetlerden reddetmeyiz. Siz de kutsal kitaba inananlar olarak aranızda farklı mezhepler, farklı farklı ihtilaflara düşmektedirsiniz. Yani biz sizinle İncil'in âyetlerini yorumlamada ihtilafa düşebiliriz. Fakat biz onun hak olduğuna inanırız.

Bizler (Müslümanlar) kitabımızın ve peygamberimizin sizin önceki gelen peygamberlerinizin müjdelediğine inanıyoruz. Siz de İsa Mesih'in önceki kitaplarda müjdelendiğini söylemektedirsiniz zaten.

Yahudilerin İsa Mesih'in Allah tarafından seçildiğini kabul etmemeleri hakikate herhangi bir zarar vermediği gibi aynı şekilde Hz. Muhammed peygamberin de elçiliğini ve onun peygamberliğinin sabit olduğunu reddetmek de hakikate bir zarar vermez.

Kur'an'ın göze çarpan ince, parlak, akılları etkileyen hükümleri var. İnsanın dini anlamayasına yatkın, yaratılış fitratına tam uygun, şaşırılacak derecede uyumlu hükümler içermektedir. Bu hükümler onları kabul edenlerin kalplerinde garip bir şekilde etki oluşturmaktadır.

Isaac Taylor sözüne şöyle devam etti; Müslümanların bize şunu sormaları haklarıdır: Muhammed gibi ümmi bir kişinin çok zekice temiz ve ilmi hakikatleri getirmesi, o getirdiği hükümlerin ruhlar üzerinde müthiş bir etki oluşturması bu Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmiş bir vahiy ve onun desteklediği bir şey olduğunu göstermez mi?

Diğer bir konuya gelecek olursak, o da Kur'an'da Muhammed'in hiçbir mucizesinden bahsedilmez, sadece mucize olarak Kur'an'ın kendisi olduğundan bahsedilir. Buna verilecek cevap şudur; bu durum Muhammed'in peygamberliğini karalayan bir durum değildir. Aksine bu onun davasında doğru olduğunun apaçık delilidir çünkü eğer Muhammed'in sözleri bir iftira veya zihin karıştırıcı gerçek dışı şeyler olsaydı o diğer peygamberlere benzemek için olağanüstü mucizelerle kendisine kamuflaj yapmaya ihtiyaç duyardı. İnsanlar bu olağanüstü harikulade garip şeyleri gördüğü zaman etki altında kalırlar. Biz biliyoruz ki İsa Mesih, Yahudiler kendisinden mucizeler göstermesini istediği zaman onları azarlamıştır. Bu mucize istemelerinin sebebi kalplerinin katı, anlayışsız ve inatçı olmalarından kaynaklanmaktaydı. İsa Mesih'ten rivayet edilen o acayip mucizeler günümüzde artık inanmanın önünde bir engel gibi görülebilir. Çünkü insanlar bu olağanüstü şeylerin gerçek hayatta karşılığını göremedikleri için bunlara yalan gözüyle bakabilirler. İnsanların birçoğu dinin çok kolay kabul edilebileceğini sanıyor hâlbuki bu gerçekte öyle olmuyor.

Muhammed peygamberliğinin ispatını olağanüstü mucizeler gösterme yolundan yapmamıştır. O, sadece getirdiği kitabın mucize olduğunu ve onun yeterli olduğunu insanlara göstermiştir, onun doğruluğunu bildirdiği haberler ve akılcı deliller ortaya koymuştur. Bunları dikkatle bakıp ancak yüce basiret sahipleri anlarlar. Bu getirdiği hakikatler kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde apaçık delillerdir. Bunlarda hiçbir çelişki yoktur. Bunlar Müslümanların da istediklerinin bizzat kendisidir.

Taylor sözüne şöyle devam etti; bizim Müslümanlarla ilgili şiddetle reddettiğimiz bir konu geriye kaldı, o da onların cismani yani materyalist bir cennet inancına sahip oldukları iddiası; o cennette müminler ruhlarını hurilerle rahatlatırlar!

Bu konu ile ilgili ben şunu söylerim, biz onları bu konuda nasıl eleştirebiliriz? Hâlbuki bizim kitabımızda, Davut'un oğlu Süleyman'a isnat edilen neşidelerin neşidesi bölümünde bazı ibareler var ki o ibareler zahire göre değerlendirildiğinde cismani bir cennet anlayışı ve Kur'an'daki cennet tasviri gibi maddi bir cennet tasviri ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca biz İncil'in son kitabı olarak kabul ettiğimiz Yuhanna İncili'nin keşfiyatlarında cennetin maddi bir tasfirle açıkça anlatıldığını görmekteyiz. Orada yeni bir Yerusâlim tasvir edilirken oranın cennetin bir arazisi olduğu ince tasvirlerle anlatılıyor. O Yerusâlim tasvir edilirken oranın kapılarının incilerden, sokaklarının altından, duvarlarının cevherden olduğu anlatılmaktadır. Kur'an'daki anlatımların çok çok üstünde maddi tasvirler Yuhanna'nın keşfiyatında rivayet edilmektedir

Yine ruhlarımızı, rahatlatan ibadetlerimizde gururla terennüm ettiğimiz şu dualara bakın; "Ey süt ve balla kutsanmış altından Yerusâlim" diye dua ederiz.

Bir kişi bize dese ki Yuhanna'nın keşif (ilham) olarak aktardığı rivayetlerinde muzafferleri överken ve geride kalanlarla

ilgili ilahiler söylerken buralarda Mesih inancına sahip olan bir kişi iman ve ibadetinden beklentisi ile cenneti elde etmeyi istemektedir. O cennette yer, içer, içkiler içer ve şarkılar söylenir, bunu aynı şekilde biz bugün meşhur bayram günlerimizde de aynı bu şekilde yapmaktayız. Hâlbuki biz bütün bu anlatımları ve bizim bu beklediğimiz cenneti zahir maddi bir cennet olarak yorumlamıyoruz onu tevil ediyoruz. İncil'deki bütün somut cennet tasvirlerini hep akdedilebilir bir gizeme (soyuta) dönüştürüyoruz.

Müslümanların da bilgin olanları cennetin ruhani nimet olduğunu kabul etmektedirler. O maddi nimetlerin ötesinde sonsuz yüce nimetlerle cenneti kabul ederler. Biz bu konuda rahip McColl'un kibirlenip Müslümanları aşağıladığı gibi kibirlenmiyoruz. O'nun dediği gibi biz Müslümanların ahiret beklentisinin, cennet özelemlerinin sadece yemek içmek ve diğer şehvet arzular olduğunu söylemiyoruz. Biz Kur'an'ın Kıyamet suresinde, müminlerin mükâfatının kıyamet gününde yüzlerinin rablerine bakması olarak tasvir edildiğini görmekteyiz. Peygamberin hadislerinde de bir kulun elde edebileceği en büyük mükâfatın, ahirette gece ve gündüz Rabbini görmek ve ona kavuşmak olduğu anlatılmaktadır. Diğer bir hadiste de aynı bizde de bildiğimiz şöyle bir anlatım vardır. Şüphesiz Allah müminler için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir kalbinde düşünemeyeceği nimetler hazırlamıştır.⁸¹

Muhammedilerin inançlarında Allah'ın rızasını kazanmak bütün nimetlerin en üstünde bir nimet olarak kabul edilir. Bir Müslüman ahirette kendisine verilecek cennetin maddi bir cennet olmasını yeterli görmez. Bizimle onlar bu noktada aynı

81 Bununla ilgili şu âyet gelmektedir: **“Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.”** (Secde, 17)
Yukarıdaki hadis Buhârî'de geçmektedir. Ayrıca Kutsal Kitap'ın 1. Korintliler 2:9 âyetinde de geçmektedir.

inanca sahipler. İşte onların kitaplarındaki bu zahir ifadelerin tevil edilmesi gerekmiyor mu? Çünkü biz de neşidelerde ve Yuhanna'nın aktardığı ibarelerde aynı zahiri ifadeleri tevil edip zahir manasının dışında anlıyoruz. Kur'an âyetlerinin bu konularda tevil edilmesi bizdeki bilgilerin tevil edilmesinden daha kolaydır doğrusu. Onlar kitaplarında işaret edilen Allah'ın anlattığı müteşabih bazı anlatımları zahir olarak alınmaması gerektiğini kabul etmektedirler. Sünnette de aynı bu anlamı ifade eden bir hadis vardır, o da şudur; cennetteki hiçbir şey dünyadakilere benzemez sadece isimleri benzer.⁸²

Bizler İncil'deki bu Yuhanna'nın keşfiyatlarını tevil ediyoruz ve onlardaki anlatımların bir darb-ı mesel (mecazi örnek) anlatımlar olduğunu kabul etmekteyiz. Çünkü kitabın sahibi bu kitapta anlatılanların hepsinin hak olduğunu açıklamıştır. Bu anlatılanların hiçbirinde şüphe edilmemesi gerektiğini söylemiştir.

Muhammedilerin de ruhani bir cennet istediklerini ve ondaki üstün akılcı lezzetlerin maddiyatın üzerinde olduğunu kabul edilmesi gerekir. Onların inandığı kitap böyledir ve onların bu cenneti böyle tasavvur etmeleri, Kutsal Kitaba inananlardansa Müslümanlar açısından daha kolaydır. Ben bu konuda Müslümanlara apaçık bir haksızlık yaptığımızı düşünüyorum çünkü bizler kutsal kitabımızın muğlak ifadelerini izah ederken kullandığımız tefsir yöntemimizi Müslümanların kutsal kitapları için niçin kullanmıyoruz?⁸³

Bu Değerli Papazın Yazdıkları Üzerine Bir Değerlendirme

Aydın bir din âlimi bulmak gerçekten beni çok sevindiriyor. Bu aydınlanmış âlim, dinlerin asılları ile ilgili insafı bir gözle

82 Bu hadisi ibni Abbas rivayet etmiştir.

83 Menar Dergisi, 5. cilt, s. 59-64

değerlendirme yapıyor ve o dinlerin gayelerini bilimsel akılcı yöntemlerle inceliyor. O aydınlanmış din âlimi herhangi bir tutku ve taassupla veya hevayla da hareket etmiyor. Bu âlim ister Müslüman isterse Müslümanların dışında bir âlim olsun fark etmez.

İşte bunun için bu iki makaleyi burada zikretmem beni gerçekten mutlu etti. Bu iki makaleyi İngiliz papaz değerli İsaac Taylor (Allah ona rahmet eylesin) 1888 yılında İngiliz gazetelelerinde yayınladı. Bu makalelerden birinin adı “**İslam ve Müslümanlar**”, diğerrinin adı da “**Kur’an ve İndirilmiş Kitaplar**”dır. Ben bu iki makalede akıl, ilim, insaf ve anlayış gördüm.

Benim mutluluğumu iki kat artıran diğerr bir konu ise, bu makalelerinde değerli papazın bahsettiği bir İslam âlimine rastlamamdır. O İslam âlimi dinlerin asılları ile ilgili geniş bir bilgiye sahiptir. Özellikle İslam dinini çok iyi bilmektedir. Görünen o ki burada papazın bahsettiği İslam âlimi Üstad Muhammed Abduhdur. Çünkü bu makalede bahsi geçen âlim çok hikmetli, doğru cevaplar sunmaktadır. Özellikle o makalenin yazıldığı 1888 senesinde biz papazın tanıdığı Üstad Muhammed Abduh ve onun hocası Cemaleddin Afgani’den (Allah ikisine de rahmet etsin) bunlara denk gelen başkasını tanımıyoruz.

Bu iki makalenin bu kitabın en değerli kısımları olduğunu, kitabın diğerr sayfalarından daha değerli olduğunu düşünüyorum.

Bu kitabımı değerli kılan diğerr güzel bir tevafuk da bu Müslümanların ve Hristiyanların iki büyük düşünce önderinin görüşleri ile ortaya koydukları ve kurdukları, dinlerin arasını yaklaştıran ve birleştiren bir cemiyetten bahsetmemdir.

Cemiyet-i Telif ve Takrib (Kaynaşma ve Yaklaşma Derneği)

Telif ve Takrib cemiyetini bu iki büyük âlim 80 sene önce kurdular. O cemiyete görüşlerini bağımsız bir şekilde ifade eden, birçok milletlerden değerli bilginler katılmıştır. İnsanlık bu cemiyetin kurduğu bu amaca tarih boyunca hep muhtaçtı. İnşallah bizler de onları örnek alıriz, şu an yattığı yerdeki cemiyetin yeniden gayesi doğrultusunda dirilmesine vesile oluruz. Bu zamanda aynı onun benzeri, o metotla yürüyen, o maksada ulaşan yapılanmalara gideriz.

Ben böyle bir cemiyetin oluşturulmasına çağrıda bulunmak için sesimi yükseltiyorum. Müslümanlarla bütün ehli kitap arasında akıl ve fikir sahiplerinin buraya iştirak etmesini diliyorum. Bu cemiyet tüm dinlerin müntesiplerinin kalplerini birleştirsın, tüm insanoğlunun ruhlarını saflaştırsın. Müslümanların diğer din mensupları ile ilgili tutunacağı en güzel yol büyük allame Seyyid Muhammed Reşit Rıza'nın ortaya koyduğu akılcı doğru şu kaide olmalıdır. O kaide Müslümanların kendi mezhepleri arasında birlikteliğe işaret ettiği gibi diğer din mensuplarıyla da arasındaki ihtilafın giderilmesine işaret etmektedir. O şöyle diyor; “Müşterek olduğumuz noktalarda birbirimizi destekleriz, ihtilaf ettiğimiz konularda da birbirimizi mazur görürüz.”

İşte bu benim bütün insanlara apaçık çağrımdır. Basiretle bu çağrımı yapmaktayım, ben bunu tebliğ ettim. Allah'ım sen şahit ol, Allah'ım sen şahit ol. Öne çıkıp bayrağı taşıyanlara teşekkürler.

Şu sözler şarkın filozofu Seyyid Cemaleddin Afgani'ye aittir. O Rahmetullahi aleyh şöyle dedi: İnsanlık üç din Musevilik, İsevilik ve Muhammedilikle ve bu dinlerin kitapları karşısında şu iki kişiden birinin konumundadır;

O iki kişiden biri, Allah'ın gönderdiği bu üç dinin önderine inanır; Tevrat'ı, İncil'i, Kur'an'ı Allah'ın onlara vahyettiğine iman eder. Onların gönderiliş gayesine ve insanları hak yola yönlendirmelerine iman eder, ayrıca ibadet konusunda dosdoğru yola yönelttiklerine, haram ve helali açıkladıklarına, kulların menfaatini koruduklarına ve bunu dinlerinin emrettiği şeriatın gerektirdiğine ve bu şeriatın hükümleriyle de amel etmesi gerektiğine inanır.

Burada genişçe bir açıklama gereklidir. Allah'ın meşietini (istememesi) kuluna diledikleridir ve kulunun aleyhine olanları Allah'ın dilememesidir. İşte bu Allah'ın isteğidir. Hal böyleyken Allah'ın maksadının tek olduğu, onun isteğinin de tek ve vahyettiği kitapların da tek olduğunu ve elçilerine gönderdiği kitapların, gaye ve hedefinin bir olduğunu anlamış oluyoruz. Özde farklılıklarının doğru olmadığını birbirine zıt olmadıklarını anlamış oluyoruz.

Tevrat'ta geçen şu temel ilkeye bakalım.⁸⁴ Tevrat'taki o temel ilke Allah'ın kulları hakkında ibadet olarak neyi emrettiğidir.

84 Biz bu kitabımızda Tevrat, İncil ve Kur'an'la ilgili peygamberlerin davasının aslının ne olduğu konusunda daha önce bu özü aktardık

Biz şunu görüyoruz ki Allah Musa'ya Tur Dağı'nda şöyle seslenip konuştu: **Ben şüphesiz Allah'ım, benden başka Rabbin yoktur, sen ve İsrailoğulları bana ibadet et.**

Özetle burada anlatılan temel ilke şudur; Allah'ın elçilerinin tebliğ ettiği Allah'a itaat, ona kulluk ve davranışların hepsinin ahirette sonsuz mutluluk ve sevabı vardır. Buna ek olarak da dünyada peşin karşılığı vardır.

İnsanın kendisini sevmesi sebebiyle öldükten sonra yok olup boşa gideceğine inanmayı istemez ve sevmez, çünkü böyle bir düşünce nefse ıstırap verir, ruhu ümitsizliğe düşürür. İnsan dünyadaki ölümünden sonra yeniden dirilmeyi, varılacak bir yere ulaşmayı ve ebedi yaşamayı ümit eder.

Sonra İncil'e bir bakalım, orda Mesih ne diyor? Baktığımızda şunu görüyoruz, o şöyle diyor: **“Çünkü Sen, kendisine verdiklerinin hepsini sonsuz yaşama kavuşturursun diye, ona bütün insanlık üzerinde yetki verdin. Sonsuz yaşama kavuşmak için, tek gerçek Tanrı olan Seni ve gönderdiğin İsa Mesih'i tanımları gerekir.”** (Yuhanna, 17:2-3)

İsevilik kendinden önceki Tevrat'ı tamamlamak için gelmiştir. Bunu İsa Mesih şöyle ifade etmiştir. **“Ben kanunu tamamlamak için gönderildim, onu kaldırmak için gönderilmedim.”** (Matta, 5:17)

Sonra Muhammedîlik dinine bakalım. Kur'an'ın Allah'ın birliği, ona ibadet, ona itaat sözleriyle dopdolu olduğunu görüyoruz, örneğin şu âyetlere bir bakalım; **“Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”**

“De ki; ben Allah'a kulluk etmekle ve O'na ortak koşmakla emrolundum. Âlemlerin Rabbine hamdolsun.”

“Ancak sana kulluk eder ve ancak senden yardım bekleriz.”

İşte böylece üç dininde ibadetler konusunda hiçbir ayırım ve tezat oluşturmadan ittifak halinde olduğunu görüyoruz.

Sonra bu dinlerin muamelat konusunda neleri caiz, neleri de yasak kıldığını, bir bakalım. Görüyoruz ki Musa'ya gelen Allah'ın ona emrettiği ve vasiyetler (10 Emir) neyse Mesih (a.s.) onunla amel etmiş, onları kaldırmamış ve de onlardan bir şey eksiltmemiştir. Aynı şekilde Muhammed (a.s.) da kendisinin önünde gelen Tevrat ve İncil'i tasdik etmiştir.

Biz de diyoruz ki, bu üç dinin ve kitaplarının karşısında insanların durumu şu iki adamın durumu gibidir. O adamlardan biri vahye inanıp peygamberlere, elçilere iman eder, diğer adam da vahyi reddeder, gönderilen peygamber ve Allah katından bir elçinin olmadığına inanır.

İnanan adam inceler, tetkik eder, üç kitabında daha önce bahsettiğimiz gibi birbiriyle uyumunu araştırır ve onlarda hiçbir çelişki bulmaz; onların gaye ve hedefinin ortak olduğunu görür.

Fakat vahyi inkâr eden kâfir adam ise der ki, bu kâinat ve ondaki bütün hadiselerin gerçeği yeni hiçbir şey olmamasıdır. Yeni hiçbir şey görmüyoruz. Bütün bunlar önceden izah edilmiş, kabul edilmiş, insanlara bildirilmiş öğretilerdir. Bu elimizdeki din adına olan her ne varsa önceki asırlardan bu yana basiret sahibi, akıllı, dahi insanların özel bir şekilde elde ettiği bilgilerden ibarettir. Bu bilgiler insanların birbirine aktararak oluşmuş olduğu suni bilgilerdir. İbadetlerle ilgili konulan öğretiler ibadet diye algılanmış veya davranış olarak kabul edilmiş. Bilgi kalıbına sokulanlar da bilgi ve hakikat kabul edilmiş. Allah'ın birliği ve onun kutsallığı ile ilgili gelen öğretileri ise Musa'dan çok önceki nesillerden beri eski Mısır'da bilinen şeylerdi. Teslis inancı putperestliğin bir öğretisidir. Bunu Yunanlı filozof Pisagor, isaf Mesih'ten 500 sene önce söylemiştir. Musa, İsa, Muhammed, bu kişiler akıllı, filozof kişilerdir, kendi toplumları içerisinde

seçilerek onlardan ayrıışmışlardır. Geçmişe ait olan ilke ve sözleri toplayarak inançlar bütünlüğü ortaya koymuşlardır. Onların ortaya koydukları bu ilkelerin ve kitaplarıyla ortaya koydukları sözlerin gökteki bir ilahtan gelmesi akla aykırıdır.

Bu inkârcı adam yine şöyle der; biz bu dinlerin kitaplarında faydalı bir şey görsek dahi o dinin mensupları arasında ve dinler arasında gördüğümüz zararlı ve çekişmelerin daha fazla olduğunu görüyoruz. Onlar arasında ihtilaf, nefret, tartışma buğz etme çok daha fazladır. Eğer gerçek bir ilah olsaydı o dinin sahipleri ve dinlerin arasında birlik olurdu, ayrılığa düşmezlerdi. Sonra yine biz o dinler içerisinde birçok gerçek olması mümkün olmayan hurafeler de görmekteyiz.

Cemaleddin Afgani dedi ki; işte bu söz ve deliller inatçı inkârcıların ortaya koyduğu en temel iddialardır.

Bizim buradaki konumuz vahye, peygamberlere iman konusu değil, aksine bizim buradaki bahsettiğimiz konu üç dinin kitaplarının öğretisinin özü hedef ve gayede ittifak halinde midir yoksa değil midir?

Şu açık ki bu kitapların ittifak halinde olup birbiriyle zıt olmadığı sabit bir gerçektir. Hiç kimse bu gerçeği ret ve inkâr edemez. O inkârcı adamın söylediklerine gelecek olursak biz de onun iddia ettiği gibi, evet dinlerin mensupları arasında ihtilaflar olduğunu görüyoruz fakat bu o dinlerin öğretisinden kaynaklanmamaktadır. O kitaplarda buna bir delil yoktur. Bu dinlerin, din adamlarının, dinlerini ticarete çevirip Allah'ın âyetlerini çok az bir ücret karşılığında satmalarından dolayı ortaya çıkmış suni ihtilaflardır ki bunların yaptığı ne kadar çirkin bir davranıştır.

Din adamlarının en faydalısı düzeltenlerdir, en zararlısı da bozanlardır. Dinlerin aslı ve özü büyük bir nasip, faydalı bir ilaç ve insanlığın birçok hastalığının çaresidir. Bu doktor-

lar yani bu din adamları eğer sundukları ilaçlarına zararlı bir madde karıştırmaz ve bedenden önce akla uygun olmaya dikkat ederlerse ve o sundukları ilacı ölçülü olarak sunarlarsa ayrıca sözleri anlamlı, açıklamaları da mantıklı olursa işte bu çok çok güzel sonuç verir.

İsa Mesih'in Sözlerinden Ahlaki Dersler

Bir kişi sordu ki; Hristiyanlık tevhidi öğretmiyor aksine onun esasları teslis üzerinedir. İncil de Mesih'in teslis ile ilgili birçok sözü ile doludur. Örneğin “ben babadayım, baba da bendedir” ve diğer bir sözü “Ey baba oğlunu yücelt, aynı şekilde oğlun da seni yüceltsin”

Cemaleddin Afgani bu söze şöyle dedi; Mesih (a.s.)'ın getirdiği temel ilkelerin gayesi şudur; o kanunu tamamladı, onu ortadan kaldırmadı. Musa'nın kanunları tevhid inancı üzerine kuruluydu. Bu temel tevhid akidesinin yıkılması doğru kabul edilemez. Biz bu temel tevhid inancı ilkelerine zıt gibi gördüğümüz aktarılan bazı sözlerin karşısında, onu tevil edip yorumlamak zorundayız. Biz daha önce bu konudan bahsettik. Eğer biz bu gibi sözleri tevil etmezsek bütün dinlerde bir zayıflık ve bozulma meydana gelir.

Mesih'in yukarıda geçen “ben babadayım, baba da bendedir” sözünü başka bir yerde geçen “babam ve sizin babanız” âyeti ve “hepiniz, Allah'ın oğulları dua ediniz” ifadeleri bunu açıklamaktadır. Yine Tevrat'ta bu konu ile ilgili şöyle bir âyet geçer: “Ey büyük çocuğum İsrail.” İşte bu bütün gösterdiğimiz âyetlerde geçen ifadeler katıksız sevgi ifadeleridir.

Tasavvuf ehli bazı Müslümanların bazı kapalı söylemleri buna benzemektedir. Örneğin Şeyh'ül Ekber Muhyiddin Arabi'nin, İbrahim Havvas'ın, Cüneydi Bağdadi'nin, Hallacı Mansur'un, Abdulkadir Geylani'nin, İbni Meşiş'in, Sühreverdi'nin,

Ebul Hasan El Bekri'nin ve diğer bunlar gibi tasavvuf ehli kişilerin sözleri de aynı bu şekilde tevil edilmesi gereken sözlerdir.

Şeyhü'l Ekber Muhyiddin Arabi bazı dualarında şöyle demektedir; “Ey Allah'ım senin örtün aydınlıktır, senin gizliliğin açıklıktır. Senin isimlerin vesilesiyle sınırsız mutlak mertebeni istiyorum, sen o mertebende dilediğini, istediğini yapmaktasın ve görüntü varlıklar olan senin isim ve sıfatlarının hallerini, tecellilerini de istiyorum.”

Seyyid Ebu'l Hasan El Bekri de bir sözünde şöyle diyor; “Bütün mükemmelliklere sahip olan kul ne güzeldir. Allah'a kul, onunla birlik ve bütünlük, birleşmek ve ayrılmak yönünden ne güzeldir.

Cemaleddin Afgani dedi ki; görünürde biz bu sözlerde çelişkiler görmekteyiz. Seyyid Bekri kendi zatının Allah'a hulûl yani onunla bütünleşmesini reddettiğini ama diğer ifadeye bakıldığında bu Allah ile bütünleşmeyi reddetmediğini görmekteyiz. Bunu nasıl anlamalıyız? Eğer bu sözlerin zahirini alırsak Seyyid Bekri'nin zatının aynı zamanda Allah ile birleştiği ve ayrıştığını nasıl izah edeceğiz?!

Tasavvufta genelde kapalı anlatımlar vardır. Onu ancak zevk ve vahdet-i vücud ehli anlar. Buna ehil olmayanlar için anlamak zordur. Akıl dışılıktan kurtulabilmek için tabii ki bu ifadelerin tevil edilerek makul noktaya yaklaştırılmasında bir sakınca bulunmamaktadır.

Güzel Bir Örnek

Bu halleri ve durumları, idraki açık akıllar için, kendisine bir şey yansıyan ayna örneğini vermek güzel olacak. Bu örnekle mutasavvıfların bahsedilen sözlerindeki o kapalılık misalleri açıklanmış olacak: Aynaya güneş yansıdığı zaman onu aynada

görürüz. İnsan aynada görmüş olduğu bu güneşin görüntüsünün ittihat (birlik), ittisal (birleşme), infisal (ayrışma) ve hulûl (bedenleşme) dışında bir şekilde olduğuna şüphe etmez.

Bu aynada görünen güneşin gerçeği, aynanın şeffaflık (saydamlık) özelliğinden dolayı güneşin onda tecellisi yani yansımasıdır. Bu saydamlık güneşin aynada hulûl ve diğer çeşitler olmaksızın kendisini göstermesini meydana getirmiştir. Sonra Cemaleddin Afgani sözüne şöyle devam etti; “Biz güneşin aynada yansımasının onun saydamlığı sebebiyle olduğunu anladığımızda; aynı bu şekilde mahlukat (varlıklar), insanlar bedenlerindeki toprak ve maddeselliğin yoğunluğunu incelediği, şeffaflaştırdığı zaman Allah’ın zatı da mahlûkatının üzerinde tecelli etmiş olur. Ruh şeffaflaşır, gözlemlemekteki zevki yakalaman için ittisal (birleşme) bütünüyle yerleşir. Burada görünürde bir çelişki olsa dahi daha önce de zikrettiğimiz gibi aslında bu bir çelişki değildir. Mesih (a.s.)’in sözü de işte bu tasavvufi gayede anlatılandan başka bir şey değildir. Bu anlamları zahir yönünde anlamak veya ona yorumlamak doğru olmaz. Eğer zahire göre kabul edilirse o zaman İsa Mesih, tamamlaması için gönderildiği Musa’nın kanunlarının esaslarını yıkmış olur. Musa’ya Allah katından indirilen Tevrat’ın tevhidi, Allah katından İsa’ya indirilen İncil’in de teslisi anlatması doğru kabul edilemez.

İsa Mesih’in inancın özüyle ilgili söyledikleri açık olan sözler bizim şu sözümüzün doğruluğu için büyük bir delildir: üç din ilke ve amaçta ittifak halindedir.⁸⁵

Tüm elçilerin söz birliğiyle Allah’ın dini ile ilgili söyledikleri sözler ve hiçbir şüpheye yol bırakmayacak şekilde, tüm zamanlarda Allah’ın dininin tek olduğunu delillerle ispat ettik. İşte bundan sonra kitabımıza, yeryüzünde yaşayan insanların çoğu-

85 Cemaleddin Afgani’nin Hatıraları, s. 213-223

nun din edindiği meşhur üç dinin mukaddes kitaplarından açık âyetlerle devam edip kitabımızı süslemeyi uygun görüyoruz.

O dinler Musa'nın, İsa'nın ve Muhammed'in dinidir. Allah'ın salâtı hepsinin üzerine olsun.

Öncelikle Eski Ahit (Tevrat) âyetleri ile başlayacağız. Devamında İsa Mesih ve onun elçilerinin Yeni Ahit (İncil)'deki sözleri ile devam edeceğiz. Bu bölümün sonuna İsa Mesih'in dağda parlak bir dağ vaazını koyacağız. Sonra da kitabımızı Kur'an'ı Kerim'de bu konuyla ilgili âyetlerle tamamlayacağız, bu âyetlerin arkasından Kur'an'daki öğüt tavsiye ve diğer adap konuları ile ilgili âyetlerimizle sonlandıracağız. Bunlarla birlikte Allah'ın yardım ve tevfiğiyle istediğimiz amaca ulaşacağız.

1- İsa Mesih ve Havarilerine verilen Yeni Ahit'teki Tevrat Âyetleri:

İsa Mesih'in mesajıyla ilgili sözü tamamlamamız için, aşağıda Tevrat'tan bazı âyetleri, İncil'de geçen yerlerini de göstererek sunuyoruz. (Sunduğumuz âyetlerin başında Tevrat'taki ilgili bölüm, sondaki parantezde de İncil'deki ilgili bölümleri geçmektedir.

Başlangıç Kitabı:

Başlangıç, 15:6: **Abram Yehova'ya iman etti ve Tanrı onu doğru bir kişi saydı.** (Romalılar 4:3, Galatyalılar 3:6, Yakub 2:23)

Başlangıç, 17:4: **"Ahdimi seninle yapıyorum; birçok milletin babası olacaksın" dedi.** (Romalılar 4:17)

Çıkış Kitabı:

Çıkış, 3:6: Ona, **"Ben babanın Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı, Yakub'un Tanrısıyım" dedi.** (Matta 22:32, Markos 12:26, Luka 20:37)

Tekrar Kitabı:

Tekrar, 6:4: **Dinle ey İsrail, Tanrımız Yehova tek Yehova'dır.** (Markos 12:29)

Tekrar, 6:5: **Tanrın Yehova'yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün gücünle seveceksin.** (Matta 22:37, Markos 12:30, Luka 10:27)

Tekrar 10:20: **Tanrın Yehova'dan korkacaksın. O'na kulluk edecek, sıkıca bağlanacaksın, O'nun adıyla yemin edeceksin.** (Matta 4:10, Luka 4:8)

Tekrar 6:16: **Massa'da yaptığınız gibi Tanrınız Yehova'yı sınamayacaksınız.** (Matta 4:7, Luka 4:12)

Tekrar, 8:3: **İnsanın yalnız ekmekle yaşamadığını, Yehova'nın ağzından çıkan her sözle yaşadığını anlaman için seni aç bıraktı...** (Matta 4:4, Luka 4:4)

Mezmurlar Kitabı:

Mezmurlar, 117:1: **Yehova'yı yüceltin, tüm milletler; O'na övgüler sunun tüm boylar.** (Romalılar 15:11)

Mezmurlar 118:6: **Yehova yanımda; ben korkmam. İnsan bana ne yapabilir?** (İbraniler 13:6)

İşaya Kitabı:

İşaya 6:3: **Göklerin hâkimi Yehova kutsaldır, kutsaldır, kutsaldır** (Vahiy 4:8)

İşaya 64:4: **Gözlerin görmediği, kulakların duymadığı ve insanın hayal bile edemediği şeyleri Tanrı Kendisini sevenler için hazırladı.** (Korintoslular 2:9)⁸⁶

86 Bu söz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hadisinde de geçmiştir.

İsa Mesih'in Dağ Vaazı:

İsa kalabalığı görünce dağa çıktı. Yere oturdu ve sonra öğrencileri yanına geldi. O da söze başlayıp şunları öğretti:

“Ne mutlu ruhi ihtiyacının farkında olanlara, çünkü göklerin krallığı onlarındır.

Ne mutlu yaşlı olanlara, çünkü onlar teselli edilecekler.

Ne mutlu yumuşak başlı olanlara, çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar.

Ne mutlu doğruluğa aç ve susamış olanlara, çünkü onlar doyurulacaklar.

Ne mutlu merhametli olanlara, çünkü onlar merhamet görecekler.

Ne mutlu temiz yürekli olanlara, çünkü onlar Tanrı'yı görecekler.

Ne mutlu barışçı olanlara, çünkü onlara Tanrı oğulları denecek.

Ne mutlu doğruluk yolunda zulüm görenlere, çünkü göklerin krallığı onlarındır.

Benim yüzümden insanlar sizi kınadıkları, size zulmettikleri ve aleyhinizde her türlü yalanı söyledikleri zaman ne mutlu sizlere! Sevinin ve sevinçten sıçrayın, çünkü göklerdeki ödülünüz büyüktür. Onlar sizden önce peygamberlere de böyle zulmettiler.

Siz yeryüzünün tuzusunuz, fakat tuz özelliğini kaybederse, ona nasıl yeniden tat verilir? Artık hiçbir işe yaramadığından dışarı atılır ve ayaklar altında çiğnenir.

Siz dünyanın ışığısınız. Dağ üzerine kurulmuş şehir gizlenemez. İnsanlar kandil yakınca, onu sepet altına değil, şamdana koyarlar. Böylece ışık evdeki herkesi aydınlatır. Benzer şekilde

sizin ışığınız da insanların önünde parlasın ki, iyi işlerinizi görünler ve göklerdeki Babanızı yüceltsinler.

Kanunu ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi düşünmeyin. Ben bunları geçersiz kılmaya değil, yerine getirmeye geldim. Gerçek şu ki, gök ve yer silinip gitse de, kanunun en küçük bir harfi, hatta bir noktası bile silinmeyecek ve her sözü gerçekleşecektir. Öyleyse, kim bu emirlerin en küçüklerinden birini bile çiğner ve insanlara bu şekilde öğretirse, göklerin krallığı için o 'küçük' sayılacak. Fakat kim onları tutar ve öğretirse, göklerin krallığı için o 'büyük' sayılacak. Şunu bilin ki, sizin doğruluğunuz yazıcıların ve Ferisilerinkinden üstün olmazsa, göklerin krallığına asla erişemezsiniz.

Eskiden atalarımıza 'Adam öldürmeyeceksin; kim adam öldürecek olursa mahkemede hesabını verecektir' dendiğini duydunuz. Fakat, ben size diyorum ki, kardeşine karşı öfke besleyen herkes mahkemede hesap verecek. Kardeşine, ağza alınmaması gereken bir hakaret sözü söyleyen herkes yüksek mahkemede hesap verecek; 'Aşağılık budala!' diyen ise ateşli Hinnom (Gehinnom/Cehennem) Vadisi hükmünü hak edecek.

Öyleyse, armağanını sunağa getirdiğinde, kardeşinin sana kırgın olduğu aklına gelirse, armağanını orada, sunağın önünde bırak, git önce kardeşinle barış ve sonra geri dönüp armağanını sun.

Senden davacı olan kişiyle meseleni, onunla birlikte daha yoldayken hallet ki, seni hâkime, hâkim de mahkeme görevlisine teslim etmesin ve hapse atılmayasın. Şunu bilmiş ol, borcunu son kuruşuna kadar ödemedi oradan asla çıkamazsın.

'Zina yapmayacaksın' dendiğini duydunuz. Fakat ben size diyorum ki, bir kadına ısrarla bakarak şehvete kapılan her adam yüreğinde zaten onunla zina yapmıştır. O halde, sağ gözün seni günaha sokuyorsa, onu çıkar at. Çünkü senin için organlarından

birini kaybetmek bütün bedeninin Hinnom Vadisine atılmasından iyidir. Yine, sağ elin seni günaha sokuyorsa, onu kes at. Çünkü senin için bir organını kaybetmek, bütün bedeninin Hinnom Vadisine gitmesinden iyidir.

Ayrıca, 'Kim karısını boşarsa ona boşanma belgesi versin' dendiğini duydunuz. Fakat ben size diyorum ki, karısını cinsel ahlaksızlıktan başka bir nedenle boşayan her adam onu zinaya itmiş olur. Boşanmış kadınla evlenen de zina yapmış olur.

Yine, eskiden atalarımıza 'Yalan yere yemin etmeyeceksin ve Yehova'ya adaklarını yerine getireceksin' dendiğini duydunuz. Fakat ben size şöyle diyorum: Hiç yemin etmeyin; ne gök üzerine çünkü orası Tanrı'nın tahtıdır, ne yer üzerine çünkü orası O'nun ayaklarına basamaktır, ne de Yerus alim üzerine çünkü orası Büyük Kralın  ehridir. Kendi baŐın üzerine de yemin etmeyeceksin,  nk n sen bir sa  telini bile beyaza ya da siyaha  eviremezsin. Evet dediyseniz evet olsun, hayır dediyseniz hayır olsun; bundan ötesi kötü olandan kaynaklanır.

'Göze göz, diŐe diŐ' dendiğini duydunuz. Fakat ben size şöyle diyorum: Kötülük yapana karşı koyma; sağ yanağına vurana öbür yanağını da  evir. Biri sana dava açıp mintanını almak isterse ona kaftanını da ver. Bir yetkili seni angaryaya koŐarak bir mil gitmeni isterse onunla iki mil git. Senden bir Şey isteyene ver ve senden ödünç isteyene sırt  evirme. 'Komşunu seveceksin ve düŐmanından nefret edeceksin' dendiğini duydunuz. Fakat ben size Şunu diyorum: Siz düŐmanlarınızı sevin ve size zulmedenler için dua edin. Böylece göklerde olan Babanızın oğulları olursunuz,  nk  O, güneŐini hem kötülerin hem de iyilerin üzerine doğdurur ve hem doğru olanların hem de olmayanların üzerine yağmur yağdırır. EĞer sizi sevenleri severseniz ne kazancınız olur? Vergi tahsildarları da aynı Şeyi yapmıyor mu? Sadece kardeŐlerinize selam verirseniz, olağanüstü bir Şey mi yapmış olursunuz? Diğer milletlerden insanlar da

aynı şeyi yapmıyor mu? Öyleyse, göklerdeki Babanız kusursuz olduğu gibi siz de kusursuz olun.”

“İnsanlar görsün diye, doğruluğunuzu onların önünde sergilemekten sakının. Yoksa göklerdeki Babanızdan bir karşılık alamazsınız. Bu yüzden, sen sadaka verdiğin zaman önünden borazan öttürme. İkiyüzlüler insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar. Emin olun, onlar karşılıklarını tam olarak aldılar. Fakat sen sadaka verdiğin zaman sol elin sağ elinin ne yaptığını bilmesin. Verdiğin sadaka gizli kalsın. Gizli yerinden her şeyi gören Babamız da sana karşılığını verecektir. Ayrıca, dua ettiğiniz zaman ikiyüzlüler gibi yapmayın; çünkü onlar insanlara görünebilmek için havralarda ve anayolların başlarında dikilerek dua etmeyi severler. Emin olun, onlar karşılıklarını tam olarak aldılar. Fakat sen dua ettiğin zaman kendi odana çekil ve kapını kapat. Gözlerden gizli olan Babana dua et, gizli şeyleri de gören Baban sana karşılığını verecektir. Dua ederken aynı sözleri tekrar tekrar söyleme. Diğer milletlerin insanları böyle yapıyor, çünkü onlar çok söz söyleyerek iştileceklerini sanıyorlar. Dolayısıyla siz onlar gibi yapmayın, çünkü Babanız Tanrı, neye ihtiyacınız olduğunu daha siz Kendisinden dilemeden bilir.

Öyleyse siz şöyle dua edin:

‘Göklerdeki Babamız, ismin kutsal kılınsın. Krallığın gelsin. Gökte olduğu gibi yerde de Senin isteğin gerçekleşsin. Bugün bize günlük ekmeğimizi ver. Bize karşı günah işleyenleri bağışladığımız gibi, Sen de bizim günahlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme, bizi kötü olanın elinden kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik Sonsuzlara dek senindir! Amin⁸⁷

Siz başkalarının suçlarını bağışlarsanız, gökteki Babanız da sizi bağışlayacaktır. Fakat başkalarının suçlarını bağışlamazsa-

87 Hristiyanlar için bu dua, Müslümanların Fatıha suresi gibidir.

nız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamayacaktır. Oruç tuttuğunuz zaman ikiyüzlüler gibi surat asmayı bırakın. Çünkü onlar oruç tuttuklarını insanlara belli etmek için perişan bir ifade takınırlar. Emin olun, onlar karşılıklarını tam olarak aldılar. Fakat sen oruç tuttuğun zaman başına yağ sürüp yüzünü yıka. Böylece oruç tuttuğunu insanlara değil, gözlerden gizli olan Babana göstermiş olursun; gizli şeyleri de gören Baban sana karşılığını verecektir.

Kendinize yeryüzünde hazineler biriktirmeyi bırakın. Burada onları güve ve pas yiyip bitirir ve hırsızlar içeri girip çalarlar. Bunun yerine, kendinize gökte hazineler biriktirin. Orada onları ne güve ne pas yiyip bitirir ne de hırsızlar içeri girip çalabilir. Çünkü hazinenin neredeyse yüreğinin de orada olacaktır.

Bedenin ışığı gözdür. Gözün tek bir şeye bakıyorsa, bütün bedeninin aydınlık olacaktır. Fakat gözün kötü olana bakıyorsa, bütün bedeninin de karanlık olacaktır. İçindeki ışık aslında karanlıkta, o karanlık ne büyüktür!

Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Çünkü ya birinden nefret edip diğerini sevecek ya da birine bağlanıp diğerini hor görecektir. Siz hem Tanrı'ya hem de paraya kulluk edemezsiniz. Bu yüzden size şunu diyorum: Ne yiyip ne içeceksiniz diye canınız için, ya da ne giyeceksiniz diye bedeniniz için kaygı çekmeyi bırakın. Can yiyecekten, beden giyecekten daha önemli değil mi? Gökteki kuşlara dikkatle bakın. Onlar ne ekip biçerler ne de ambarlarda yiyecek biriktirirler. Yine de gökteki Babanız onları besler. Siz onlardan daha değerli değil misiniz? Hanginiz kaygılanmakla ömrünü bir parça olsun uzatabilir? Ayrıca, neden yiyecek konusunda kaygı çekiyorsunuz? Kır zambaklarına bakın ve ders alın. Nasıl büyüdüklerini düşünün. Ne çalışıp didinir ne de iplik eğirirler, fakat bilin ki, bütün haşmetiyle Süleyman bile bunlardan biri gibi giyinmemişti. Tanrı bugün var olup

yarın ocağa atılacak kır bitkilerini bile böyle giydiriyorsa, sizi de giydirmez mi, ey az imanlılar! Öyleyse ‘Ne yiyeceğiz?’ ‘Ne içeceğiz?’ ya da ‘Ne giyeceğiz?’ diyerek kaygı çekmeyin. Milletler hevesle bunların peşinden koşar. Fakat gökteki Babanız bütün bunlara ihtiyacınız olduğunu bilir.

O halde, Tanrı’nın krallığına ve O’nun istediği doğruluğa yaşamınızda daima ilk yeri verin; o zaman tüm bu şeyler de size verilecektir. Asla yarın için kaygı çekmeyin, çünkü yarın kendi kaygılarıyla gelecektir. Her günün derdi kendine yeter.”

“Başkasını yargılamayı bırakın ki, siz de yargılanmayasınız. Çünkü insanları hangi ölçüyle yargılasanız, siz de aynı ölçüyle yargılanacaksınız. Hangi ölçüyle ölçerseniz, aynı ölçüyle alacaksınız. Öyleyse neden kardeşinin gözündeki çöpe bakıyorsun da kendi gözündeki mertegi görmüyorsun? Kendi gözünde mertek varken, kardeşine nasıl ‘Dur gözündeki çöpü çıkarayım’ dersin? İkiyüzlü! Önce kendi gözünden mertegi çıkar, o zaman kardeşinin gözünden çöpü çıkarmak için daha iyi görürsün.

Kutsal olanı köpeklere vermeyin ve incilerinizi domuzların önüne atmayın ki onları ayakları altında çiğnemesinler, sonra da dönüp sizi parçalamasınlar.

Dilemeye devam edin, size verilecektir; aramaya devam edin, bulacaksınız; kapıyı çalmaya devam edin, size açılacaktır. Çünkü dileyen herkes alır, arayan herkes bulur ve kapıyı çalan herkese kapı açılır. Gerçekten de hanginiz, oğlu kendisinden ekmek istediğinde ona taş verir? Ya da balık istediğinde yılan verir? Sizler kötü olduğunuz halde çocuklarınıza iyi armağanlar vermesini biliyorsanız, göklerdeki Babanız Kendisinden dileyenlere iyi şeyler vermesini çok daha iyi bilir!

O halde, insanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Aslında kanununun ve peygamberlerin dediği de budur.

Dar kapıdan girin, çünkü yok oluşa giden yol geniş ve enlidir; bu yoldan gidenler çoktur. Oysa hayata giden kapı dar ve yol sıkışıktır; bu yolu bulanlar azdır.

Sahte peygamberlere karşı uyanık olun. Koyun postuna bürünüp yanınıza sokulurlar, fakat içlerinde aç kurtlar saklıdır. Onları meyvelerinden tanıyacaksınız. İnsanlar hiç dikenlerden üzüm ya da çalılardan incir toplar mı? Aynı şekilde her iyi ağaç iyi meyve verir, fakat her çürük ağaç kötü meyve verir. İyi ağaç kötü meyve veremediği gibi çürük ağaç da iyi meyve veremez. İyi meyve vermeyen her ağaç kesilip ateşe atılır. O halde, gerçekten de onları meyvelerinden tanıyacaksınız.

Bana 'Efendim, Efendim' diyen herkes göklerin krallığına erişemeyecek, ancak göklerde olan Babamın isteğini yapan kişi erişecektir. Birçok kişi o gün bana, 'Efendim, Efendim, biz senin adınla peygamberlik etmedik mi, senin adınla cinler çıkarmadık mı ve senin adınla büyük işler yapmadık mı?' diyecek. Fakat ben o zaman onlara açıkça şöyle diyeceğim: Sizi hiç tanımıyorum! Benden uzak durun, kötülüğün hizmetkârları!

Öyleyse benim bu söylediklerimi duyan ve yapan herkes, evini kaya üstüne inşa eden sağgörülü adama benzer. Evin üzerine yağmurlar yağdı, seller geldi, rüzgârlar esti ve eve vurdu, fakat ev çökmedi, çünkü kaya üzerine kurulmuştu. Ancak, benim bu söylediklerimi duyup da yapmayan herkes evini kum üstüne inşa eden budala adama benzer. Evin üzerine yağmurlar yağdı, seller geldi, rüzgârlar esti, eve vurdu ve ev çöktü; onun çöküşü büyük oldu.”

İsa sözlerini bitirdiğinde, kalabalık onun öğretme tarzına hayran kalmıştı. Çünkü onlara Tanrı'nın sözünü kendi yazıcıları gibi değil, yetki sahibi biri gibi öğretiyordu.⁸⁸

Şimdi Kur'an-ı Kerim'den âyetler nakledeceğiz.

88 Matta 5, 6 ve 7. bölümler.

2- Kur'an-ı Kerim Âyetleri:

Elçilerin Daveti

Andolsun her ümmet içinde: “Allah’a kulluk edin ve tağuttan kaçının” diye bir peygamber gönderdik. (Nahl, 36)

Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki ona: “Benden başka ilah yoktur; şu halde bana kulluk edin” diye vahyetmiş olmayalım. (Enbiya, 25)

Her Ümmet için Bir Elçi Vardır

Her ümmetin bir elçisi vardır. Onlara elçileri geldiği zaman, aralarında adaletle hüküm verilir ve onlar zulme uğratılmazlar. (Yunus, 47)

Biz seni hak üzere müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki içinde bir uyarıcı geçmiş olmasın. (Fatır, 24)

Ancak Tebliğ Yapıldıktan Sonra Hesaba Çekilir

Kim hidayete ererse, kendi nefsi için hidayete erer; kim de saparsa kendi aleyhine sapar. Hiçbir günahkâr, bir başkasının günah yükünü yüklenmez. Biz, bir elçi gönderinceye kadar (hiçbir topluluğa) azab edecek değiliz. (İsra, 15)

Elçiler; müjdeciler ve uyarıcılar olarak (gönderildi). Öyle ki elçilerden sonra insanların Allah’a karşı (savunacak) delilleri olmasın. Allah, üstün ve güçlü olandır, hikmet ve hüküm sahibidir. (Nisâ, 165)

Allah’ın Elçilerini (Sayısını) Kimse Bilemez

Oysa biz öncekiler içinde nice peygamberler gönderdik. (Zuhruf, 6)

Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan bazılarını sana anlattık, bazılarını ise anlatmadık. (Mümin, 78)

Sizden öncekilerin, Nuh kavminin, Ad ve Semud ile onlardan sonra gelenlerin haberi size gelmedi mi? Ki onları, Allah'tan başkası bilmez. (İbrahim, 9)

Allah'ın İsrailoğulları'ndan Aldığı Söz

Hani, İsrailoğullarından; “Allah'tan başkasına kulluk etmeyeceksiniz, anne babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere iyilikte bulunacaksınız, insanlara güzel söz söyleyeceksiniz, namazı kılacaksınız ve zekatı vereceksiniz” diye kesin söz almıştık. Sonra az bir kısmınız müstesna, bu sözden döndünüz. Siz zaten yüz çevirenlersiniz. (Bakara, 83)

Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyettik. Davud'a da Zebur verdik. (Nisâ, 163)

Muhammed (s.a.v.) Peygamberlerden

Yenilik Çıkaran Biri Değildir

De ki: “Ben peygamberlerden bidatçı (yenilik çıkarıcı, ilk) biri değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmiyorum. Sadece bana vahy olunana uyuyorum ve ben apaçık bir uyarıcıdan başkası değilim. (Ahkaf, 9)

Onun Görevi Sadece Tebliğdir, O İnsanlar Üzerine Bir Vekil, Bir Gözetleyici Değildir

Peygamberin görevi sadece tebliğdir. Allah sizin açığa vurduklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir. (Mâide, 99)

Gerçek olduğu halde senin toplumun onu (Kur'an-ı Kerim'i) inkâr etti. De ki: “Ben sizin üzerinize vekil değilim.” (Enam, 66)

Eğer yüz çevirirlerse biz seni onların üzerlerine gözetleyici olarak göndermedik. Sana düşen sadece tebliğdir. (Şura, 48)

Allah dileseydi onlar ortak koşmazlardı. Biz seni onların üzerine gözetleyici kılmadık. Sen onların üzerine vekil de değilsin. (Enam, 107)

Sen öğüt ver. Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen onların üzerinde zorlayıcı değilsin. (Gaşıye, 21-22)

Hikmetle Çağırarak, Güzel Öğüt Vermek ve En Güzel Bir Biçimde Mücadele Etmek

Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et. Şüphesiz senin Rabbin yolundan sapanı bilendir ve hidayete ereni de bilendir. (Nahl, 125)

Dinde Zorlama Yoktur

Dinde zorlama yoktur. Doğruluk sapıklıktan tamamen ayrılmıştır. (Bakara, 256)

Onları hidayete ulaştırmak senin üzerine değildir. Ancak Allah dilediğini hidayete eriştirir. (Bakara, 272)

De ki: “Hak Rabbinizdendir. Artık isteyen inansın, isteyen inkâr etsin.” (Bakara, 29)

Peygamberin Elinde Bir Şey Yoktur

Senin elinde bir Şey yoktur. Allah dilerse onların tevbelerini kabul eder, dilerse de zalim olmalarından dolayı kendilerine azap eder. (Al-i İmran, 128)

Kur’an ve Geçmiş Kitaplar

Şüphesiz bu, önceki sahifelerde de vardır. İbrahim’in ve Musa’nın sahifelerinde. (Ala, 18-19)

Yoksa Musa’nın sahifelerinde olan ona haber verilmedi mi? Ve çok vefakâr İbrahim’in (sahifelerinde olan): Ki hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenmez. Ve insan için

kendi çabasından başka bir şey yoktur. Şüphesiz kendi çabası da yakında görülecektir. Sonra onun karşılığı kendisine eksiksiz verilecektir. (Necm, 36-41)

Kur'an'ın Adap ve Öğütlerinden Bölümler

Şüphesiz Allah adaleti, ihsanı ve yakınlarla vermeyi emreder; hayâsızlıktan, kötülükten ve zorbalıktan da nehyeder. Olur ki öğüt alırsınız diye size öğüt veriyor. (Nahl, 90)

İyilik yüzlerinizi doğuya veya batıya çevirmeniz değildir. Ancak iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, Kitap'a ve peygamberlere iman eden, O'nun sevgisi ile malı yakınlarla, yetimlere, düşkünlere, yolda kalmış olana, dilenenlere ve kölelere veren, namazı kılan, zekâtı veren, söz verdiklerinde sözlerini yerine getiren, darlıkta, hastalıkta ve savaşın kızıştığı anda sabreden kimselerin yaptıklarıdır. İşte bunlar doğru olanlardır. Takva sahibi olanlar da bunlardır. (Bakara, 177)

Ey Âdemoğulları! İçinizden, âyetlerimizi size okuyan peygamberler geldiğinde, kim sakınır ve durumunu düzeltirse onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir de. (Araf, 35)

Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve bilgisizlerden yüz çevir. (Araf, 199)

Allah'a ve Peygamber'ine itaat edin ve çekişmeye girmeyin. Yoksa gücünüz, devletiniz gider.

Allah'a ve Resulüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; yoksa korkuya kapılırsınız, rüzgârınız (devletiniz) gider. (Enfal, 46)

Bir topluluk kendi durumunu değiştirmedikçe, Allah onların durumunu değiştirmez. (Rad, 11)

Sıkıca birbirine bağlanıp yakınlık kazananlar, Allah'ın koyduğu düstura göre birbirleri üzerinde temelden hak sahibidirler. (Enfal, 75)

Bu şekilde antlaşması olanlara, onlar⁸⁹ size doğru-dürüst davrandıkça, siz de doğru-dürüst davranın. (Tevbe, 7)

Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven. (Enfal, 61)

Şüphesiz, Rabbimin esirgediği dışında nefis sürekli kötülüğü emredicidir. Doğrusu Rabbim bağışlayandır, rahmet edendir. (Yusuf, 53)

Çünkü, gerçekten de tortuysa, çerçöpse söz konusu olan, bu, [bütün] köpüksü şeyler gibi akar gider; ama insanlara yararlı olan şeye gelince, o her (zaman olduğu) yerde, sapasağlam ayakta kalır. (Rad, 17)

Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan helal ve temiz olan şeylerden yiyin. (Bakara, 168)

De ki: "Allah'ın kulları için çıkarmış olduğu süsü ve rızıkların temiz olanlarını haram kılan kimdir?" De ki: "Onlar dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özeldir." Bilen bir topluluk için âyetlerimizi işte böyle etraflıca açıklıyoruz. (Araf, 32)

Allah'ın sana verdiğiyle ahiret yurdunu da ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik ettiği gibi sen de iyilik et ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah bozguncuları sevmez." (Kasas, 77)

Birbirinizin mallarını haksızlıkla yemeyin. (Bakara, 188)

Her ne iyilik yaparsanız Allah onu bilir. (Bakara, 197)

Artık kendinizi temize çıkarmayın. Kimin sakındığını O daha iyi bilir. (Necm, 32)

İçinizde hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten alıkoyan bir topluluk bulunsun. İşte bunlar kurtuluşa erenlerdir. (Âl-i İmran, 104)

89 Diğer din mensupları ve bunların dışındakiler, müşrikler dâhil.

Sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlara da size de, “Allah’a karşı gelmekten sakının” diye öğüt verdik. (Nisâ, 131)

İyilik ve takvada birbirinizle yardımlaşın. Günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın. Allah’a karşı gelmekten sakının. (Mâide, 2)

Allah’a döneceğiniz, sonra herkesin kazancının kendisine eksiksiz geri verileceği ve hiç kimsenin haksızlığa uğratılmayacağı günü aklınızdan çıkarmayın. (Bakara, 281)

Kimler ki Bana karşı sorumluluk bilinci duyar ve kendilerini düzeltirlerse, işte onlar için korku yok; onlar üzülmeyecekler de. (Araf, 35)

Ve hiçbir insanın diğerine bir yararının olmayacağı, hiçbirinden fidye kabul edilmeyeceği; şefaatin fayda etmeyeceği ve hiç kimseye yardım edilmeyeceği bir Gün’ü[n gelip çatacağını] aklınızdan çıkarmayın. (Bakara, 123)

De ki: “Pis olanın çokluğu hoşuna gitse de, pis ile temiz bir olamaz. Şu hâlde ey akıl sahipleri, Allah’a karşı gelmekten sakının. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.” (Mâide, 100)

Andolsun biz Zikir’den sonra Zebur’da da: “Şüphesiz Arz’a salihler⁹⁰ vâris olacaklardır” diye yazmıştık. (Enbiya, 105)

Eğer iyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Kötülük ederseniz o da kendi aleyhinizedir. (İsra, 7)

Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi soylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstünüz en çok takva sahibi olanınızdır. (Hucurat, 13)

Eğer Allah’ın insanların bazılarını bazılarıyla savması olmasaydı; şüphesiz içlerinde Allah’ın adı çokça anılan manastırlar,

90 Üstad Muhammed Abduh’un tefsirinde şu şekil açıklanmıştır ki o da doğru olan açıklamadır: Oranın imarını düzene koyanlar.

kiliseler, havralar ve mescitler yıkılırdı. Allah kendine yardım edenlere elbette yardım edecektir. (Hac, 40)

Bu ilahi adap ve öğütleri şu aşağıdaki âyetlerle noktalyoruz. Konumuz daha fazlasını aktarmaya el vermediğinden bununla yetineceğiz.

Rabbin kendinden başkasına kulluk etmemenizi ve ana-babaya iyilik etmenizi emretti. Biri ya da ikisi senin yanında yaşlılığa ererse onlara “üf” bile deme, onları azarlama ve onlara güzel söz söyle. Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanadını indir ve “Ey Rabbim! Onlar beni küçükken eğittikleri gibi sen de onlara merhamet et” de. Rabbiniz içlerinizdekini daha iyi bilir. Eğer salih kimseler olursanız, şüphesiz O da tevbe edip kendine dönenleri bağışlayıcıdır. Yakına hakkını ver. Yoksula ve yolda kalmışa da. (Malını) saçıp savurma. Doğrusu saçıp savuranlar şeytanların kardeşleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı pek nankördür. Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti beklerken (darlık dolayısıyla) onlara yüz çevirecek olursan, bu durumda onlara yumuşak söz söyle. Elini boynuna bağlı kılma, tamamen de açıp saçma. Sonra kınanmış, hüsrana uğramış halde oturur kalırsın. Şüphesiz Rabbin dilediğine rızkı yayar ve (dilediğine) daraltır. Gerçekten O, kullarından haberdar olan, onları görendir. Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Şüphesiz onların öldürülmesi büyük bir suçtur. Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o açık bir kötülüktür. Yol olarak da çok kötüdür. Haklı bir sebep olmaksızın Allah'ın haram kıldığı canı öldürmeyin. Kim haksızlıkla öldürülürse, onun velisine bir yetki vermişizdir. O da öldürmede aşırı gitmesin. Çünkü o gerçekten yardım görmüştür. Yetim malına, erginlik çağına erişene kadar onun yararına olması dışında yaklaşmayın. Sözü de yerine getirin. Çünkü verilen sözden sorulacaktır. Ölçtüğünüz zaman ölçüyü tam tutun ve doğru bir tartıyla tartın. Bu

daha hayırlı ve sonuç bakımından da daha güzeldir. Hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyin ardına düşme. Şüphesiz kulak, göz ve kalp; bunların tümü ondan sorumludur. Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Şüphesiz sen ne yeri yarabilirsin ne de boyca dağlara ulaşabilirsin. Bütün bunlar kötü olmaları dolayısıyla Rabbinin katında sevilmeyen şeylerdir. Bunlar Rabbinin sana hikmet olarak vahyettiklerindedir. Allah'la beraber başka bir ilah edinme. Yoksa kınanmış, kovulmuş olarak cehenneme atılırsın. (İsra, 23-39)

Kitabımızı hikmetli İslam filozofu Seyyid Cemaleddin Afgani'nin bir görüşü ile tamamlamayı uygun buluyoruz. Onun etki eden basireti ile örtülü perdeler aralanmış, onun o basireti ile işlerin iç yüzü görünmüş ve sırların hakikatine o basiretle ulaşılarak ona bu konu ilham edilmiştir.

Bu görüşü tasavvuf yolunda meşaihlerin şeyhi merhum Seyyid Tefvik el-Bekri'nin bir sorusu üzerine cevap olarak söylemiştir. Seyyid Muhammed Tefvik dedi ki; bir defasında ben Seyyid Cemaleddin Afgani'ye gelecekteki din nedir diye sordum. Afgani, Allah'ın kitabındaki şu âyettir dedi: **“Şüphesiz iman edenlerle, Yahudiler, Hristiyanlar ve Sabilerden kimler Allah'a ve ahiret gününe inanıp salih ameller (iyi işler) işlerlerse onların ecirleri Allah katındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir de.”** (Bakara, 62)⁹¹

Seyyid Reşit Rıza (Allah rahmet eylesin) şöyle dedi; biz bu konuyu Bekri'den dinledik. O dedi ki: Seyyid Cemaleddin Afgani önümüzdeydi. Bize dedi ki, şu âyeti büyük Gize Piramitleri'nin üzerine nakşedin, gelecekte onun anlamı ortaya çıkacak.⁹²

Seyyid Cemaleddin'in gelecekteki din ile ilgili görüşü budur. Bu büyük filozof basiret gözüyle sanki şunu görmüş: İn-

91 Menar Dergisi, 5. cilt, s. 610

92 Menar Dergisi, 12. cilt, s. 93

sanlar gelecekte inşallah bilim ve akıllarıyla yükselecekler, din farklılıkları ortadan kalkacak mezhep taassupları yok olacak. Tüm insanları kapsayan tek bir dinde birleşecekler. Bu dinin üç temel ilkesi olur:

- 1- Allah'a iman
- 2- Yaşamda doğru davranışlar
- 3- Ahirete iman.

Bunların dışındaki insanların kendi bilgi ve görgüsü ile yaptıkları da Rablerine havale edilir. İşte bu şekilde insanlar hayatlarını mutluluğun gölgesinde birbirini severek, her çeşit iyi amellerde birbirleriyle yardımlaşarak geçirirler.

Aralarında ihtilaf, düşmanlık, nefret, kavga olmaz; bunları sırtlarının arkalarına atarlar. Çünkü bu tür şeyler büyük zarardan başka bir şey doğurmaz.

Âlemlerin Rabbine hamdolsun, tüm gönderilen elçilere salât ve selam olsun.